

Study Circle Career Development Institute

महाराष्ट्र राजपत्रित नागरी सेवा पूर्वपरीक्षा २०२३

सामान्य अध्ययन पेपर-१ साठी उपयुक्त

युपीएससीच्या राज्यसेवा पूर्वपरीक्षेतील प्रश्न

आर्थिक आणि सामाजिक विकास

महाराष्ट्र राजपत्रित नागरी सेवा पूर्वपरीक्षा : सामान्य अध्ययन पेपर (१)

आर्थिक आणि सामाजिक विकास

* शाश्वत विकास (२)

- १) वाढ आणि विकास, नियोजन – शाश्वत विकास, एसडीजी, एमडीजी,
- २) आर्थिक सुधारणा, राष्ट्रीय उत्पन्न – विविध घटकासाठी सवलती व अनुदाने

* गरिबी (२)

- ३) गरिबीची संकल्पना, मोजमाप आणि अंदाज, गरिबी निर्मूलन कार्यक्रम
- ४) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम, बेकारीचे प्रकार व स्वरूप

* समावेश (२)

- ५) विविध वंचित गटांच्या संदर्भात सर्वसमावेशकता, विविध घटकासाठी सवलती व अनुदाने
- ६) महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भातील कार्यक्रम

* लोकसंख्याशास्त्र (२)

- ७) लोकसंख्येची संख्यात्मक आणि गुणात्मक वैशिष्ट्ये
- ८) लोकसंख्या चक्र, लोकसंख्या धोरण

* सामाजिक क्षेत्रातील उपक्रम (२)

- ९) शिक्षण, आरोग्य, सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रातील वृद्धी
- १०) महागाई – कारणे, परिणाम, नियंत्रण, उपाय

* भारतीय अर्थव्यवस्था (५)

- ११) सार्वजनिक वित्त आणि वित्तीय संस्था – कर, बजेट, वित्तीय धोरणे
- १२) विदेशी व्यापार आणि आंतरराष्ट्रीय भांडवल चळवळ
- १३) बँकिंग – क्रेडिट आणि मॉनिटरी पॉलिसी
- १४) भारतीय उद्योग, पायाभूत सुविधा आणि सेवा क्षेत्र
- १५) कृषी आणि ग्रामीण विकास – सहकार क्षेत्र

महाराष्ट्र राजपत्रित नागरी सेवा पूर्वपरीक्षा २०२३

सविस्तर अभ्यासघटक : आर्थिक आणि सामाजिक विकास

- १) शाश्वत विकास (२)
- २) गरिबी (२)
- ३) समावेश (२)
- ४) लोकसंख्याशास्त्र (२)
- ५) सामाजिक क्षेत्रातील उपक्रम (२)
- ६) भारतीय अर्थव्यवस्था - सार्वजनिक वित्त (१)
- ७) विदेशी व्यापार (१)
- ८) बँकिंग (१)
- ९) उद्योग (१)
- १०) शेती (१)

(१) शाश्वत विकास

१) वाढ आणि विकास, नियोजन - शाश्वत विकास, एसडीजी, एमडीजी

- १) वाढ आणि विकास, शाश्वत विकास
- २) एसडीजी, एमडीजी
- ३) नियोजन - विकास आणि पंचवार्षिक योजना

२) आर्थिक सुधारणा, राष्ट्रीय उत्पन्न - विविध घटकासाठी सवलती व अनुदाने

- १) भारतीय अर्थव्यवस्था, राष्ट्रीय उत्पन्न
- २) भारतातील आर्थिक सुधारणा
- ३) खाजगीकरण, उदारीकरण व जागतिकीकरण

(२) गरिबी

३) गरिबीची संकल्पना, मोजमाप आणि अंदाज, गरिबी निर्मूलन कार्यक्रम

- १) गरिबीची संकल्पना व कारणे
- २) मानवी विकास अहवाल व दारिद्र्य निर्देशांक
- ३) दारिद्र्यरेषा, दारिद्र्याचे मोजमाप व अंदाज
- ४) गरिबी निर्मूलन कार्यक्रम

४) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम, बेकारीचे प्रकार व स्वरूप

- १) बेकारीचे प्रकार व स्वरूप
- २) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम
- ३) कौशल्य विकास व उद्योजकता

(३) सर्वसमावेशकता

५) विविध वंचित गटांच्या संदर्भात सर्वसमावेशकता, विविध घटकासाठी सवलती व अनुदाने

- १) सर्वसमावेशकतेची संकल्पना
- २) वित्तीय समावेशन

६) महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भातील कार्यक्रम

- १) महिला सबलीकरण व बालविकास
- २) ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भातील कार्यक्रम

(४) लोकसंख्याशास्त्र

७) लोकसंख्येची संख्यात्मक आणि गुणात्मक वैशिष्ट्ये

- १) लोकसंख्या जनगणना
- २) लोकसंख्येची संख्यात्मक वैशिष्ट्ये
- ३) लोकसंख्येची गुणात्मक वैशिष्ट्ये

८) लोकसंख्या चक्र, लोकसंख्या धोरण

- १) लोकसंख्या चक्र
- २) लोकसंख्या धोरण
- ३) नागरीकरण व स्थलांतर

(५) सामाजिक क्षेत्रातील उपक्रम

९) शिक्षण, आरोग्य, सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रातील वृद्धी

- १) शिक्षण क्षेत्रातील उपक्रम
- २) आरोग्य क्षेत्रातील उपक्रम
- ३) सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रातील उपक्रम

१०) महागाई - कारणे, परिणाम, नियंत्रण, उपाय

- १) महागाई - कारणे, परिणाम
- २) महागाई - नियंत्रण, उपाय

(६) भारतीय अर्थव्यवस्था

- ११) सार्वजनिक वित्त आणि वित्तीय संस्था - कर, बजेट, वित्तीय धोरणे
- १२) विदेशी व्यापार आणि आंतरराष्ट्रीय भांडवल चळवळ
- १३) बँकिंग - क्रेडिट आणि मॉनिटरी पॉलिसी
- १४) भारतीय उद्योग, पायाभूत सुविधा आणि सेवा क्षेत्र
- १५) कृषी आणि ग्रामीण विकास - सहकार क्षेत्र

महाराष्ट्र राजपत्रित नागरी सेवा पूर्वपरीक्षा : सामान्य अध्ययन पेपर (१)

सामान्य अध्ययन पेपर (१)

- १) भारताचा इतिहास आणि भारतीय राष्ट्रीय चळवळ (१५)
- २) महाराष्ट्र, भारत आणि जागतिक भूगोल (१५)
- ३) महाराष्ट्र आणि भारत - भारतीय राज्यव्यवस्था आणि शासन (१५)
- ४) आर्थिक आणि सामाजिक विकास (१५)
- ५) परिस्थितिकी, जैव-विविधता आणि हवामान बदल (१०)
- ६) सामान्य विज्ञान (१५)
- ७) चालू घडामोडी - राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय महत्त्व (१५)

१०० महत्त्वाचे मुद्दे : सामान्य अध्ययन पेपर (१)

१) भारताचा इतिहास आणि भारतीय राष्ट्रीय चळवळ (१५)

- १) प्राचीन भारताचा इतिहास (४)
 - २) मध्ययुगीन भारताचा इतिहास (३)
 - ३) आधुनिक भारताचा इतिहास (४)
 - ४) भारतीय राष्ट्रीय चळवळ (४)
 - * वास्तुकला, साहित्य, सामाजिक सांस्कृतिक, राजकीय आणि आर्थिक इतिहास
- १) प्रागैतिहासिक काळ आणि सिंधू संस्कृती
 - २) वैदिक संस्कृती, बौद्ध आणि जैन धर्म
 - ३) मौर्य, गुप्त, वर्धन, सातवाहन, वकाटक, चालुक्य, राष्ट्रकूट, शिलाहार यांच्या राजवटी
 - ४) प्राचीन भारतातील वास्तुकला, साहित्य, सामाजिक आणि सांस्कृतिक स्थिती
 - ५) दिल्ली सल्तनत आणि मुघल साम्राज्य
 - ६) बहामनी राजवट, विजयनगरची राजवट, मराठा साम्राज्य
 - ७) मध्ययुगीन काळातील वास्तुकला, साहित्य, धार्मिक स्थिती- भक्ती आणि सुफी चळवळ
 - ८) ब्रिटिश राजवट (१७५७-१९४७)
 - ९) ब्रिटिश राजवटीतील घटनात्मक सुधारणा, कायदे, आयोग, समित्या व करार
 - १०) आधुनिक भारतातील सामाजिक, धार्मिक सुधारणा व संघटना
 - ११) ब्रिटिश भारतातील शिक्षण, वृत्तपत्रे आणि लेखक
 - १२) भारतीय राष्ट्रवादाचा उदय, काँग्रेस आणि महत्त्वाचे नेते
 - १३) क्रांतिकारकांचा राष्ट्रवाद, शेतकरी आणि कामगार चळवळी
 - १४) स्वातंत्र्य चळवळी - स्वदेशी, असहयोग, सविनय कायदेभंग, भारत छोडो
 - १५) स्वातंत्र्योत्तर भारत आणि संयुक्त महाराष्ट्र

२) महाराष्ट्र, भारत आणि जागतिक भूगोल (१५)

- १) जगाचा भौतिक भूगोल (३)
 - २) जगाचा सामाजिक भूगोल (१)
 - ३) जगाचा आर्थिक भूगोल (१)
 - ४) भारताचा भौतिक भूगोल (२)
 - ५) भारताचा सामाजिक भूगोल (१)
 - ६) भारताचा आर्थिक भूगोल (२)
 - ७) महाराष्ट्राचा भौतिक भूगोल (२)
 - ८) महाराष्ट्राचा सामाजिक भूगोल (१)
 - ९) महाराष्ट्राचा आर्थिक भूगोल (१)
-
- १६) सूर्यमाला आणि पृथ्वी, अक्षांश, रेखांश, वेळ
 - १७) भूकंप आणि ज्वालामुखी, भौगोलिक वैशिष्ट्ये, नद्या आणि प्रकल्प
 - १८) वातावरण आणि हवामान, वारा आणि महासागर प्रवाह
 - १९) जागतिक लोकसंख्या, भाषा, वंश, भौगोलिक राजकारण, जागतिक स्थाने आणि सीमा
 - २०) जागतिक खनिजे आणि ऊर्जा संसाधने, उद्योग, वाहतूक आणि पर्यटन, वनीकरण आणि पर्यावरण, कृषी
 - २१) भारतीय उपखंडातील उत्क्रांती आणि भूरूपशास्त्र
 - २२) प्रमुख भौतिक प्रदेश - हिमालय, पर्वत, पठार, वाळवंट क्षेत्र, किनारी भाग, बेटे, नद्या आणि प्रकल्प, पाऊस, हवामान
 - २३) लोकसंख्या, भाषा, जमाती आणि वंश, भौगोलिक राजकारण
 - २४) भारत : कृषी, वनस्पती, खनिजे आणि ऊर्जा संसाधने
 - २५) भारत : उद्योग, वाहतूक आणि पर्यटन, शहरे, व्यापार
 - २६) सह्याद्री आणि त्याच्या पर्वतरांगा, नद्या आणि धरणे
 - २७) खडक, माती, पीके, वनस्पती
 - २८) लोकसंख्या, स्थलांतर, वस्त्या आणि जमाती
 - २९) महाराष्ट्र : कृषी, वनस्पती, खनिजे आणि ऊर्जा संसाधने
 - ३०) महाराष्ट्र : उद्योग, वाहतूक आणि पर्यटन, शहरे, व्यापार

३) महाराष्ट्र आणि भारत - भारतीय राजकारण आणि शासन (१५)

- १) संविधान (३)
 - २) राजकीय व्यवस्था (३)
 - ३) पंचायती राज आणि शहरी शासन (३)
 - ४) सार्वजनिक धोरण (३)
 - ५) मानवी हक्क समस्या (३)
-
- ३१) संविधानसभा, स्रोत, समित्या, चिन्हे
 - ३२) प्रस्तावना, ठळक आणि मूलभूत वैशिष्ट्ये, महत्त्वाची कलमे
 - ३३) घटनादुरुस्ती, आयोग आणि मंडळे
 - ३४) केंद्र-राज्य संबंध, नवीन राज्ये, न्यायव्यवस्था
 - ३५) केंद्रीय कार्यकारिणी, विधिमंडळ, पक्ष आणि दबाव गट

- ३६) राज्य सरकार आणि प्रशासन
- ३७) पंचायत राजची उत्क्रांती, ७३ वी आणि ७४ वी दुरुस्ती
- ३८) ग्रामपंचायत, तालुका पंचायत, जिल्हा परिषद आणि ग्रामविकास
- ३९) शहरी प्रशासन - संस्था आणि विकास
- ४०) महत्त्वाचे कायदे, नियम
- ४१) सार्वजनिक धोरणे आणि कार्यक्रम
- ४२) दुर्बल घटक, स्वयंसेवी संस्थांचे सक्षमीकरण
- ४३) मानवी हक्क जाहीरनामा
- ४४) मूलभूत अधिकार, मार्गदर्शक तत्त्वे, मूलभूत कर्तव्ये
- ४५) राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोग - एनएससीसी, एनएसटीसी, एनसीबीसी

४) आर्थिक आणि सामाजिक विकास (१५)

- १) शाश्वत विकास (२)
 - २) गरिबी (२)
 - ३) समावेश (२)
 - ४) लोकसंख्याशास्त्र (२)
 - ५) सामाजिक क्षेत्रातील उपक्रम (२)
 - ६) भारतीय अर्थव्यवस्था - सार्वजनिक वित्त (१)
 - ७) विदेशी व्यापार (१)
 - ८) बँकिंग (१)
 - ९) उद्योग (१)
 - १०) शेती (१)
- १) वाढ आणि विकास, नियोजन - शाश्वत विकास, एसडीजी, एमडीजी,
 - २) आर्थिक सुधारणा, राष्ट्रीय उत्पन्न - विविध घटकासाठी सवलती व अनुदाने
 - ३) गरिबीची संकल्पना, मोजमाप आणि अंदाज, गरिबी निर्मूलन कार्यक्रम
 - ४) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम, बेकारीचे प्रकार व स्वरूप
 - ५) विविध वंचित गटांच्या संदर्भात सर्वसमावेशकता, विविध घटकासाठी सवलती व अनुदाने
 - ६) महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भातील कार्यक्रम
 - ७) लोकसंख्येची संख्यात्मक आणि गुणात्मक वैशिष्ट्ये
 - ८) लोकसंख्या चक्र, लोकसंख्या धोरण
 - ९) शिक्षण, आरोग्य, सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रातील वृद्धी
 - १०) महागाई - कारणे, परिणाम, नियंत्रण, उपाय
 - ११) सार्वजनिक वित्त आणि वित्तीय संस्था - कर, बजेट, वित्तीय धोरणे
 - १२) विदेशी व्यापार आणि आंतरराष्ट्रीय भांडवल चळवळ
 - १३) बँकिंग - क्रेडिट आणि मॉनिटरी पॉलिसी
 - १४) भारतीय उद्योग, पायाभूत सुविधा आणि सेवा क्षेत्र
 - १५) कृषी आणि ग्रामीण विकास - सहकार क्षेत्र

५) परिस्थितिकी, जैव-विविधता आणि हवामान बदल (१०)

- १) परिस्थितिकी (२)
- २) जैवविविधता (२)
- ३) हवामान बदल (२)

- ६१) इकोसिस्टम - ऊर्जा पिरॅमिड, अन्न साखळी आणि जाळे, साहित्य चक्र
- ६२) पर्यावरणीय असंतुलन, संवर्धन, जागतिक पर्यावरण परिषदा, इआयए
- ६३) जैवविविधता - भारतातील संकल्पना, प्रकार, वन्यजीव आणि वनस्पती
- ६४) अभयारण्ये आणि राष्ट्रीय उद्याने, व्याघ्र प्रकल्प, पर्यावरण कायदे
- ६५) ग्लोबल वॉर्मिंग - हरितगृह परिणामामध्ये सीओ२ आणि मिथेनची भूमिका
- ६६) प्रदूषण - हवा, पाणी, माती, ध्वनी. कचरा व्यवस्थापन, शमन उपाय

६) सामान्य विज्ञान (१५)

- ६७) गतिशीलता, उष्णता, लहरी - प्रकाश, ध्वनी, इलेक्ट्रोमॅग्नेटिक स्पेक्ट्रम
- ६८) विद्युत, अणुविज्ञान, खगोलशास्त्र आणि अंतराळ विज्ञान
- ६९) आयसीटी - इलेक्ट्रॉनिक्स, कम्प्युनिकेशन आणि संगणक तंत्रज्ञान, सोशल मीडिया
- ७०) मूलद्रव्य सारणी - धातू आणि नॉनमेटल्स
- ७१) रासायनिक अभिक्रिया - आम्ल, क्षार, संयुगे
- ७२) सेंद्रिय रसायनशास्त्र - हायड्रोकार्बन्स, कीटकनाशके, इंधन, वायू, खते
- ७३) प्राण्यांचे वर्गीकरण आणि उदाहरणे, प्राण्यांचे शरीरशास्त्र आणि शरीरविज्ञान
- ७४) उपयुक्त आणि हानीकारक प्राणी
- ७५) वनस्पतींचे वर्गीकरण आणि उदाहरणे, वनस्पतींचे शरीरशास्त्र आणि शरीरविज्ञान
- ७६) उपयुक्त आणि हानीकारक वनस्पती
- ७७) अॅग्रीकॉलॉजी - सेंद्रिय शेती, पिके आणि वधत, पाणी व्यवस्थापन
- ७८) पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय, कुक्कुटपालन, फलोत्पादन आणि फुलशेती
- ७९) मानवी शरीर प्रणाली - CNS, CVS, GIT
- ८०) मानवी शरीर प्रणाली - मस्कुलोस्केलेटल, अंतःस्रावी, उत्सर्जन संस्था
- ८१) आरोग्य आणि रोग - वेक्टर, एजंट, निदान, उपचार आणि कार्यक्रम
- ८२) औषधे आणि औषधे
- ८३) अन्न आणि पोषण - मॅक्रो, सूक्ष्म, खनिजे, जीवनसत्त्वे
- ८४) भारतातील विज्ञान आणि तंत्रज्ञानातील प्रगती, संस्था, वैज्ञानिक
- ८५) विज्ञान विकास, तंत्रज्ञानाद्वारे पायाभूत सुविधांचा विकास

७) चालू घडामोडी, राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय महत्त्व (१५)

- ८६) जागतिक शिखर परिषदा, संरक्षण घटना, निवडणुका, मानवी हक्क समस्या
- ८७) राष्ट्रीय - सुधारणा कायदे, महत्त्वाचे न्यायालयीन निर्णय, आंदोलने, राजकीय पक्ष
- ८८) आंतरराष्ट्रीय संघटना - UN, ASEAN, BRICS, European Union, G20, OPEC
- ८९) राष्ट्रीय / महाराष्ट्र स्तरावरील संघटनात्मक व संस्थात्मक बाबी
- ९०) आंतरराष्ट्रीय अर्थकारण - जागतिक बँक, IMF, WTO
- ९१) राष्ट्रीय / महाराष्ट्र अर्थकारण - राष्ट्रीय उत्पन्न, विकास कार्यक्रम
- ९२) वैज्ञानिक घटना - अंतराळ विज्ञान, संशोधन, BT, ICT
- ९३) राष्ट्रीय / महाराष्ट्र - ऊर्जा आणि इन्फ्रा, संस्था, धोरणे
- ९४) भौगोलिक घटना - स्थान, सीमा आणि संघर्ष, राजधानी आणि महत्त्वाची शहरे, आपत्ती
- ९५) राष्ट्रीय / महाराष्ट्र - धरणे आणि प्रकल्प, जमाती आणि समुदाय
- ९६) सांस्कृतिक घडामोडी - नाट्य, संगीत, चित्रपट आणि उत्सव
- ९७) क्रीडा सांस्कृतिक घडामोडी - ऑलिंपिक, आशियाई खेळ, अॅथलेटिक्स, हॉकी बॅडमिंटन, बुद्धिबळ, क्रिकेट, फुटबॉल, टेनिस
- ९८) साहित्यिक घडामोडी - पुस्तके, वर्तमानपत्रे
- ९९) नेमणुका व महत्त्वाच्या व्यक्ती - आंतरराष्ट्रीय/राष्ट्रीय/महाराष्ट्र - नेते, अध्यक्ष, पंतप्रधान, मुत्सद्दी
- १००) पुरस्कार व बहुमान - आंतरराष्ट्रीय/राष्ट्रीय/महाराष्ट्र - नागरी पुरस्कार, शौर्य, चित्रपट, साहित्य

आर्थिक आणि सामाजिक विकास १५ महत्त्वाचे मुद्दे

* शाश्वत विकास (२)

- १) वाढ आणि विकास, नियोजन – शाश्वत विकास, एसडीजी, एमडीजी,
- २) आर्थिक सुधारणा, राष्ट्रीय उत्पन्न – विविध घटकासाठी सवलती व अनुदाने

* गरिबी (२)

- ३) गरिबीची संकल्पना, मोजमाप आणि अंदाज, गरिबी निर्मूलन कार्यक्रम
- ४) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम, बेकारीचे प्रकार व स्वरूप

* समावेश (२)

- ५) विविध वंचित गटांच्या संदर्भात सर्वसमावेशकता, विविध घटकासाठी सवलती व अनुदाने
- ६) महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भातील कार्यक्रम

* लोकसंख्याशास्त्र (२)

- ७) लोकसंख्येची संख्यात्मक आणि गुणात्मक वैशिष्ट्ये
- ८) लोकसंख्या चक्र, लोकसंख्या धोरण

* सामाजिक क्षेत्रातील उपक्रम (२)

- ९) शिक्षण, आरोग्य, सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रातील वृद्धी
- १०) महागाई – कारणे, परिणाम, नियंत्रण, उपाय

* भारतीय अर्थव्यवस्था (५)

- ११) सार्वजनिक वित्त आणि वित्तीय संस्था – कर, बजेट, वित्तीय धोरणे
- १२) विदेशी व्यापार आणि आंतरराष्ट्रीय भांडवल चळवळ
- १३) बँकिंग – क्रेडिट आणि मॉनिटरी पॉलिसी
- १४) भारतीय उद्योग, पायाभूत सुविधा आणि सेवा क्षेत्र
- १५) कृषी आणि ग्रामीण विकास – सहकार क्षेत्र

(१) वाढ आणि विकास, नियोजन – शाश्वत विकास, एसडीजी, एमडीजी

- १) वाढ आणि विकास, शाश्वत विकास
- २) एसडीजी, एमडीजी
- ३) नियोजन – विकास आणि पंचवार्षिक योजना

(२) आर्थिक सुधारणा, राष्ट्रीय उत्पन्न

- १) भारतीय अर्थव्यवस्था, राष्ट्रीय उत्पन्न
- २) भारतातील आर्थिक सुधारणा
- ३) खाजगीकरण, उदारीकरण व जागतिकीकरण

(३) गरिबीची संकल्पना, मोजमाप आणि अंदाज, गरिबी निर्मूलन कार्यक्रम

- १) गरिबीची संकल्पना व कारणे
- २) मानवी विकास अहवाल व दारिद्र्य निर्देशांक
- ३) दारिद्र्यरेषा, दारिद्र्याचे मोजमाप व अंदाज
- ४) गरिबी निर्मूलन कार्यक्रम

(४) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम, बेकारीचे प्रकार व स्वरूप

- १) बेकारीचे प्रकार व स्वरूप
- २) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम
- ३) कौशल्य विकास व उद्योजकता

(५) विविध वंचित गटांच्या संदर्भात सर्वसमावेशकता

- १) सर्वसमावेशकतेची संकल्पना
- २) वित्तीय समावेशन

(६) महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भातील कार्यक्रम

- १) महिला सबलीकरण व बालविकास
- २) ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भातील कार्यक्रम

(७) लोकसंख्येची संख्यात्मक आणि गुणात्मक वैशिष्ट्ये

- १) लोकसंख्या जनगणना
- २) लोकसंख्येची संख्यात्मक वैशिष्ट्ये
- ३) लोकसंख्येची गुणात्मक वैशिष्ट्ये

(८) लोकसंख्या चक्र, लोकसंख्या धोरण

- १) लोकसंख्या चक्र
- २) लोकसंख्या धोरण
- ३) नागरीकरण व स्थलांतर

(९) शिक्षण, आरोग्य, सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रातील वृद्धी

- १) शिक्षण क्षेत्रातील उपक्रम
- २) आरोग्य क्षेत्रातील उपक्रम
- ३) सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रातील उपक्रम

(१०) महागाई – कारणे, परिणाम, नियंत्रण, उपाय

(११) सार्वजनिक वित्त

(१२) विदेशी व्यापार

(१३) बँकिंग

(१४) उद्योग

(१५) शेती

(१) वाढ आणि विकास, नियोजन – शाश्वत विकास, एसडीजी, एमडीजी

- १) वाढ आणि विकास, शाश्वत विकास
- २) एसडीजी, एमडीजी
- ३) नियोजन – विकास आणि पंचवार्षिक योजना

१) वाढ आणि विकास, शाश्वत विकास

- १) देश X मध्ये आर्थिक वाढ अपरिहार्यपणे होईल जर
 - १) जागतिक अर्थव्यवस्थेत तांत्रिक प्रगती आहे
 - २) X मध्ये लोकसंख्या वाढ आहे
 - ३) X मध्ये भांडवल निर्मिती आहे
 - ४) जागतिक अर्थव्यवस्थेत व्यापाराचे प्रमाण वाढते
- 1) Economic growth in country X will necessarily have to occur if
 - 1) there is technical progress in the world economy
 - 2) there is population growth in X
 - 3) there is capital formation in X
 - 4) the volume of trade grows in the world economy
- २) उच्च बचत करणारी अर्थव्यवस्था असूनही, भांडवल निर्मितीमुळे उत्पादनात लक्षणीय वाढ होऊ शकत नाही
 - १) कमकुवत प्रशासकीय यंत्रणा
 - २) निरक्षरता
 - ३) उच्च लोकसंख्येची घनता
 - ४) उच्च भांडवल-उत्पादन गुणोत्तर
- 2) Despite being a high saving economy, capital formation may not result in significant increase in output due to
 - 1) Weak administrative machinery
 - 2) Illiteracy
 - 3) High population density
 - 4) High capital-output ratio
- ३) आर्थिक वाढीची सांगड सहसा याशी जोडली जाते.
 - १) डिफ्लेशन
 - २) महागाई
 - ३) स्टॅगफ्लेशन
 - ४) हायपरइन्फ्लेशन
- 3) Economic growth is usually coupled with
 - 1) Deflation
 - 2) Inflation
 - 3) Stagflation
 - 4) Hyperinflation
- ४) "बंद अर्थव्यवस्था" ही अशी एक अर्थव्यवस्था आहे ज्यामध्ये
 - १) पैशाचा पुरवठा पूर्णपणे नियंत्रित आहे
 - २) तुटीचा वित्तपुरवठा होतो
 - ३) फक्त निर्यात होते
 - ४) निर्यात किंवा आयात होत नाही
- 4) A "closed economy" is an economy in which
 - 1) the money supply is fully controlled
 - 2) deficit financing takes place
 - 3) only exports take place
 - 4) neither exports nor imports take place
- ५) एखाद्या देशाच्या कर आणि GDP गुणोत्तरात झालेली घट खालीलपैकी कोणती गोष्ट दर्शवते?
 - अ) आर्थिक विकास दर मंदावणे
 - ब) राष्ट्रीय उत्पन्नाचे कमी न्याय्य वितरण

पर्यायी उत्तरे :

 - १) (अ) फक्त
 - २) (ब) फक्त
 - ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही
 - ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही

- 2) The Partnership for Action on Green Economy (PAGE), a UN mechanism to assist countries transition towards greener and more inclusive economies, emerged at
- 1) The Earth Summit on Sustainable Development 2002, Johannesburg
 - 2) The United Nations Conference on Sustainable Development 2012, Rio de Janeiro
 - 3) The United Nations Framework Convention on Climate Change 2015, Paris
 - 4) The World Sustainable Development Summit 2016, New Delhi
- 3) 'उदय' या शासनाच्या योजनेचा खालीलपैकी कोणता उद्देश आहे ?
- १) नवीकरणीय उर्जेच्या स्रोतांच्या क्षेत्रात स्टार्ट-अप उद्योजकांना तांत्रिक आणि आर्थिक सहाय्य प्रदान करणे
 - २) २०१८ पर्यंत देशातील प्रत्येक घरात वीज पोहोचवणे
 - ३) कालांतराने कोळशावर आधारित ऊर्जा प्रकल्पांच्या जागी नैसर्गिक वायू, अणु, सौर, पवन आणि भरती-ओहोटी ऊर्जा प्रकल्प
 - ४) आर्थिक उलाढाल आणि वीज वितरण कंपन्यांच्या पुनरुज्जीवनासाठी तरतूद करणे
- 3) Which one of the following is a purpose of 'UDAY', a scheme of the Government?
- 1) Providing technical and financial assistance to start-up entrepreneurs in the field of renewable sources of energy
 - 2) Providing electricity to every household in the country by 2018
 - 3) Replacing the coal-based power plants with natural gas, nuclear, solar, wind and tidal power plants over a period of time
 - 4) Providing for financial turnaround and revival of power distribution companies
- ४) आर्थिक मंदीच्या वेळी खालीलपैकी कोणते पाऊल उचलले जाण्याची शक्यता असते ?
- १) व्याजदर वाढीसह कर दरांमध्ये कपात. **२) सार्वजनिक प्रकल्पांवरील खर्चात वाढ.**
 - ३) व्याजदर कपातीसह कर दरात वाढ. **४) सार्वजनिक प्रकल्पांवरील खर्चात कपात.**
- 4) Which among the following steps is most likely to be taken at the time of an economic recession?
- 1) Cut in tax rates accompanied by increase in interest rate.
 - 2) Increase in expenditure on public projects.
 - 3) Increase in tax rates accompanied by reduction of interest rate.
 - 4) Reduction of expenditure on public projects.
- ५) 'ग्लोबल फायनान्शियल स्टेबिलिटी रिपोर्ट' या संस्थेने तयार केला आहे
- १) युरोपियन सेंट्रल बँक **२) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी**
 - ३) पुनर्रचना आणि विकासासाठी आंतरराष्ट्रीय बँक **४) आर्थिक सहकार्य आणि विकासासाठी संघटना**
- 5) 'Global Financial Stability Report' is prepared by the
- 1) European Central Bank
 - 2) International Monetary Fund
 - 3) International Bank for Reconstruction and Development
 - 4) Organization for Economic Cooperation and Development
- ६) नॅशनल इनोव्हेशन फाउंडेशन-इंडिया (NIF) बाबत खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- अ) NIF ही केंद्र सरकारच्या विज्ञान आणि तंत्रज्ञान विभागाची स्वायत्त संस्था आहे
 - ब) NIF हा उच्च प्रगत परदेशी वैज्ञानिक संस्थांच्या सहकार्याने भारतातील प्रमुख वैज्ञानिक संस्थांमधील उच्च प्रगत वैज्ञानिक संशोधनाला बळकटी देण्याचा उपक्रम आहे.

पर्यायी उत्तरे :

१) (अ) फक्त

२) (ब) फक्त

३) (अ) आणि (ब) दोन्ही

४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही

6) Which of the following statements is/are correct regarding National Innovation Foundation-India (NIF)?

a) NIF is an autonomous body of the Department of Science and Technology under the Central Government

b) NIF is an initiative to strengthen the highly advanced scientific research in India's premier scientific institutions in collaboration with highly advanced foreign scientific institutions.

Answer Options :

1) (a) only

2) (b) only

3) Both (a) and (b)

4) Neither (a) nor (b)

३) नियोजन – विकास आणि पंचवार्षिक योजना

१) भारत सरकारने नीती आयोगाची स्थापना केली आहे

१) मानवाधिकार आयोग

२) वित्त आयोग

३) कायदा आयोग

४) नियोजन आयोग

1) The Government of India has established NITI Aayog to replace the

1) Human Rights Commission

2) Finance Commission

3) Law Commission

4) Planning Commission

२) खालीलपैकी कोण राष्ट्रीय विकास परिषद स्थापन करते?

अ) पंतप्रधान

ब) अध्यक्ष, वित्त आयोग

क) केंद्रीय मंत्रिमंडळातील मंत्री

ड) राज्यांचे मुख्यमंत्री

पर्यायी उत्तरे :

१) (अ) आणि (ब) फक्त

२) (अ), (ब) आणि (क)

३) (अ), (क) आणि (ड)

४) (अ), (ब), (क), (ड)

2) Who among the following constitute the National Development Council?

a) The Prime Minister

b) The Chairman, Finance Commission

c) Ministers of the Union Cabinet

d) Chief Ministers of the States

Answer Options :

1) (a) and (b) only

2) (a), (b) and (c)

3) (a), (c) and (d)

4) (a), (b), (c), (d)

३) भारताच्या पंचवार्षिक योजनांच्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत/आहेत?

अ) दुसऱ्या पंचवार्षिक योजनेपासून मूलभूत आणि भांडवली चांगल्या उद्योगांच्या प्रतिस्थापनेकडे निश्चित जोर देण्यात आला.

ब) चौथ्या पंचवार्षिक योजनेत संपत्ती आणि आर्थिक शक्तीच्या वाढीव एकाग्रतेची पूर्वीची प्रवृत्ती सुधारण्याचे उद्दिष्ट स्वीकारण्यात आले.

क) पाचव्या पंचवार्षिक योजनेत प्रथमच आर्थिक क्षेत्राचा योजनेचा अविभाज्य भाग म्हणून समावेश करण्यात आला. खालील कोड वापरून योग्य उत्तर निवडा.

१) (ब) आणि (क) फक्त

२) (अ), (ब) आणि (क)

३) (ब) फक्त

४) (अ) आणि, (क)

3) With reference to India's Five-Year Plans, which of the following statements is/are correct?

a) From the Second Five-Year Plan, there was a determined thrust towards substitution of basic and capital good industries.

- b) The Fourth Five-Year Plan adopted the objective of correcting the earlier trend of increased concentration of wealth and economic power.
- c) In the Fifth Five-Year Plan, for the first time, the financial sector was included as an integral part of the Plan.

Select the correct answer using the code given below.

- 1) (b) and (c) only 2) (a), (b) and (c) 3) (b) only 4) (a) and (c)

- ४) १२ व्या पंचवार्षिक योजनेचे मुख्य उद्दिष्ट आहे.
- १) सर्वसमावेशक वाढ आणि गरिबी कमी करणे.
- २) सर्वसमावेशक आणि शाश्वत वाढ.
- ३) बेरोजगारी कमी करण्यासाठी शाश्वत आणि सर्वसमावेशक वाढ.
- ४) जलद, शाश्वत आणि अधिक समावेशक वाढ.
- 4) The main objective of the 12th Five-Year Plan is
- 1) inclusive growth and poverty reduction.
- 2) inclusive and sustainable growth.
- 3) sustainable and inclusive growth to reduce unemployment.
- 4) faster, sustainable and more inclusive growth.

(२) आर्थिक सुधारणा, राष्ट्रीय उत्पन्न

- १) भारतीय अर्थव्यवस्था, राष्ट्रीय उत्पन्न
- २) भारतातील आर्थिक सुधारणा
- ३) खाजगीकरण, उदारीकरण व जागतिकीकरण

१) भारतीय अर्थव्यवस्था, राष्ट्रीय उत्पन्न

- १) दिलेल्या कालावधीसाठी देशाचे राष्ट्रीय उत्पन्न इतके असते.
- १) राष्ट्रीय उत्पादित वस्तू आणि सेवांचे एकूण मूल्य. २) एकूण उपभोग आणि गुंतवणूक खर्चाची बेरीज
- ३) सर्व व्यक्तींच्या वैयक्तिक उत्पन्नाची बेरीज ४) उत्पादित अंतिम वस्तू आणि सेवांचे पैसे मूल्य
- 1) The national income of a country for a given period is equal to the
- 1) total value of goods and services produced by the national.
- 2) sum of total consumption and investment expenditure
- 3) sum of personal income of all individuals
- 4) money value of final goods and services produced
- २) खालील विधाने विचारात घ्या
- अ) परचेसिंग पॉवर पॅरिटी (PPP) विनिमय दर वेगवेगळ्या देशांमधील समान वस्तू आणि सेवांच्या किमतींची तुलना करून मोजले जातात.
- ब) PPP डॉलर्सच्या बाबतीत, भारत ही जगातील सहावी सर्वात मोठी अर्थव्यवस्था आहे.
- वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत?
- १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त
- ३) दोन्ही (अ) आणि (ब) ४) दोन्हीही (अ) किंवा (ब) नाही

२) भारतातील आर्थिक सुधारणा

- १) उत्पादन क्षेत्राच्या वाढीला चालना देण्यासाठी भारत सरकारचे अलीकडील धोरणात्मक उपक्रम कोणते/आहेत ?
- अ) राष्ट्रीय गुंतवणूक आणि उत्पादन क्षेत्रांची स्थापना
ब) 'सिंगल विंडो क्लिअरन्स' चा लाभ प्रदान करणे.
क) तंत्रज्ञान संपादन आणि विकास, निधीची स्थापना

पर्यायी उत्तरे :

- १) (ब) आणि (क) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (क) फक्त ४) (अ) आणि (क)

- 1) What is/are the recent policy initiative (s) of Government of India to promote the growth of manufacturing sector?
- a) Setting up of National Investment and Manufacturing Zones
b) Providing the benefit of 'single window clearance'.
c) Establishing the Technology Acquisition and Development, Fund

Answer Options :

- 1) (b) and (c) only 2) (a), (b) and (c) 3) (c) only 4) (a) and (c)

- २) खालीलपैकी कोणते विधान आर्थिक प्रोत्साहना/उत्तेजना चे योग्यरित्या वर्णन करते ?
- १) जलद आर्थिक वाढीमुळे वाढलेल्या प्रचंड मागणीची पूर्तता करण्यासाठी वस्तूंचा पुरवठा सुनिश्चित करण्यासाठी उत्पादन क्षेत्रात सरकारने केलेली ही मोठी गुंतवणूक आहे.
२) देशातील आर्थिक क्रियाकलापांना चालना देण्यासाठी सरकारची ही एक सकारात्मक कृती आहे
३) अन्नधान्य उत्पादनाला अधिक चालना देण्यासाठी आणि अन्नधान्य महागाई रोखण्यासाठी कृषी आणि संबंधित क्षेत्रांसाठीचे कर्जाचे वितरण सुनिश्चित करण्यासाठी वित्तीय संस्थांवरील सरकारची ही सखोल कारवाई आहे.
४) आर्थिक समावेशन धोरणाचा अवलंब करणारी ही अत्यंत टोकाची सकारात्मक सरकारी कृती आहे.
- 2) Which one of the following statements appropriately describes the "fiscal stimulus"?
- 1) It is a massive investment by the Government in manufacturing sector to ensure the supply of goods to meet the demand surge caused by rapid economic growth
2) It is an intense affirmative action of the Government to boost economic activity in the country
3) It is Government's intensive action on financial institutions to ensure disbursement of loans to agriculture and -allied sectors to promote greater food production and contain food inflation
4) It is an extreme affirmative action by the Government to pursue its policy of financial inclusion
- ३) सरकारच्या 'सार्वभौम सुवर्ण रोखे योजना' आणि 'गोल्ड कमाई योजना' चे उद्देश/उद्देश काय आहेत/आहेत ?
- अ) भारतीय कुटुंबांकडे पडून असलेले निष्क्रिय सोने अर्थव्यवस्थेत आणणे
ब) सोने आणि दागिने क्षेत्रात FDI ला प्रोत्साहन देणे
क) सोन्याच्या आयातीवरील भारताचे अवलंबित्व कमी करण्यासाठी खालील कोड वापरून योग्य उत्तर निवडा.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)

- 3) What is/are the purpose/purposes of Government's 'Sovereign Gold Bond Scheme' and 'Gold Monetization Scheme'?
- a) To bring the idle gold lying with Indian households into the economy
b) To promote FDI in the gold and jewellery sector
c) To reduce India's dependence on gold imports Select the correct answer using the code given below.

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

३) खाजगीकरण, उदारीकरण व जागतिकीकरण

- १) १९९१ मध्ये आर्थिक धोरणांच्या उदारीकरणानंतर भारतात खालीलपैकी कोणती घटना घडली/आहे ?
अ) जीडीपीमध्ये शेतीचा वाटा प्रचंड वाढला. ब) जागतिक व्यापारात भारताच्या निर्यातीचा वाटा वाढला.
क) एफडीआयचा ओघ वाढला. ड) भारताच्या परकीय चलनाच्या साठ्यात प्रचंड वाढ झाली.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ), (ब) आणि (ड) ३) (अ), (क) आणि (ड) ४) (अ), (ब), (क), (ड)

- 1) Which of the following has/have occurred in India after its liberalization of economic policies in 1991?

- a) Share of agriculture in GDP increased enormously.
b) Share of India's exports in world trade increased.
c) FDI inflows increased.
d) India's foreign exchange reserves increased enormously.

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a), (b) and (c) 3) (b), (c) and (d) 4) (a), (b), (c), (d)

- २) १९९१ च्या आर्थिक उदारीकरणानंतरच्या भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या संदर्भात, खालील विधाने विचारात घ्या :
अ) प्रति कामगार उत्पादकता २००४ - ०५ किंमती) शहरी भागात वाढली तर ग्रामीण भागात ती कमी झाली.
ब) ग्रामीण भागातील कामगारांच्या टक्केवारीत सातत्याने वाढ होत आहे.
क) ग्रामीण भागात बिगरशेती अर्थव्यवस्थेत वाढ झाली.
ड) ग्रामीण रोजगारातील वाढीचा दर कमी झाला.
वरीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत/आहेत ?

- १) फक्त अ आणि ब २) फक्त क आणि ड ३) फक्त क ४) अ, ब आणि ड

- 2) With reference to the Indian economy after the 1991 economic liberalization, consider the following statements:

- a) Worker productivity per worker at 2004 — 05 prices) increased in urban areas while it decreased in rural areas.
b) The percentage share of rural areas in the workforce steadily increased.
c) In rural areas, the growth in non-farm economy increased.
d) The growth rate in rural employment decreased.

Which of the statements given above is/are correct ?

- 1) a and b only 2) c and d only 3) c only 4) a, b and d

- ३) नजीकच्या भविष्यात आणखी एक जागतिक आर्थिक संकट उद्भवल्यास, खालीलपैकी कोणत्या कृती/धोरणांमुळे भारताला काही प्रमाणात प्रतिकारशक्ती मिळण्याची शक्यता आहे ?

- अ) अल्पकालीन विदेशी कर्जावर अवलंबून नाही
ब) अधिक परदेशी बँका उघडणे
क) संपूर्ण भांडवली खाते परिवर्तनीयता राखणे

खालील कोड वापरून योग्य उत्तर निवडा:

- १) फक्त अ २) अ आणि ब फक्त ३) क फक्त ४) अ, ब आणि क
- 3) If another global financial crisis happens in the near future, which of the following actions/policies are most likely to give some immunity to India ?
- a) Not depending on short-term foreign borrowings
b) Opening up to more foreign banks
c) Maintaining full capital account convertibility
- Select the correct answer using the code given below :
- 1) a only 2) a and b only 3) c only 4) a, b and c
- ४) अर्थव्यवस्थेत व्याजदर कमी झाल्यास ते
- १) अर्थव्यवस्थेतील उपभोग खर्च कमी करा. २) सरकारच्या कर संकलनात वाढ करा.
३) अर्थव्यवस्थेतील गुंतवणूकीचा खर्च वाढवा. ४) अर्थव्यवस्थेतील एकूण बचत वाढवा.
- 4) If the interest rate is decreased in an economy, it will
- 1) decrease the consumption expenditure in the economy.
2) increase the tax collection of the Government.
3) increase the investment expenditure in the economy.
4) increase the total savings in the economy.

(३) गरिबीची संकल्पना, मोजमाप आणि अंदाज, गरिबी निर्मूलन कार्यक्रम

- १) गरिबीची संकल्पना व कारणे
२) मानवी विकास अहवाल व दारिद्र्य निर्देशांक
३) दारिद्र्यरेषा, दारिद्र्याचे मोजमाप व अंदाज
४) गरिबी निर्मूलन कार्यक्रम

१) गरिबीची संकल्पना व कारणे

२) मानवी विकास अहवाल व दारिद्र्य निर्देशांक

- १) ऑक्सफर्ड पॉव्हर्टी अँड ह्युमन डेव्हलपमेंट इनिशिएटिव्हने यूएनडीपीच्या सहाय्याने विकसित केलेला बहु-आयामी गरीबी निर्देशांक खालीलपैकी कशाचा समावेश करतो ?
- अ) घरगुती स्तरावर शिक्षण, आरोग्य, मालमत्ता आणि सेवांपासून वंचित राहणे
ब) राष्ट्रीय स्तरावर क्रयशक्ती समता
क) राष्ट्रीय स्तरावर अर्थसंकल्पीय तूट आणि GDP वाढीचा दर
- पर्यायी उत्तरे :
- १) (ब) आणि (क) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (क) फक्त ४) (अ) आणि (क)

- 1) The Multi-dimensional Poverty Index developed by Oxford Poverty and Human Development Initiative with UNDP support covers which of the following?
- Deprivation of education, health, assets and services at household level
 - Purchasing power parity at national level
 - Extent of budget deficit and GDP growth rate at national level

Answer Options :

- 1) (b) and (c) only 2) (a), (b) and (c) 3) (c) only 4) (a) and (c)

३) दारिद्र्यरेषा, दारिद्र्याचे मोजमाप व अंदाज

- १) भारतात दिलेल्या वर्षात, अधिकृत दारिद्र्यरेषा काही राज्यांमध्ये इतरांपेक्षा जास्त आहे कारण
- गरिबी दर राज्यानुसार बदलतात
 - किमतीची पातळी राज्यानुसार बदलते
 - सकल राज्य उत्पादन राज्यानुसार बदलते
 - सार्वजनिक वितरणाची गुणवत्ता राज्यानुसार बदलते
- 1) In a given year in India, official poverty lines are higher in some States than in others because
- poverty rates vary from State to State
 - price levels vary from State to State
 - Gross State Product varies from State to State
 - quality of public distribution varies from State to State

४) गरिबी निर्मूलन कार्यक्रम

(४) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम, बेकारीचे प्रकार व स्वरूप

- बेकारीचे प्रकार व स्वरूप
- रोजगार निर्मिती कार्यक्रम
- कौशल्य विकास व उद्योजकता

१) बेकारीचे प्रकार व स्वरूप

- १) प्रच्छन्न बेरोजगारी म्हणजे
- मोठ्या संख्येने लोक बेरोजगार आहेत.
 - पर्यायी रोजगार उपलब्ध नाही.
 - श्रमाची किरकोळ उत्पादकता शून्य आहे
 - कामगारांची उत्पादकता कमी आहे
- 1) Disguised unemployment generally means
- large number of people remain unemployed.
 - alternative employment is not available.
 - marginal productivity of labour is zero
 - productivity of workers is low
- २) खालील विधाने विचारात घ्या :
- औद्योगिक रोजगार (स्थायी आदेश) केंद्रीय (सुधारणा) नियम, २०१८ नुसार
- अ) जर निश्चित मुदतीच्या रोजगारासाठी नियम लागू केले गेले तर, फर्म/कंपन्यांना कामगारांना काढून टाकणे सोपे होईल.

ब) तात्पुरत्या कामगाराच्या बाबतीत नोकरी संपुष्टात आणण्याची कोणतीही सूचना आवश्यक नाही.
वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?

- १) (अ) फक्त
३) दोन्ही (अ) आणि (ब)
- २) (ब) फक्त
४) दोन्हीही (अ) किंवा (ब) नाही

2) Consider the following statements:

As per the Industrial Employment (Standing Orders) Central (Amendment) Rules, 2018

a) if rules for fixed-term employment are implemented, it becomes easier for the firms/companies to layoff workers.

b) no notice of termination of employment shall be necessary in the case of temporary workman.

Which of the statements given above is / are correct?

- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)

३) भारतात कार्यरत असलेल्या अनौपचारिक कामगारांच्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणते विधान/ने बरोबर आहे/आहेत ?

अ) सर्व अनौपचारिक कामगार कर्मचारी भविष्य निर्वाह निधी कव्हरेजसाठी पात्र आहेत.

ब) सर्व अनौपचारिक कामगार नियमित कामाचे तास आणि ओव्हरटाइम पेमेंटसाठी पात्र आहेत.

क) एखादी आस्थापना किंवा उद्योग फक्त त्यांच्या बँक खात्यातून वेतन देईल, असे निर्देश सरकार एका अधिसूचनेद्वारे देऊ शकते.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)

3) With reference to casual workers employed in India, which of the following statements is/are correct?

a) All casual workers are entitled for Employees Provident Fund coverage.

b) All casual workers are entitled for regular working hours and overtime payment.

c) The government can by a notification specify that an establishment or industry shall pay wages only through its bank account.

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

२) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम

१) खालीलपैकी कोणता लाभार्थी "महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी कायदा" अंतर्गत लाभ घेण्यास पात्र आहे ?

१) केवळ अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातीच्या कुटुंबातील प्रौढ सदस्य

२) दारिद्र्यरेषेखालील (बीपीएल) कुटुंबातील प्रौढ सदस्य

३) सर्व मागास समाजातील कुटुंबातील प्रौढ सदस्य

४) कोणत्याही घरातील प्रौढ सदस्य

1) Among the following who are eligible to benefit from the "Mahatma Gandhi National Rural Employment Guarantee Act" ?

1) Adult members of only the scheduled caste and scheduled tribe households

2) Adult members of below poverty line (BPL) households

3) Adult members of households of all backward communities

4) Adult members of any household

३) कौशल्य विकास व उद्योजकता

- १) राष्ट्रीय ग्रामीण उपजीविका अभियान ग्रामीण गरिबांच्या उपजीविकेचे पर्याय कसे सुधारण्याचा प्रयत्न करते ?
अ) ग्रामीण भागात मोठ्या प्रमाणात नवीन उत्पादन उद्योग आणि कृषी व्यवसाय केंद्रे स्थापन करून
ब) 'स्वयं-सहायता गट' मजबूत करून आणि कौशल्य विकास प्रदान करून
क) शेतकऱ्यांना बियाणे, खते, डिझेल पंप-सेट आणि सूक्ष्म सिंचन उपकरणे मोफत पुरवून

पर्यायी उत्तरे :

- १) (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)

- 1) How does the National Rural Livelihood Mission seek to improve livelihood options of rural poor?
a) By setting up a large number of new manufacturing industries and agribusiness centres in rural areas
b) By strengthening 'self-help groups' and providing skill development
c) By supplying seeds, fertilizers, diesel pump-sets and micro-irrigation equipment free of cost to farmers

Answer Options :

- 1) (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

५) विविध वंचित गटांच्या संदर्भात सर्वसमावेशकता

- १) सर्वसमावेशकतेची संकल्पना
२) वित्तीय समावेशन
३) प्राधान्यक्रम क्षेत्राचे सबलीकरण - शेतकरी, लघुउद्योजक, बचत गट

१) सर्वसमावेशकतेची संकल्पना

- १) 'आर्थिक न्याय; भारतीय राज्यघटनेच्या उद्दिष्टांपैकी एक म्हणून मध्ये प्रदान केले आहे.
१) प्रस्तावना आणि मूलभूत अधिकार
२) राज्य धोरणाची प्रस्तावना आणि मार्गदर्शक तत्त्वे
३) मूलभूत अधिकार आणि राज्य धोरणाची मार्गदर्शक तत्त्वे
४) वरीलपैकी काहीही नाही
- 1) 'Economic Justice; as one of the objectives of the Indian Constitution has been provided in
1) the Preamble and the Fundamental Rights
2) the Preamble and the Directive Principles of State Policy
3) the Fundamental Rights and the Directive Principles of State Policy
4) None of the above

- २) खालीलपैकी कोणता समावेशक शासनाचा भाग आहे असे म्हणता येईल ?
 अ) नॉन-बँकिंग वित्तीय कंपन्यांना बँकिंग करण्याची परवानगी देणे
 ब) सर्व जिल्ह्यांमध्ये प्रभावी जिल्हा नियोजन समित्यांची स्थापना करणे
 क) सार्वजनिक आरोग्यावरील सरकारी खर्चात वाढ करणे
 ड) मध्यान्ह भोजन योजनेला बळकटी देणे

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) फक्त ३) (ब), (क) आणि (ड) ४) (अ), (ब), (क), (ड)
 2) Which of the following can be said to be essentially the parts of Inclusive Governance?
 a) Permitting the Non-Banking Financial Companies to do banking
 b) Establishing effective District Planning Committees in all the districts
 c) Increasing the government spending on public health
 d) Strengthening the Mid-day Meal Scheme

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) only 3) (b), (c) and (d) 4) (a), (b), (c), (d)
 ३) 'युनिफाइड पेमेंट्स इंटरफेस (UPI)' लागू केल्यामुळे खालीलपैकी कोणता परिणाम संभवतो ?
 १) ऑनलाइन पेमेंटसाठी मोबाईल वॉलेट्स आवश्यक नाहीत.
 २) डिजिटल चलन सुमारे दोन दशकात भौतिक चलनाची पूर्णपणे जागा घेईल.
 ३) एफडीआयचा ओघ प्रचंड वाढेल.
 ४) अनुदानाचे थेट हस्तांतरण गरिबांना खूप प्रभावी होईल.
 3) Which of the following is a most likely consequence of implementing the 'Unified Payments Interface (UPI)'?
 1) Mobile wallets will not be necessary for online payments.
 2) Digital currency will totally replace the physical currency in about two decades.
 3) FDI inflows will drastically increase.
 4) Direct transfer of subsidies to poor people will become very effective.

२) वित्तीय समावेशन

- १) साठी प्रधानमंत्री जन धन योजना सुरू करण्यात आली आहे
 १) गरीब लोकांना स्वस्त व्याजदरात गृहकर्ज देणे
 २) मागासलेल्या भागातील महिला बचत गटांना प्रोत्साहन देणे
 ३) देशात आर्थिक समावेशनाला प्रोत्साहन देणे
 ४) उपेक्षित समुदायांना आर्थिक मदत प्रदान करणे
 1) Pradhan Mantri Jan Dhan Yojana has been launched for
 1) providing housing loan to poor people at cheaper interest rates
 2) Promoting women's Self Help Groups in backward areas
 3) promoting financial inclusion in the country
 4) providing financial help to marginalised communities

- २) आर्थिक समावेशनाला चालना देण्यासाठी भारतात 'पेमेंट बँक' स्थापन करण्यास परवानगी देण्यात आली आहे. या संदर्भात खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत?
- अ) मोबाईल टेलिफोन कंपन्या आणि सुपरमार्केट चेन ज्यांच्या मालकीच्या आणि रहिवाशांच्या नियंत्रणाखाली आहे ते पेमेंट बँकांचे प्रवर्तक होण्यास पात्र आहेत.
- ब) पेमेंट बँक क्रेडिट कार्ड आणि डेबिट कार्ड दोन्ही जारी करू शकतात.
- क) पेमेंट बँका कर्ज देण्याचे उपक्रम करू शकत नाहीत.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) फक्त २) (अ) आणि (ब) फक्त ३) (अ), (ब) आणि (क) ४) (ब) आणि (क) फक्त
- 2) The establishment of 'Payment Banks' is being allowed in India to promote financial inclusion. Which of the following statements is/are correct in this context?
- a) Mobile telephone companies and supermarket chains that are owned and controlled by residents are eligible to be promoters of Payment Banks.
- b) Payment Banks can issue both credit cards and debit cards.
- c) Payment Banks cannot undertake lending activities.

Answer Options :

- 1) (a) only 2) (a) and (b) only 3) (a), (b) and (c) 4) (a) and (c) only

३) प्राधान्यक्रम क्षेत्राचे सबलीकरण – शेतकरी, लघुउद्योजक, बचत गट

- १) भारतातील बँकांकडून प्राधान्य क्षेत्रातील कर्ज ला दिले जाणारे कर्ज आहे.
- १) शेती २) सूक्ष्म आणि लघु उद्योग ३) दुर्बल घटक ४) वरील सर्व
- 1) Priority Sector Lending by banks in India constitutes the lending to
- 1) agriculture 2) micro and small enterprises
- 3) weaker sections 4) All of the above
- २) खालीलपैकी कोणते सर्वसमावेशक वाढीचे सरकारचे उद्दिष्ट पूर्ण करण्यात मदत करू शकते?
- अ) स्वयं-मदत गटांना प्रोत्साहन देणे
- ब) सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योगांना प्रोत्साहन देणे
- क) शिक्षण हक्क कायद्याची अंमलबजावणी करणे

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)
- 2) Which of the following can aid in furthering the Government's objective of inclusive growth?
- a) Promoting Self-Help Groups
- b) Promoting Micro, Small and Medium Enterprises
- c) Implementing the Right to Education Act

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

- ३) किसान क्रेडिट कार्ड योजनेतर्गत, खालीलपैकी कोणत्या उद्देशासाठी शेतकऱ्यांना अल्पकालीन क्रेडिट सहाय्य दिले जाते ?
- अ) शेत मालमतेच्या देखभालीसाठी खेळते भांडवल
- ब) कंबाईन हार्वेस्टर, ट्रॅक्टर आणि मिनी ट्रॅक्टर खरेदी
- क) शेत कुटुंबांच्या उपभोग आवश्यकता

ड) काढणीनंतरचा खर्च

इ) कौटुंबिक घराचे बांधकाम आणि गावात शीतगृहाची सुविधा उभारणे

खालील कोड वापरून योग्य उत्तर निवडा:

१) फक्त अ, ब आणि इ २) अ, क आणि ड फक्त ३) ब, क, ड आणि इ फक्त ४) अ, ब, क, ड आणि इ

3) Under the Kisan Credit Card scheme, short-term credit support is given to farmers for which of the following purposes ?

a) Working capital for maintenance of farm assets

b) Purchase of combine harvesters, tractors and mini trucks

c) Consumption requirements of farm households

d) Post-harvest expenses

e) Construction of family house and setting up of village cold storage facility

Select the correct answer using the code given below :

1) a, b and e only

2) a, c and d only

3) b, c, d and e only

4) a, b, c, d and e

४) खालीलपैकी कोणते अनुदान/अनुदान ग्रामीण कुटुंबांना थेट क्रेडिट सहाय्य ?

अ) प्रादेशिक ग्रामीण बँका

ब) कृषी आणि ग्रामीण विकासासाठी राष्ट्रीय बँक

क) जमीन विकास बँका

पर्यायी उत्तरे :

१) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (क) फक्त

४) (अ) आणि (क)

4) Which of the following grants/grant direct credit assistance to rural households?

a) Regional Rural Banks

b) National Bank for Agriculture and Rural Development

c) Land Development Banks

Answer Options :

1) (b) and (c) only

2) (a), (b) and (c)

3) (c) only

4) (a) and (c)

५) मायक्रोफायनान्स म्हणजे कमी उत्पन्न गटातील लोकांना आर्थिक सेवांची तरतूद. यात ग्राहक आणि स्वयंरोजगार अशा दोघांचाही समावेश आहे. मायक्रो-फायनान्स अंतर्गत प्रदान केलेल्या सेवा या आहेत:

अ) क्रेडिट सुविधा

ब) बचत सुविधा

क) विमा सुविधा

ड) निधी हस्तांतरण सुविधा

पर्यायी उत्तरे :

१) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (अ), (क) आणि (ड) ४) (अ), (ब), (क), (ड)

5) Microfinance is the provision of financial services to people of low-income groups. This includes both the consumers and the self-employed. The service/services rendered under micro-finance is/are :

a) Credit facilities

b) Savings facilities

c) Insurance facilities

d) Fund Transfer facilities

Answer Options :

1) (a) and (b) only

2) (a), (b) and (c)

3) (a), (c) and (d)

4) (a), (b), (c), (d)

- ६) लीड बँक योजनेचे मूळ उद्दिष्ट आहे
- १) मोठ्या बँकांनी प्रत्येक जिल्ह्यात कार्यालये उघडण्यासाठी प्रयत्न करावेत
 - २) विविध राष्ट्रीयीकृत बँकांमध्ये तीव्र स्पर्धा असावी
 - ३) वैयक्तिक बँकांनी सघन विकासासाठी विशिष्ट जिल्हे दत्तक घ्यावेत
 - ४) सर्व बँकांनी ठेवी एकत्रित करण्यासाठी जोरदार प्रयत्न करावेत
- 6) The basic aim of Lead Bank Scheme is that
- 1) big banks should try to open offices in each district
 - 2) there should be stiff competition among the various nationalized banks
 - 3) individual banks should adopt particular districts for intensive development
 - 4) all the banks should make intensive efforts to mobilize deposits
- ७) व्यावसायिक बँकांकडून "टीझर लोन" ऑफर करणे आर्थिक चिंतेचे कारण का आहे ?
- अ) टीझर कर्ज हे सब-प्राइम लेंडिंगचा एक पैलू मानला जातो आणि भविष्यात बँकांना डिफॉल्टर्सच्या जोखमीला सामोरे जावे लागू शकते.
- ब) भारतात, उत्पादन किंवा निर्यात युनिट्स स्थापन करण्यासाठी टीझर कर्जे बहुतेक अननुभवी उद्योजकांना दिली जातात.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही
- 7) Why is the offering of "teaser loans" by commercial banks a cause of economic concern ?
- a) The teaser loans are considered to be an aspect of sub-prime lending and banks may be exposed to the risk of defaulters in future.
- b) In India, the teaser loans are mostly given to inexperienced entrepreneurs to set up manufacturing or export units.
- Answer Options :**
- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)

(६) महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भातील कार्यक्रम

- १) महिला सबलीकरण व बालविकास
- २) ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भातील कार्यक्रम

१) महिला सबलीकरण व बालविकास

- १) खालीलपैकी कोणते जगातील देशांना 'ग्लोबल जेंडर गॅप इंडेक्स' मानांकन देते ?
- १) वर्ल्ड इकॉनॉमिक फोरम
 - २) संयुक्त राष्ट्र मानवाधिकार परिषद
 - ३) UN महिला
 - ४) जागतिक आरोग्य संघटना
- 1) Which of the following gives 'Global Gender Gap Index' ranking to the countries of the world?
- 1) World Economic Forum
 - 2) UN Human Rights Council
 - 3) UN Women
 - 4) World Health Organization

- 1) Which of the statement given below is/are correct with reference to the provisions made under the National Food Security Act, 2013 ?
- a) The families coming under the category of 'below poverty line (BPL)' only are eligible to receive subsidized food grains.
- b) The eldest woman in a household, of age 18 years or above, shall be the head of the household for the purpose of issuance of a ration card.
- c) Pregnant women and lactating mothers are entitled to a 'take-home ration' of 1600calories per day during pregnancy and for six months thereafter

Answer Options :

- 1) (b) only 2) (b) and (c) 3) (a) and (c) 4) (a), (b) and (c)

(७) लोकसंख्येची संख्यात्मक आणि गुणात्मक वैशिष्ट्ये

- १) लोकसंख्या जनगणना
२) लोकसंख्येची संख्यात्मक वैशिष्ट्ये
३) लोकसंख्येची गुणात्मक वैशिष्ट्ये

१) लोकसंख्या जनगणना

२) लोकसंख्येची संख्यात्मक वैशिष्ट्ये

३) लोकसंख्येची गुणात्मक वैशिष्ट्ये

- १) कोणत्याही देशाच्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणता एक भाग त्याच्या सामाजिक भांडवलाचा भाग मानला जाईल ?
- १) लोकसंख्येतील साक्षरांचे प्रमाण
२) त्यातील इमारती, इतर पायाभूत सुविधा आणि मशीन्सचा साठा
३) कार्यरत वयोगटातील लोकसंख्येचा आकार
४) समाजातील परस्पर विश्वास आणि सुसंवादाची पातळी
- 1) In the context of any country, which one of the following would be considered as part of its social capital?
- 1) The proportion of literates in the population
2) The stock of its buildings, other infrastructure and machines
3) The size of population in the working age group
4) The level of mutual trust and harmony in the society

(८) लोकसंख्या चक्र, लोकसंख्या धोरण

- १) लोकसंख्या चक्र
- २) लोकसंख्या धोरण
- ३) नागरीकरण व स्थलांतर

१) लोकसंख्या चक्र

- १) आर्थिक विकासाशी संबंधित लोकसंख्याशास्त्रीय संक्रमणाच्या खालील विशिष्ट टप्प्यांचा विचार करा:
- अ) कमी जन्मदर आणि कमी मृत्यू दर
ब) उच्च जन्मदर आणि उच्च मृत्यू दर
क) कमी मृत्यू दरासह उच्च जन्मदर
- खाली दिलेल्या कोडचा वापर करून वरील टप्प्यांचा योग्य क्रम निवडा :
- १) अ - ब - क २) क - अ - ब ३) ब - क - अ ४) क - ब - अ
- 1) Consider the following specific stages of demographic transition associated with economic development :
- a) Low birth rate with low death rate
b) High birth rate with high death rate
c) High birth rate with low death rate
- Select the correct order of the above stages using the codes given below :
- 1) a - b - c 2) c - a - b 3) b - c - a 4) c - b - a

२) लोकसंख्या धोरण

- १) भारत हा डेमोग्राफिक डिव्हिडेंड असलेला देश म्हणून ओळखला जातो. हे कशामुळे आहे ?
- १) १५ वर्षांखालील वयोगटातील तरुणांची उच्च लोकसंख्या २) १५-६४ वयोगटातील उच्च लोकसंख्या
३) ६५ वर्षांवरील वयोगटातील उच्च लोकसंख्या ४) एकूण उच्च लोकसंख्या
- 1) India is regarded as a country with “Demographic Dividend”. This is due to
- 1) Its high population in the age group below 15 years
2) Its high population in the age group of 15-64 years
3) Its high population in the age group above 65 years
4) Its high total population
- २) डेमोग्राफिक डिव्हिडेंडचे संपूर्ण फायदे मिळविण्यासाठी भारताने काय करावे ?
- १) कौशल्य विकासाचा चालना देणे २) अधिक सामाजिक सुरक्षा योजना सादर करणे
३) बालमृत्यूचे प्रमाण कमी करणे ४) उच्च शिक्षणाचे खाजगीकरण
- 2) To obtain full benefits of demographic dividend what should India do?
- 1) Promoting skill development 2) Introducing more social security schemes
3) Reducing infant mortality rate 4) Privatization of higher education

३) नागरीकरण व स्थलांतर

- ३) 'राष्ट्रीय करिअर सेवे' संदर्भात खालील गोष्टींचा विचार करा:
- अ) राष्ट्रीय करिअर सेवा हा भारत सरकारच्या कार्मिक आणि प्रशिक्षण विभागाचा एक उपक्रम आहे.
- ब) देशातील अशिक्षित तरुणांना रोजगाराच्या संधी सुधारण्यासाठी मिशन मोडमध्ये राष्ट्रीय करिअर सेवा सुरु करण्यात आली आहे.
- वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही
- 3) Consider the following in respect of 'National Career Service':
- a) National Career Service is an initiative of the Department of Personnel and Training, Government of India.
- b) National Career Service has been launched in a Mission Mode to improve the employment opportunities to uneducated youth of the country.
- Which of the above statements is/are correct?
- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)
- ४) 'उन्नत भारत अभियान' या कार्यक्रमाचे उद्दिष्ट काय आहे ?
- १) स्वयंसेवी संस्था आणि सरकारची शिक्षण व्यवस्था आणि स्थानिक समुदाय यांच्यातील सहकार्याला प्रोत्साहन देऊन १००% साक्षरता प्राप्त करणे.
- २) योग्य तंत्रज्ञानाद्वारे विकासाच्या आव्हानांना तोंड देण्यासाठी उच्च शिक्षण संस्थांना स्थानिक समुदायांशी जोडणे.
- ३) भारताला वैज्ञानिक आणि तांत्रिक शक्ती बनवण्यासाठी भारतातील वैज्ञानिक संशोधन संस्थांचे बळकटीकरण.
- ४) ग्रामीण आणि शहरी गरिबांच्या आरोग्य सेवा आणि शिक्षणासाठी विशेष निधीची तरतूद करून आणि त्यांच्यासाठी कौशल्य विकास कार्यक्रम आणि व्यावसायिक प्रशिक्षण आयोजित करून मानवी भांडवल विकसित करणे.
- 4) What is the aim of the programme 'Unnat Bharat Abhiyan'?
- 1) Achieving 100% literacy by promoting collaboration between voluntary organizations and government's education system and local communities.
- 2) Connecting institutions of higher education with local communities to address development challenges through appropriate technologies.
- 3) Strengthening India's scientific research institutions in order to make India a scientific and technological power.
- 4) Developing human capital by allocating special funds for health care and education of rural and urban poor, and organizing skill development programmes and vocational training for them.
- ५) 'Recognition of Prior Learning Scheme' चा उल्लेख कधी कधी बातम्यांमध्ये संदर्भासह केला जातो.
- १) पारंपारिक माध्यमांद्वारे बांधकाम कामगारांनी आत्मसात केलेली कौशल्ये प्रमाणित करणे.
- २) दूरस्थ शिक्षण कार्याक्रमांसाठी विद्यापीठांमध्ये व्यक्तींची नोंदणी करणे.
- ३) काही सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रमांमध्ये ग्रामीण आणि शहरी गरिबांसाठी काही कुशल नोकऱ्या राखून ठेवणे.
- ४) राष्ट्रीय कौशल्य विकास कार्याक्रमांतर्गत प्रशिक्षणार्थींनी संपादन केलेल्या कौशल्यांचे प्रमाणीकरण करणे.
- 5) 'Recognition of Prior Learning Scheme' is sometimes mentioned in the news with reference to
- 1) Certifying the skills acquired by construction workers through traditional channels.
- 2) Enrolling the persons in Universities for distance learning programmes.
- 3) Reserving some skilled jobs to rural and urban poor in some public sector undertakings.
- 4) Certifying the skills acquired by trainees under the National Skill Development Programme.

- ६) प्रधानमंत्री कौशल विकास योजनेच्या संदर्भात खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत/आहेत ?
 अ) ही कामगार आणि रोजगार मंत्रालयाची प्रमुख योजना आहे.
 ब) हे इतर गोष्टींबरोबरच सॉफ्ट स्किल्स, उद्योजकता, आर्थिक आणि डिजिटल साक्षरतेचे प्रशिक्षण देखील देईल.
 क) गणातील अनियंत्रित कर्मचाऱ्यांची क्षमता राष्ट्रीय कौशल्य पात्रता फ्रेमवर्कशी संरेखित करणे हे त्याचे उद्दिष्ट आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)
- 6) Which of the statements given below is/are correct with reference to Pradhan Mantri Kaushal Vikas Yojana ?
 a) It is the flagship scheme of the Ministry of Labour and Employment.
 b) It, among other things, will also impart training in soft skills, entrepreneurship, financial and digital literacy.
 c) It aims to align the competencies of the un-regulated workforce of the count, to the National Skill Qualification Framework.

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)
- ७) अटल इनोव्हेशन मिशन अंतर्गत स्थापन केले आहे
 १) विज्ञान आणि तंत्रज्ञान विभाग २) रोजगार मंत्रालय
३) नीती आयोग ४) कौशल्य विकास आणि उद्योजकता मंत्रालय
- 7) Atal Innovation Mission is set up under the
 1) Department of Science and Technology
 2) Ministry of Employment
 3) NITI Aayog
 4) Ministry of Skill Development and Entrepreneurship
- ८) विद्यांजली योजनेचा उद्देश काय आहे ?
 अ) प्रसिद्ध परदेशी शैक्षणिक संस्थांना त्यांचे कॅम्पस उघडण्यास सक्षम करणे
 ब) खाजगी क्षेत्र आणि समुदायाची मदत घेऊन सरकारी शाळांमध्ये दिल्या जाणाऱ्या शिक्षणाचा दर्जा वाढवणे.
 क) प्राथमिक आणि माध्यमिक शाळांसाठी पायाभूत सुविधांमध्ये सुधारणा करण्यासाठी खाजगी व्यक्ती आणि संस्थांकडून ऐच्छिक आर्थिक योगदानास प्रोत्साहन देणे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)
- 8) What is the purpose of Vidyanjali Yojana' ?
 a) To enable the famous foreign educational institutions to open their campuses in
 b) To increase the quality of education provided in government schools by taking help from the private sector and the community.
 c) To encourage voluntary monetary contributions from private individuals and organizations so as to improve the infrastructure facilities for primary and secondary schools.

Answer Options :

- 1) (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

२) आरोग्य क्षेत्रातील उपक्रम

- १) राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियानाच्या संदर्भात, 'आशा' या प्रशिक्षित सामुदायिक आरोग्य सेवकाच्या खालीलपैकी कोणत्या नोकऱ्या आहेत ?
- अ) प्रसूतीपूर्व काळजी तपासणीसाठी महिलांना आरोग्य सुविधेत सोबत घेणे
ब) गर्भधारणा लवकर ओळखण्यासाठी गर्भधारणा चाचणी किट वापरणे
क) पोषण आणि लसीकरणेची माहिती देणे
ड) बाळाची प्रसूती करणे

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (अ), (क) आणि (ड) ४) (अ), (ब), (क), (ड)
- 1) With reference to National Rural Health Mission, which of the following are the jobs of 'ASHA', a trained community health worker?
- a) Accompanying women to the health facility for antenatal care checkup
b) Using pregnancy test kits for early detection of pregnancy
c) Providing information on nutrition and immunization
d) Conducting the delivery of baby

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a), (b) and (c) 3) (a), (c) and (d) 4) (a), (b), (c), (d)

३) सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रातील उपक्रम

- १) खालीलपैकी कोणत्या कर्मचाऱ्यांना कर्मचारी राज्य विमा योजनेतर्गत 'सामाजिक सुरक्षा' कवरेज मिळू शकते ?
- अ) हॉटेल्स आणि रेस्टॉरंट्स ब) मोटार वाहतूक उपक्रम
क) वृत्तपत्र आस्थापना ड) खाजगी वैद्यकीय संस्था

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (अ), (क) आणि (ड) ४) (अ), (ब), (क), (ड)
- 1) The employees of which of the following can have the 'Social Security' coverage under Employees' State Insurance Scheme?
- a) Hotels and restaurants b) Motor transport undertakings
c) Newspaper establishments d) Private medical institutions

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a), (b) and (c) 3) (a), (c) and (d) 4) (a), (b), (c), (d)

- २) "आम आदमी विमा योजना" च्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- अ) योजनेअंतर्गत विमा उतरवलेला सदस्य हा कुटुंबाचा प्रमुख किंवा ग्रामीण भूमिहीन कुटुंबातील कुटुंबाचा कमावता सदस्य असणे आवश्यक आहे.
ब) विमा उतरवलेला सदस्य ३० ते ६५ वर्षे वयोगटातील असावा.
क) इयत्ता ९ आणि १२ च्या दरम्यान शिकत असलेल्या विमाधारकास दोन मुलांपर्यंत विनामूल्य शिष्यवृत्तीची तरतूद आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (ब) आणि (क) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (क) फक्त ४) (अ) आणि (क)

- 2) With reference to “Aam Admi Bima Yojana”, which of the statements given above is/are correct ?
- The member insured under the scheme must be the head of the family or an earning member of the family in a rural landless household.
 - The member insured must be in the-age group of 30 to 65 years.
 - There is a provision for free scholarship for up to two children of the insured who are studying between classes 9 and 12.

Answer Options :

- 1) (b) and (c) only 2) (a), (b) and (c) 3) (c) only 4) (a) and (c)

- 3) ‘अटल पेन्शन योजने’ बाबत, खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- ही एक किमान हमी निवृत्ती वेतन योजना आहे जी प्रामुख्याने असंघटित क्षेत्रातील कामगारांना लक्ष्य करते.
 - कुटुंबातील फक्त एक सदस्य या योजनेत सामील होऊ शकतो.
 - सदस्याच्या मृत्यूनंतर पती/पत्नीसाठी समान रक्कम पेन्शनची हमी आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (ब) आणि (क) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (क) फक्त ४) (अ) आणि (क)

- 3) Regarding ‘Atal Pension Yojana’, which of the following statements is/are correct?
- It is a minimum guaranteed pension scheme mainly targeted at unorganized sector workers.
 - Only one member of a family can join the scheme.
 - Same amount of pension is guaranteed for the spouse for life after subscriber’s death.

Answer Options :

- 1) (b) and (c) only 2) (a), (b) and (c) 3) (c) only 4) (a) and (c)

- ४) खालीलपैकी कोण राष्ट्रीय पेन्शन प्रणाली (NPS) मध्ये सामील होऊ शकते ?
- फक्त निवासी भारतीय नागरिक
 - केवळ २१ ते ५५ वयोगटातील व्यक्ती
- ३) संबंधित राज्य सरकारांच्या अधिसूचनेच्या तारखेनंतर सेवेत रुजू होणारे सर्व राज्य सरकारी कर्मचारी
- ४) १ एप्रिल २००४ रोजी किंवा त्यानंतर सेवेत रुजू होणाऱ्या सशस्त्र दलातील कर्मचाऱ्यांसह सर्व केंद्रीय सरकारी कर्मचारी
- 4) Who among the following can join the National Pension System (NPS)?
- Resident Indian citizens only
 - Persons of age from 21 to 55 only
 - All State Government employees joining the services after the date of notification by the respective State Governments
 - All Central Government employees including those of Armed Forces joining the services on or after 1ST April, 2004

- ५) भारतात, व्यक्तींसाठी सायबर विम्याअंतर्गत, निधी आणि इतर फायद्यांच्या नुकसानीसाठी देय देण्याव्यतिरिक्त, खालीलपैकी कोणते फायदे सामान्यतः कव्हर केले जातात ?
- एखाद्याच्या संगणकावर मालवेअरच्या प्रवेशामध्ये व्यत्यय आल्यास संगणक प्रणालीच्या पुनर्संचयित करण्याची किंमत
 - नवीन संगणकाची किंमत जर काही दुष्ट व्यक्तीने जाणूनबुजून त्याचे नुकसान केले तर, तसे सिद्ध झाल्यास
 - सायबर खंडणीच्या बाबतीत होणारे नुकसान कमी करण्यासाठी विशेष सल्लागार नेमण्याची किंमत
 - कोणत्याही तृतीय पक्षाने खटला दाखल केल्यास कायद्याच्या न्यायालयात बचावाची किंमत
- खालील कोड वापरून योग्य उत्तर निवडा:

- १) फक्त अ, ब आणि ड २) अ, क आणि ड फक्त ३) ब आणि क फक्त ४) अ, ब, क आणि ड

- 5) In India, under cyber insurance for individuals, which of the following benefits are generally covered, in addition to payment for the loss of funds and other benefits ?
- Cost of restoration of the computer system in case of malware disrupting access to one's computer
 - Cost of a new computer if some miscreant wilfully damages it, if proved so
 - Cost of hiring a specialized consultant to minimize the loss in case of cyber extortion
 - Cost of defence in the Court of Law if any third party files a suit
- Select the correct answer using the code given below :
- 1) a, b and d only 2) a, c and d only 3) b and c only 4) a, b, c and d

(१०) महागाई - कारणे, परिणाम, नियंत्रण, उपाय

- महागाई - स्वरूप, निर्देशांक
- महागाई - कारणे, परिणाम
- महागाई - नियंत्रण, उपाय

१) महागाई - स्वरूप, निर्देशांक, पैशाची मागणी, पैशाचा गुणक

- १) खालीलपैकी कोणता 'औद्योगिक कामगारांसाठी ग्राहक किंमत निर्देशांक क्रमांक' बाहेर आणतो ?
- रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया
 - आर्थिक व्यवहार विभाग
 - कामगार ब्युरो
 - कार्मिक आणि प्रशिक्षण विभाग
- 1) Which of the following brings out the 'Consumer Price Index Number for the Industrial Workers'?
- The Reserve Bank of India
 - The Department of Economic Affairs
 - The Labour Bureau
 - The department of Personnel and Training
- २) खालील विधाने विचारात घ्या
- ग्राहक किंमत निर्देशांक (CPI) मध्ये अन्नाचे वजन घाऊक किंमत निर्देशांक (WPI) पेक्षा जास्त आहे.
 - सेवांच्या किंमती CPI कॅप्चर करते, WPI ते कॅप्चर करत नाही.
 - भारतीय रिझर्व्ह बँकेने WPI हे चलनवाढीचे प्रमुख उपाय म्हणून स्वीकारले आहे आणि मुख्य धोरण दर बदलण्याचा निर्णय घेतला आहे.
- वरीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत/आहेत ?
- फक्त १ आणि २
 - फक्त २
 - ३ फक्त ४
 - १, २ आणि ३
- 2) Consider the following statements
- The weightage of food in Consumer Price Index (CPI) is higher than that in Wholesale Price Index (WPI).
 - The WPI does not capture changes in the prices of services, which CPI does.
 - Reserve Bank of India has now adopted WPI as its key measure of inflation and to decide on changing the key policy rates.

Which of the statements given- above is/are correct ?

- 1) 1 and 2 only 2) 2 only 3) 3 only 4, 4) 1, 2 and 3

- 3) भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या संदर्भात खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?
अ) नाममात्र प्रभावी विनिमय दरा (NEER) मध्ये झालेली वाढ ही रुपयाच्या मूल्यात झालेली वाढ दर्शवते.
ब) रिअल इफेक्टिव्ह एक्सचेंज रेट (REER) मध्ये झालेली वाढ ही व्यापार स्पर्धात्मकतेमधील सुधारणा दर्शवते.
क) इतर देशांतील चलनवाढीच्या तुलनेत देशांतर्गत चलनवाढीचा वाढता कल हा (NEER) आणि (REER) मधील वाढत्या फरकास कारणीभूत ठरण्याची शक्यता आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (ब) आणि (क) फक्त ३) (अ) आणि (क) फक्त ४) (अ), (ब) आणि (क)
- 3) With reference to the Indian economy, consider the following statements:
a) An increase in Nominal Effective Exchange Rate (NEER) indicates the appreciation of rupee.
b) An increase in the Real Effective Exchange Rate (REER) indicates an improvement in trade competitiveness.
c) An increasing trend in domestic inflation relative to inflation in other countries is likely to cause an increasing divergence between NEER and REER.

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (b) and (c) only 3) (a) and (c) only 4) (a), (b) and (c)

- ४) जागतिक तेलाच्या किमतींच्या संदर्भात, बातम्यांमध्ये "ब्रेंट क्रूड ऑइल" चा वारंवार उल्लेख केला जातो. या शब्दाचा अर्थ काय आहे ?
अ) हे कच्च्या तेलाचे प्रमुख वर्गीकरण आहे.
ब) हे तेल उत्तर समुद्रातून मिळते.
क) त्यात सल्फर नाही.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) फक्त २) (अ) आणि (ब) फक्त ३) (अ), (ब) आणि (क) ४) (ब) आणि (क) फक्त
- 4) In the context of global oil prices, "Brent crude oil" is frequently referred .to in the news. What does this term imply ?
a) It is a major classification of crude oil.
b) It is sourced from North Sea.
c) It does not contain sulphur.

Answer Options :

- 1) (a) only 2) (a) and (b) only 3) (a), (b) and (c) 4) (b) and (c) only

- ५) भारतातील महागाईचा संदर्भ खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे ?
१) भारतातील महागाई नियंत्रित करणे ही केवळ भारत सरकारची जबाबदारी आहे
२) महागाई नियंत्रणात रिझर्व्ह बँकेची कोणतीही भूमिका नाही
३) चलनात घट झाल्यामुळे चलनवाढ नियंत्रित होण्यास मदत होते
४) चलनवाढीमुळे चलनवाढ नियंत्रित होण्यास मदत होते

- 5) Which reference to inflation in India, which of the following statements is correct?

- 1) Controlling the inflation in India is the responsibility of the Government of India only
2) The Reserve Bank of India has no role in controlling the inflation
3) Decreased money circulation helps in controlling the inflation
4) Increased money circulation helps in controlling the inflation

- ६) अर्थव्यवस्थेतील पैशाचा गुणक खालीलपैकी कशामुळे वाढतो ?
- १) बँकांमधील रोख राखीव प्रमाणामध्ये वाढ २) बँकांमधील वैधानिक तरलता प्रमाण वाढणे
३) लोकांच्या बँकिंग सवयीमध्ये वाढ ४) देशाच्या लोकसंख्येत वाढ
- 6) The money multiplier in an economy increases with which one of the following?
- 1) Increase in the Cash Reserve Ratio in the banks
2) Increase in the Statutory Liquidity Ratio in the banks.
3) Increase in the banking habit of the people.
4) Increase in the population of the country.
- ७) अर्थव्यवस्थेतील पैशाचा गुणक खालीलपैकी कोणत्याने वाढतो ?
- १) रोख राखीव प्रमाणामध्ये वाढ २) लोकसंख्येच्या बँकिंग सवयीमध्ये वाढ
३) वैधानिक तरलता प्रमाण वाढणे ४) देशाच्या लोकसंख्येत वाढ
- 7) The money multiplier in an economy increases with which one of the following?
- 1) Increase in the cash reserve ratio
2) Increase in the banking habit of the population
3) Increase in the statutory liquidity ratio
4) Increase in the population of the country
- ८) पैशाची मागणी वाढल्यावर समान शिल्लक राहिलेल्या पैशाचा पुरवठा असेल.
- १) किमतींची पातळी पूर्ण २) व्याजदरात वाढ
३) व्याजदरात घट ४) उत्पन्न आणि रोजगाराच्या पातळीत वाढ
- 8) Supply of money remaining the same when there is an increase in demand for money, there will be
- 1) a full in the level of prices
2) an increase in the rate of interest
3) a decrease in the rate of interest
4) an increase in the level of income and employment

२) महागाई - कारणे, परिणाम

- १) खालीलपैकी कोणता प्रभाव सर्वात जास्त महागाई वाढविण्याची शक्यता आहे ?
- १) सार्वजनिक कर्जाची परतफेड
२) अर्थसंकल्पीय तूट भरून काढण्यासाठी जनतेकडून कर्ज घेणे.
३) अर्थसंकल्पीय तूट भरण्यासाठी बँकांकडून कर्ज घेणे
४) अर्थसंकल्पीय तूट भरण्यासाठी नवीन पैसे तयार करणे
- 1) Which one of the following is likely to be the most inflationary in its effect?
- 1) Repayment of public debt
2) Borrowing from the public to finance a budget deficit.
3) Borrowing from banks to finance a budget deficit
4) Creating new money to finance a budget deficit

- २) इतर गोष्टी अपरिवर्तित राहिल्या असताना, एखाद्या वस्तूची बाजारातील मागणी वाढू शकते जर
- अ) त्या वस्तूला पर्यायी असलेल्या वस्तूची किंमत वाढली.
 ब) त्या वस्तूला पूरक वस्तूची किंमत वाढली.
 क) वस्तू निकृष्ट दर्जाचे आहे आणि ग्राहकांचे उत्पन्न वाढले.
 ड) वस्तूची किंमत कमी झाली.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ड) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (अ), (क) आणि (ड) ४) (अ), (ब), (क), (ड)
- 2) Other things remaining unchanged, market demand for a good might increase if
- a) price of its substitute increases
 b) price of its complement increases
 c) the good is an inferior good and income of the consumers increases
 d) its price falls

Answer Options :

- 1) (a) and (d) only 2) (a), (b) and (c) 3) (a), (c) and (d) 4) (a), (b), (c), (d)
- ३) अलीकडच्या काळात खालीलपैकी कोणते घटक/धोरण भारतातील तांदळाच्या किमतीवर परिणाम करत होते ?
- अ) किमान आधारभूत किंमत ब) सरकारचा व्यापार
 क) सरकारचा साठा ड) ग्राहक अनुदान
- खालील कोड वापरून योग्य उत्तर निवडा :
- १) फक्त अ, ब आणि ड २) अ, क आणि ड फक्त ३) ब आणि क फक्त ४) अ, ब, क आणि ड
- 3) Which of the following factors/policies were affecting the price of rice in India in the recent past?
- a) Minimum Support Price b) Government's trading
 c) Government's stockpiling d) Consumer subsidies
- Select the correct answer using the code given below:
- 1) a, b and d only 2) a, c and d only 3) b and c only 4) a, b, c and d

- ४) भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या संदर्भात, डिमांड –पुल चलनवाढ खालीलपैकी कशामुळे होऊ शकते ?
- अ) विस्तारात्मक धोरण ब) वित्तीय उत्तेजन
 क) महागाई-इंडेक्सिंग मजुरी ड) उच्च क्रयशक्ती इ) वाढणारे व्याजदर

पर्यायी उत्तरे :

- १) अ, ब, क, ड आणि इ २) अ, ब, ड आणि इ फक्त ३) ब, क आणि ड फक्त ४) ब, ड आणि इ फक्त
- 4) With reference to Indian economy, demand-pull inflation can be caused/increased by which of the following?
- a) Expansionary policies b) Fiscal stimulus
 c) Inflation-indexing wages d) Higher purchasing power
 e) Rising interest rates

Answer options :

- 1) a, b, c, d and e 2) a, b, d and e only 3) b, c and d only 4) b, d and e only

- ५) खालीलपैकी कोणती घटना सर्वात जास्त महागाई वाढवण्यास कारणीभूत ठरण्याची शक्यता असते ?
- १) सार्वजनिक कर्जाची परतफेड
 - २) अर्थसंकल्पीय तूट भरून काढण्यासाठी जनतेकडून कर्ज घेणे
 - ३) अर्थसंकल्पीय तूट भरून काढण्यासाठी बँकांकडून कर्ज घेणे
 - ४) अर्थसंकल्पीय तूट भरण्यासाठी नवीन पैशाची निर्मिती
- 5) Which one of the following is likely to be the most inflationary in its effects?
- 1) Repayment of public debt
 - 2) Borrowing from the public to finance a budget deficit
 - 3) Borrowing from the banks to finance a budget deficit
 - 4) Creation of new money to finance a budget deficit
- ६) किमतींच्या सामान्य पातळीत वाढ मुळे होऊ शकते.
- अ) पैशाच्या पुरवठ्यात वाढ
 - ब) उत्पादनाच्या एकूण पातळीत घट
 - क) प्रभावी मागणीत वाढ
- दिलेले कोड वापरून कनेक्ट उत्तर निवडा.
- १) (अ) फक्त
 - २) (अ) आणि (ब) फक्त
 - ३) (अ), (ब) आणि (क)
 - ४) (ब) आणि (क) फक्त
- 6) A rise in general level of prices maybe caused by
- a) an increase in the money supply
 - b) a decrease in the aggregate level of output
 - c) in increase in the effective demand
- Select the connect answer using the codes given below.
- 1) (a) only
 - 2) (a) and (b) only
 - 3) (a), (b) and (c)
 - 4) (b) and (c) only
- ७) महागाई दराने झपाट्याने होणारी वाढ काहीवेळा "बेस इफेक्ट" ला कारणीभूत ठरते. "बेस इफेक्ट" म्हणजे काय ?
- १) पिकांच्या नुकसानीमुळे पुरवठ्यातील तीव्र कमतरतेचा हा परिणाम आहे
 - २) वेगवान आर्थिक वाढीमुळे मागणीतील वाढीचा हा परिणाम आहे
 - ३) हा महागाई दराने गणनेवर मागील वर्षाच्या किमतीच्या पातळीचा प्रभाव आहे
 - ४) या संदर्भात वर दिलेले विधान (१), (२) आणि (३) यांपैकी कोणतेही एक विधान बरोबर नाही
- 7) A rapid increase in the rate of inflation is sometimes attributed to the "base effect". What is "base effect" ?
- 1) It is the impact of drastic deficiency in supply due to failure of crops
 - 2) It is the impact of the surge in demand due to rapid economic growth
 - 3) It is the impact of the price levels of previous year on the calculation of inflation rate
 - 4) None of the statements (1), (2) and (3) given above is correct in this context
- ८) खालील विधाने विचारात घ्या :
- अ) महागाईमुळे कर्जदारांना फायदा होतो.
 - ब) महागाईमुळे रोखेधारकांना फायदा होतो.
- वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- १) (अ) फक्त
 - २) (ब) फक्त
 - ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही
 - ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही

8) Consider the following statements :

- a) Inflation benefits the debtors.
- b) Inflation benefits the bondholders.

Which of the statements given above is/are correct?

- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)

३) महागाई – नियंत्रण, उपाय

१) भारतात, महागाई नियंत्रित करून किंमत स्थिर ठेवण्यासाठी खालीलपैकी कोणते जबाबदार आहे?

- १) ग्राहक व्यवहार विभाग २) व्यय व्यवस्थापन आयोग
- ३) आर्थिक स्थिरता आणि विकास परिषद ४) भारतीय रिझर्व्ह बँक

1) In India, which one of the following is responsible for maintaining price stability by controlling inflation ?

- 1) Department of Consumer Affairs
- 2) Expenditure Management Commission
- 3) Financial Stability and Development Council
- 4) Reserve Bank of India

२) भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या संदर्भात खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?

- अ) महागाई खूप जास्त असल्यास, रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया (RBI) सरकारी रोखे खरेदी करते.
- ब) जर रुपया झपाट्याने घसरत असेल तर RBI द्वारे बाजारात डॉलर विक्रीची शक्यता असते
- क) जर यूएसए किंवा युरोपियन युनियनमधील व्याजदर कमी झाले तर ते RBI ला डॉलर खरेदी करण्यास प्रवृत्त करते.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (ब) आणि (क) फक्त ३) (अ) आणि (क) फक्त ४) (अ), (ब) आणि (क)

2) With reference to the Indian economy, consider the following statements :

- a) If the inflation is too high, Reserve Bank of India (RBI) is likely to buy government securities.
- b) If the rupee is rapidly depreciating, RBI is likely to sell dollars in the market.
- c) If interest rates in the USA or European Union were to fall, that is likely to induce RBI to buy dollars.

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (b) and (c) only 3) (a) and (c) only 4) (a), (b) and (c)

३) ऊसाच्या रास्त व किफायतशीर भावाला मान्यता देण्यात आली आहे

- १) आर्थिक घडामोडींची कॅबिनेट समिती
- २) कृषी खर्च आणि किंमतीसाठी आयोग
- ३) पणन आणि निरीक्षण संचालनालय, कृषी मंत्रालय
- ४) कृषी उत्पन्न पणन समिती

3) The Fair and Remunerative Price of Sugarcane is approved by the

- 1) Cabinet Committee on Economic Affairs
- 2) Commission for Agricultural Costs and Prices
- 3) Directorate of Marketing and Inspection, Ministry of Agriculture
- 4) Agricultural Produce Marketing Committee

- ४) भारतीय अन्न महामंडळाला अन्नधान्याची आर्थिक किंमत किमान आधारभूत किंमत आणि बोनस (असल्यास) शेतकऱ्यांना दिलेला अधिक आहे.
- १) फक्त वाहतूक खर्च
२) फक्त व्याज खर्च
३) खरेदी प्रासंगिक आणि वितरण खर्च
४) खरेदी आनुषंगिक आणि गोदामांचे शुल्क
- 4) The economic cost of food grains to the Food Corporation of India is Minimum Support Price and bonus (if any) paid to the farmers plus
- 1) transportation cost only
2) interest cost only
3) procurement incidentals and distribution cost
4) procurement incidentals and charges for godowns
- ५) जर एखादी वस्तू सरकारने जनतेला मोफत दिली असेल तर
- १) संधीची किंमत शून्य आहे.
२) संधी खर्चाकडे दुर्लक्ष केले जाते.
३) संधीची किंमत उत्पादनाच्या ग्राहकांकडून कर भरणाऱ्या लोकांकडे हस्तांतरित केली जाते.
४) संधीची किंमत उत्पादनाच्या ग्राहकांकडून सरकारकडे हस्तांतरित केली जाते.
- 5) If a commodity is provided free to the public by the Government, then
- 1) The opportunity cost is zero.
2) The opportunity cost is ignored.
3) The opportunity cost is transferred from the consumers of the product to the tax- paying public.
4) The opportunity cost is transferred from the consumers of the product to the Government.

११) सार्वजनिक वित्त आणि वित्तीय संस्था – कर, बजेट, वित्तीय धोरणे

- १) वित्तीय धोरण – वित्त आयोग, महसुलाचे साधन – टॅक्स, नॉनटॅक्स / करेतर महसूल , करप्रणाली, करसुधारणा समित्या
२) अर्थसंकल्प – प्रकार, कामावर आधारित , शून्याधारित अर्थसंकल्प, सार्वजनिक खर्च
३) राजकोषीय सुधारणा , राजकोषीय तूट – संकल्पना, तुटीचे नियंत्रण, केंद्र, राज्य व रिझर्व्ह बँकेचे उपक्रम
४) भारतातील केंद्र व राज्यातील सार्वजनिक ऋण – रचना आणि भार
५) लेखा आणि लेखापरीक्षण

१) वित्तीय धोरण – वित्त आयोग, करप्रणाली, करसुधारणा समित्या

- १) तेराव्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीच्या लक्षात येण्याजोग्या वैशिष्ट्यांपैकी खालीलपैकी कोणते/आहेत ?
अ) वस्तू आणि सेवा करासाठी एक डिझाइन आणि प्रस्तावित डिझाइनच्या पालनाशी जोडलेले भरपाई पॅकेज
ब) भारताच्या लोकसंख्याशास्त्रीय लाभांशाच्या अनुषंगाने पुढील दहा वर्षांत लाखो नोकऱ्यांच्या निर्मितीसाठी डिझाइन
क) केंद्रीय करांचा विशिष्ट वाटा स्थानिक संस्थांना अनुदान म्हणून देणे
- पर्यायी उत्तरे :
- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)

- 1) Which of the following is/are among the noticeable features of the recommendations of the Thirteenth Finance Commission?
- a) A design for the Goods and Services Tax, and a compensation package linked to adherence to the proposed design
- b) A design for the creation of lakhs of jobs in the next ten years in consonance with India's demographic dividend
- c) Devolution of a specified share of central taxes to local bodies as grants

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

- २) चौदाव्या वित्त आयोगाच्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- अ) यामुळे केंद्रीय विभाज्य पूलमधील राज्यांचा वाटा ३२ टक्क्यांवरून ४२ टक्के झाला आहे
- ब) याने क्षेत्र-विशिष्ट अनुदानाबाबत शिफारशी केल्या आहेत

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त
- ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही

- 2) With Reference to the Fourteenth Finance Commission, which of the following statements is/are correct?

- a) It has increased the share of States in the central divisible pool from 32 percent to 42 percent
- b) It has made recommendations concerning sector-specific grants

Select the correct answer using the code given below.

- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)

- ३) खालीलपैकी कोणते "मूल्यवर्धित करा" चे वैशिष्ट्य नाही ?

- १) ही कर आकारणीची एक बहु-बिंदू गंतव्य-आधारित प्रणाली आहे
- २) हा उत्पादन-वितरण साखळीतील व्यवहाराच्या प्रत्येक टप्प्यावर मूल्यवर्धनावर आकारला जाणारा कर आहे.
- ३) हा वस्तू किंवा सेवांच्या अंतिम वापरावरील कर आहे आणि तो शेवटी ग्राहकानेच उचलला पाहिजे.
- ४) हा मुळात केंद्र सरकारचा विषय आहे आणि राज्य सरकारे त्याच्या यशस्वी अंमलबजावणीसाठी केवळ सूत्रधार आहेत.

- 3) Which one of the following is not a feature of "Value Added Tax" ?

- 1) It is a multi-point destination-based system of taxation
- 2) It is a tax levied on value addition at each stage of transaction in the production-distribution chain
- 3) It is a tax on the final consumption of goods or services and must ultimately be borne by the consumer
- 4) It is basically a subject of the Central Government and the State Governments are only a facilitator for its successful implementation

- ४) GST (वस्तू आणि सेवा कर) अंतर्गत खालीलपैकी कोणत्या वस्तूंना सूट देण्यात आली आहे ?

- अ) तृणधान्ये हलवली ब) चिकन अंडी शिजवलेले
- क) प्रक्रिया केलेले आणि कॅन केलेला मासे ड) जाहिरात साहित्य असलेली वर्तमानपत्रे

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क)
- ३) (अ), (ब) आणि (ड) ४) (अ), (ब), (क) आणि (ड)

- 7) Which one of the following effects of creation of black money in India has been the main cause of worry to the Government of India?
- 1) Diversion of resources to the purchase of real estate and investment in luxury housing
 - 2) Investment in unproductive activities and purchase of precious stones, jewellery, gold, etc.
 - 3) Large donations to political parties and growth of regionalism
 - 4) Loss of revenue to the State Exchequer due to tax evasion.
- ८) टूथपेस्ट खरेदी करताना तुम्ही भरलेला विक्रीकर हा आहे.
- १) केंद्र सरकारने लादलेला कर.
 - २) केंद्र सरकारने लादलेला पण राज्य सरकारने गोळा केलेला कर.
 - ३) राज्य सरकारने लादलेला पण केंद्र सरकारकडून वसूल केलेला कर.
 - ४) राज्य सरकारने लादलेला आणि गोळा केलेला कर.
- 8) The sales tax you pay while purchasing a toothpaste is a
- 1) tax imposed by the Central Government.
 - 2) tax imposed by the Central Government but collected by the State Government.
 - 3) tax imposed by the State Government but collected by the Central Government.
 - 4) tax imposed and collected by the State Government.

२) अर्थसंकल्प – प्रकार, कामावर आधारित, शून्याधारित अर्थसंकल्प, सार्वजनिक खर्च

- १) भारत सरकारच्या भांडवली अर्थसंकल्पात खालीलपैकी कोणते समाविष्ट आहे/केले आहे?
- अ) रस्ते, इमारती, यंत्रसामग्री इत्यादी मालमत्तेच्या संपादनावरील खर्च.
 - ब) विदेशी सरकारांकडून मिळालेली कर्जे
 - क) राज्ये आणि केंद्रशासित प्रदेशांना दिलेली कर्जे आणि अग्रिम
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (ब) आणि (क) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (अ) फक्त ४) (अ) आणि (क)
- 1) Which of the following is/are included in the capital budget of the Government of India?
- a) Expenditure on acquisition of assets like roads, buildings, machinery, etc.
 - b) Loans received from foreign governments
 - c) Loans and advances granted to the States and Union Territories
- Answer Options :**
- 1) (b) and (c) only 2) (a), (b) and (c) 3) (c) only 4) (a) and (c)
- २) वर्षानुवर्षे सतत तुटीचा अर्थसंकल्प आहे. तूट कमी करण्यासाठी सरकार खालीलपैकी कोणती कृती करू शकते?
- अ) महसुली खर्च कमी करणे ब) नवीन कल्याणकारी योजना सादर करणे
 - क) सबसिडी तर्कसंगत करणे ड) उद्योगांचा विस्तार करणे
- खालील कोड वापरून योग्य उत्तर निवडा.
- १) (अ) आणि (क) फक्त २) (ब) आणि (क) फक्त
 - ३) (अ) फक्त ४) (अ), (ब), (क) आणि (ड)

2) There has been a persistent deficit budget year after year. Which of the following actions can be taken by the government to reduce the deficit?

- a) Reducing revenue expenditure b) Introducing new welfare schemes
c) Rationalizing subsidies d) Expanding industries

Select the correct answer using the code given below.

- 1) (a) and (b) 2) (b) and (c) only 3) (a) only 4) (a), (b), (c) and (d)

3) वर्षानुवर्षे सतत तुटीचा अर्थसंकल्प आहे. तूट कमी करण्यासाठी सरकार खालीलपैकी कोणती कृती/कृती करू शकते ?

- अ) महसुली खर्च कमी करणे ब) नवीन कल्याणकारी योजना सादर करणे
क) सबसिडी तर्कसंगत करणे ड) आयात शुल्क कमी करणे

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)

3) There has been a persistent deficit budget year after year. Which action/actions of the following can be taken by the Government to reduce the deficit?

- a) Reducing revenue expenditure b) Introducing new welfare schemes
c) Rationalizing subsidies d) Reducing import duty

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

४) केंद्रीय अर्थसंकल्पाच्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणते योजनोत्तर खर्चातर्गत समाविष्ट आहेत/आहेत ?

- अ) संरक्षण खर्च ब) व्याज देयके क) पगार आणि पेन्शन ड) सबसिडी

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (अ), (क) आणि (ड) ४) (अ), (ब), (क), (ड)

4) With reference to Union Budget, which of the following is/are covered under Non-Plan Expenditure?

- a) Defence expenditure b) Interest payments
c) Salaries and pensions d) Subsidies

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a), (b) and (c) 3) (a), (c) and (d) 4) (a), (b), (c), (d)

३) राजकोषीय सुधारणा, राजकोषीय तूट, तुटीचे नियंत्रण, केंद्र व रिझर्व्ह बँकेचे उपक्रम

१) खालील विधाने विचारात घ्या:

अ) वित्तीय जबाबदारी आणि अर्थसंकल्प व्यवस्थापन (FRBM) पुनरावलोकन समितीच्या अहवालाने २०२३ पर्यंत सामान्य (एकत्रित) सरकारसाठी ६०% कर्ज आणि GDP गुणोत्तराची शिफारस केली आहे, ज्यामध्ये केंद्र सरकारसाठी ४०% आणि राज्य सरकारसाठी २०% आहे.

ब) राज्य सरकारच्या ऋण च्या ४९% च्या तुलनेत केंद्र सरकारची GDP च्या २९% देशांतर्गत दायित्वे आहेत.

क) भारताच्या राज्यघटनेनुसार, एखाद्या राज्याला त्या पत्रावर कोणतीही थकबाकी असल्यास कोणतेही कर्ज उभारण्यासाठी केंद्र सरकारची संमती घेणे बंधनकारक आहे.

वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)

- 1) Consider the following statements:
- a) The Fiscal Responsibility and Budget Management (FRBM) Review Committee Report has recommended a debt to GDP ratio of 60% for the general (combined) government by 2023, comprising 40% for the Central Government and 20% for the State Government.
- b) The Central Government has domestic liabilities of 21% of GDP as compared to that of 49% of GDP of the State Government.
- c) As per the Constitution of India, it is mandatory for a State to take the Central Government's consent for raising any loan if the former owes any outstanding liabilities to the latter.
- Which of the statements given above is/are correct?

- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

- २) भारतात, तूट वित्तपुरवठा साठी संसाधने उभारण्यासाठी वापरला जातो.

- १) आर्थिक विकास २) सार्वजनिक कर्जाची पूर्तता
३) पेमेंट शिल्लक समायोजित करणे ४) विदेशी कर्ज कमी करणे

- 2) In India, deficit financing is used for raising resources for

- 1) economic development 2) redemption of public debt
3) adjusting the balance of payments 4) reducing the foreign debt

४) भारतातील केंद्र व राज्यातील सार्वजनिक ऋण – रचना आणि भार

- १) खालील विधाने विचारात घ्या:

अ) भारतातील बहुतांश बाह्य कर्ज हे सरकारी संस्थांकडे आहे.

ब) भारताचे सर्व बाह्य कर्ज यूस डॉलरमध्ये आहे.

वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?

- १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त
३) दोन्ही (अ) आणि (ब) ४) दोन्हीही (अ) किंवा (ब) नाही

- 1) Consider the following statements:

a) Most of India's external debt is owed by governmental entities.

b) All of India's external debt is denominated in US dollars.

Which of the statements given above is / are correct?

- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)

- २) भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या संदर्भात खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?

अ) घरगुती आर्थिक बचतीचा एक हिस्सा सरकारी उसनवारीसाठी जातो.

ब) लिलावात बाजार-संबंधित दराने जारी केलेल्या दिनांकित सिक्युरिटीज या अंतर्गत कर्जाचा एक मोठा घटक बनतात.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त
३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही

- 2) With reference to the Indian economy, which of the following statements are correct?

a) A share of the household financial savings goes towards government borrowings.

b) Dated securities issued at market-related rates in auctions form a large component of internal debt.

Answer Options :

1) (a) only

2) (b) only

3) Both (a) and (b)

4) Neither (a) nor (b)

५) लेखा आणि लेखापरीक्षण

१२) विदेशी व्यापार आणि आंतरराष्ट्रीय भांडवल चळवळ

- १) विदेशी व्यापार – संकल्पना, व्यवहारतोल, व्यापारशेष व विदेशी चलन साठा
- २) जागतिक व्यापार संघटना – तरतुदी, सुधारणा आणि भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील अपेक्षित परिणाम, प्रश्न व समस्या
- ३) भारताच्या आंतरराष्ट्रीय व्यापाराची दिशा, आकारमान व रचना
- ४) भारतीय आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे धोरण, निर्यातीतील वाढ
- ५) परकीय गुंतवणूक – आंतरराष्ट्रीय व्यापार विदेशी भांडवलाचा अंतप्रवाह, रचना व वाढ,
- ६) बहुआंतरराष्ट्रीय भांडवल पुरविणाऱ्या संस्था – आयएमएफ, जागतिक बँक, इंटरनॅशनल क्रेडीट रेटिंग

१) विदेशी व्यापार – संकल्पना, व्यवहारतोल, व्यापारशेष व विदेशी चलन साठा

- १) एकोणीसाव्या कॉमन वेल्थ गेम्स दरम्यान परदेशी नागरिकांनी भारतास दिलेली भेट ही अर्थव्यवस्थेच्या दृष्टीने,
१) निर्यात २) आयात ३) उत्पादन ४) उपभोग
- 1) In terms of economy, the visit by foreign nationals to witness the XIX Common Wealth Games in India amounted to
1) Export 2) Import 3) Production 4) Consumption
- २) 'आयात कव्हर' या शब्दाचे खालीलपैकी कोणते सर्वोत्तम वर्णन करते, जे कधीकधी बातम्यांमध्ये पाहिले जाते?
१) हे देशाच्या एकूण देशांतर्गत उत्पादनाशी आयातीच्या मूल्याचे गुणोत्तर आहे
२) हे एका वर्षातील देशाच्या आयातीचे एकूण मूल्य आहे
३) हे दोन देशांमधील निर्यात मूल्य आणि आयात यांच्यातील गुणोत्तर आहे
४) देशाच्या आंतरराष्ट्रीय राखीव रकमेद्वारे किती महिन्यांची आयात केली जाऊ शकते
- 2) Which of the following best describes the term 'import cover', sometimes seen in the news?
1) It is the ratio of value of imports to the Gross Domestic Product of a country
2) It is the total value of imports of a country in a year
3) It is the ratio between the value of exports and that of imports between two countries
4) It is the number of months of imports that could be paid for by a country's international reserves

- ७) आंतरराष्ट्रीय बाजारात कोणत्याही चलनाची किंमत द्वारे ठरवली जाते.
 अ) जागतिक बँक ब) संबंधित देशाद्वारे प्रदान केलेल्या वस्तू/सेवांची मागणी
 क) संबंधित देशाच्या सरकारची स्थिरता ड) देशाची आर्थिक क्षमता प्रश्नात आहे

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (ब) आणि (क) फक्त ३) (ब), (क) आणि (ड) ४) (अ), (ब), (क), (ड)
 7) The price of any currency in international market is decided by the
 a) World Bank
 b) demand for goods/services provided by the country concerned
 c) stability of the government of the concerned country
 d) economic potential of the country in question

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (b) and (c) only 3) (b), (c) and (d) 4) (a), (b), (c), (d)

- ८) रुपयाची परिवर्तनीयता सूचित करते:
 १) रुपयाच्या नोटा सोन्यात रूपांतरित करण्यास सक्षम असणे
 २) रुपयाचे मूल्य बाजारातील शक्तींद्वारे निश्चित करण्याची परवानगी देणे
 ३) रुपयाचे इतर चलनांमध्ये रूपांतर करण्यास मुक्तपणे परवानगी देणे आणि त्याउलट
 ४) भारतातील चलनांसाठी आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठ विकसित करणे
 8) Convertibility of rupee implies:
 1) being able to convert rupee notes into gold
 2) allowing the value of rupee to be fixed by market forces
 3) freely permitting the conversion of rupee to other currencies and vice versa
 4) developing an international market for currencies in India
 ९) आंतरराष्ट्रीय तरलतेची समस्या ची अनुपलब्धता संबंधित आहे
 १) वस्तू आणि सेवा २) सोने आणि चांदी
 ३) डॉलर आणि इतर हार्ड चलने ४) निर्यात करण्यायोग्य अधिशेष
 9) The problem of international liquidity is related to the non-availability of
 1) goods and services 2) gold and silver
 3) dollars and other hard currencies 4) exportable surplus

२) जागतिक व्यापार संघटना – तरतुदी, भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील परिणाम

- १) खालील विधाने विचारात घ्या :
 अ) भारताने WTO च्या व्यापार सुलभीकरण कराराला (TFA) मान्यता दिली आहे.
 ब) TFA हे WTO च्या बाली मंत्रिस्तरीय पॅकेजचा एक भाग आहे
 क) TFA जानेवारीमध्ये लागू झाला
 वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
 १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)

- 1) Consider the following statements:
a) India has ratified the Trade Facilitation Agreement (TFA) of WTO.
b) TFA is a part of WTO's Bali Ministerial Package of
c) TFA came into force in January
Which of the statements given above is/are correct?
1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)
- २) व्यापार-संबंधित गुंतवणूक उपाय (TRIMS) च्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
अ) विदेशी गुंतवणूकदारांकडून आयातीवर परिमाणात्मक निर्बंध प्रतिबंधित आहेत.
ब) ते वस्तू आणि सेवा या दोन्हीमधील व्यापाराशी संबंधित गुंतवणूक उपायांना लागू होतात.
क) ते परदेशी गुंतवणुकीच्या नियमनाशी संबंधित नाहीत.
खालील कोड वापरून योग्य उत्तर निवडा:
१) फक्त अ आणि ब २) फक्त ब ३) अ आणि क फक्त ४) अ, ब आणि क
- 2) With reference to Trade-Related Investment Measures (TRIMS), which of the following statements is/are correct ?
a) Quantitative restrictions on imports by foreign investors are prohibited.
b) They apply to investment measures related to trade in both goods and services.
c) They are not concerned with the regulation of foreign investment.
Select the correct answer using the code given below :
1) a and b only 2) b only 3) a and c only 4) a, b and c

३) भारताच्या आंतरराष्ट्रीय व्यापाराची दिशा, आकारमान व रचना

- १) खालील विधाने विचारात घ्या :
अ) आयात केलेल्या खाद्यतेलाचे प्रमाण गेल्या पाच वर्षात खाद्यतेलाच्या देशांतर्गत उत्पादनापेक्षा जास्त आहे.
ब) विशेष बाब म्हणून आयात केलेल्या सर्व खाद्यतेलांवर सरकार कोणतेही सीमाशुल्क लादत नाही.
वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
१) (अ) फक्त २) (ब) फक्त ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही
- 1) Consider the following statements:
a) The quantity of imported edible oils is more than the domestic production of edible oils in the last five years.
b) The Government does not impose any customs duty on all the imported edible oils as a special case.
Which of the statements given above is/are correct?
1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)
- २) खालीलपैकी, गेल्या पाच वर्षात जगातील सर्वात मोठा तांदूळ निर्यात करणारा देश कोणता आहे ?
१) चीन २) भारत ३) म्यानमार ४) व्हिएतनाम
- 2) Among the following, which one is the largest exporter of rice in the world in the last five years?
1) China 2) India 3) Myanmar 4) Vietnam

- ३) भारताच्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणते घटक चलन संकटाचा धोका कमी करण्यासाठी योगदान देणारे/ योगदान देणारे आहेत ?
- अ) भारताच्या आयटी क्षेत्राची परकीय चलन कमाई
 ब) सरकारी खर्चात वाढ
 क) परदेशात भारतीयांकडून पाठवले जाणारे पैसे
 खालील कोड वापरून योग्य उत्तर निवडा.
- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)
- 3) In the context of India, which of the following factors is/are contributor/ contributors to reducing the risk of a currency crisis?
- a) The foreign currency earnings of India's IT sector
 b) Increasing the government expenditure
 c) Remittances from Indians abroad
- Select the correct answer using the code given below.
- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)
- ४) सध्या भारताच्या आंतरराष्ट्रीय व्यापाराच्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- अ) भारताची व्यापारी मालाची निर्यात त्याच्या व्यापारी मालाच्या आयातीपेक्षा कमी आहे.
 ब) अलिकडच्या वर्षात भारताची लोह आणि पोलाद, रसायने, खते आणि यंत्रसामग्रीची आयात कमी झाली आहे.
 क) भारतातील सेवांची निर्यात ही त्याच्या सेवांच्या आयातीपेक्षा जास्त आहे.
 ड) भारताला एकूणच व्यापार/चालू खात्यातील तूट आहे.
 खालील कोड वापरून योग्य उत्तर निवडा:
- १) फक्त अ आणि ब २) फक्त ब आणि ड ३) क फक्त ४) अ, क आणि ड फक्त
- 4) With reference to the international trade of India at present, which of the following statements is/ are correct?
- a) India's merchandise exports are less than its merchandise imports.
 b) India's imports of iron and steel, chemicals, fertilisers and machinery have decreased in recent years.
 c) India's exports of services are more than its imports of services.
 d) India suffers from an overall trade/current account deficit.
- Select the correct answer using the code given below :
- 1) a and b only 2) b and d only 3) c only 4) a, c and d only
- ५) खालील विधाने विचारात घ्या:
- अ) गेल्या दशकात भारत-श्रीलंका व्यापाराचे मूल्य सातत्याने वाढले आहे.
 ब) भारत आणि बांग्लादेश यांच्यातील व्यापारातील वस्त्र आणि वस्त्रोद्योग वस्तू हा महत्त्वाचा घटक आहे.
 क) गेल्या पाच वर्षात नेपाळ हा दक्षिण आशियातील भारताचा सर्वात मोठा व्यापारी भागीदार आहे.
 वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- १) फक्त अ आणि ब २) फक्त ब ३) क फक्त ४) अ, ब आणि क
- 5) Consider the following statements :
- a) The value of Indo-Sri Lanka trade has consistently increased in the last decade.
 b) "Textile and textile articles" constitute an important item of the trade between India and Bangladesh.
 c) In the last five years, Nepal has been the largest trading partner of India in South Asia.

Which of the statements given above is/are correct ?

- 1) a and b only 2) b only 3) c only 4) a, b and c

- ६) भारतीय रुपयाची घसरण थांबवण्यासाठी खालीलपैकी कोणते उपाय सरकार/आरबीआय घेत नाहीत ?
- १) अत्यावश्यक वस्तूंच्या आयातीवर अंकुश ठेवणे-आणि निर्यातीला चालना देणे
 - २) भारतीय कर्जदारांना रुपया मूल्याचे मसाला बाँड जारी करण्यासाठी प्रोत्साहित करणे
 - ३) बाह्य व्यावसायिक कर्ज घेण्याशी संबंधित अटी सुलभ करणे
 - ४) विस्तारात्मक आर्थिक धोरणाचे पालन करणे
- 6) Which one of the following is not the most likely measure the Government/RBI takes to stop the slide of Indian rupee?
- 1) Curbing imports of non-essential goods-and promoting exports
 - 2) Encouraging Indian borrowers to issue rupee denominated Masala Bonds
 - 3) Easing conditions relating to external commercial borrowing
 - 4) Following an expansionary monetary policy

४) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे धोरण, निर्यात वाढ, प्रादेशिक आर्थिक सहकार्य संघटना

- १) सरकार कोणत्या कृती करू शकते याचा विचार करा :
- अ) देशांतर्गत चलनाचे अवमूल्यन
 - ब) निर्यात अनुदानात कपात
 - क) FDI आणि FII's द्वारे अधिक निधी आकर्षित करणारे आर्थिक धोरण
- वरीलपैकी कोणती कृती/कृती चालू खात्यातील तूट कमी करण्यात मदत करू शकते ?
- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)
- 1) Consider the following actions which the Government can take ;
- a) Devaluing the domestic currency.
 - b) Reduction in the export subsidy,
 - c) Adopting suitable policies which attract greater FDI and more funds from FII's.
- Which of the above action/actions can help in reducing the current account deficit?
- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)
- २) चलनाच्या अवमूल्यनाचा परिणाम असा होतो की त्यामुळे अपरिहार्यपणे.....
- अ) परदेशी बाजारपेठेतील देशांतर्गत निर्यातीची स्पर्धात्मकता सुधारते
 - ब) देशांतर्गत चलनाचे विदेशी मूल्य वाढते
 - क) व्यापार संतुलन सुधारते
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (अ) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)
- 2) The effect of devaluation of a currency is that it necessarily
- a) improves the competitiveness of the domestic exports in the foreign markets
 - b) increases the foreign value of domestic currency
 - c) improves the trade balance

Answer Options :

- 1) (a) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

- ३) 'प्रादेशिक व्यापक आर्थिक भागीदारी' हा शब्द बऱ्याचदा बातम्यांमध्ये या नावाने ओळखल्या जाणाऱ्या देशांच्या समूहाच्या घडामोडींच्या संदर्भात आढळतो.
- १) G20 २) आसियान ३) SCO ४) सार्क
- 3) The term 'Regional Comprehensive Economic Partnership' often appears in the news in the context of the affairs of a group of countries known as
- 1) G20 2) ASEAN 3) SCO 4) SAARC
- ४) खालील विधाने विचारात घ्या :
- अ) नवीन विकास बँकेची स्थापना APEC द्वारे करण्यात आली आहे.
- ब) न्यू डेव्हलपमेंट बँकेचे मुख्यालय शांघाय येथे आहे.
- वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त
- ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही
- 4) Consider the following statements :
- a) New Development Bank has been set up by APEC.
- b) The headquarters of New Development Bank is in Shanghai.
- Which of the statements given above is/are correct?
- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)
- ५) 'ब्रॉड-बेस्ड ट्रेड अँड इन्व्हेस्टमेंट अॅग्रीमेंट (BTIA)' हे भारत आणि भारत यांच्यात झालेल्या वाटाघाटींच्या संदर्भात कधी कधी बातम्यांमध्ये पाहिले जाते.
- १) युरोपियन युनियन २) गल्फ कोऑपरेशन कौन्सिल
- ३) आर्थिक सहकार्य आणि विकासासाठी संघटना ४) शांघाय कोऑपरेशन ऑर्गनायझेशन
- 5) 'Broad-based Trade and Investment Agreement (BTIA)' is sometimes seen in the news in the context of negotiations held between India and
- 1) European Union
- 2) Gulf Cooperation Council
- 3) Organization for Economic Cooperation and Development
- 4) Shanghai Cooperation Organization
- ६) "G20 कॉमन फ्रेमवर्क" च्या संदर्भात, खालील विधाने विचारात घ्या :
- अ) हा पॅरिस क्लबसह G20 ने मंजूर केलेला उपक्रम आहे.
- ब) कमी उत्पन्न असलेल्या देशांना टिकाऊ कर्जासह पाठिंबा देण्यासाठीचा हा एक उपक्रम आहे.
- वरीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?
- १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही
- 6) With reference to the "G20 Common Framework", consider the following statements:
- a) It is an initiative endorsed by the G20 together with the Paris Club.
- b) It is an initiative to support Low Income Countries with unsustainable debt.
- Which of the statements given above is/are correct?
- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)

५) परकीय गुंतवणूक – आंतरराष्ट्रीय व्यापार विदेशी भांडवलाचा अंतप्रवाह, रचना व वाढ

१) खालीलपैकी कोणत्या भारतात थेट परकीय गुंतवणुकीचा समावेश असेल ?

- अ) भारतातील परदेशी कंपन्यांच्या उपकंपन्या
- ब) भारतीय कंपन्यांमध्ये बहुसंख्य विदेशी इक्विटी होल्डिंग
- क) केवळ परदेशी कंपन्यांनी वित्तपुरवठा केलेल्या कंपन्या
- ड) पोर्टफोलिओ गुंतवणूक

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (अ), (क) आणि (ड) ४) (अ), (ब), (क), (ड)

1) Which of the following would include Foreign Direct Investment in India?

- a) Subsidiaries of foreign companies in India
- b) Majority foreign equity holding in Indian companies
- c) Companies exclusively financed by foreign companies
- d) Portfolio investment

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a), (b) and (c) 3) (a), (c) and (d) 4) (a), (b), (c), (d)

२) भारतातील थेट परकीय गुंतवणुकीच्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणते मुख्य वैशिष्ट्य मानले जाते ?

- १) ही मूलतः सूचीबद्ध कंपनीमध्ये कॅपिटल उपकरणांद्वारे केलेली गुंतवणूक आहे.
- २) हे मुख्यत्वे कर्ज-विरहित भांडवल प्रवाह निर्माण करते.
- ३) ही गुंतवणूक आहे ज्यामध्ये कर्ज-सेवा समाविष्ट आहे.
- ४) ही विदेशी संस्थागत गुंतवणूकदारांनी सरकारी रोख्यांमध्ये केलेली गुंतवणूक आहे.

2) With reference to Foreign Direct Investment in India, which one of the following is considered its major characteristic ?

- 1) It is the investment through capital instruments essentially in a listed company.
- 2) It is largely non-debt creating capital flow.
- 3) It is the investment which involves debt-servicing.
- 4) It is the investment made by foreign institutional investors in the Government securities.

३) थेट परकीय गुंतवणूक (FDI) आणि विदेशी संस्थात्मक गुंतवणूकदार (FII) दोन्ही देशातील परकीय गुंतवणुकीशी संबंधित आहेत. खालीलपैकी कोणते विधान दोनमधील महत्त्वाचा फरक दर्शवते ?

- १) FII उत्तम व्यवस्थापन कौशल्ये आणि तंत्रज्ञान आणण्यास मदत करते, तर FDI केवळ भांडवल आणते
- २) FII सर्वसाधारणपणे भांडवलाची उपलब्धता वाढविण्यात मदत करते, तर FDI केवळ विशिष्ट क्षेत्रांना लक्ष्य करते
- ३) एफडीआयचा प्रवाह फक्त दुय्यम बाजारात येतो, तर एफआयआय प्राथमिक बाजाराला लक्ष्य करते
- ४) FII हे FDI पेक्षा अधिक स्थिर मानले जाते

3) Both Foreign Direct Investment (FDI) and Foreign Institutional Investor (FII) are related to investment in a country. Which one of the following statements best represents an important difference between the two?

- 1) FII helps bring better management skills and technology, while FDI only brings in capital
- 2) FII helps in increasing capital availability in general, while FDI only targets specific sectors
- 3) FDI flows only into the secondary market, while FII targets primary market
- 4) FII is considered to be more stable than FDI

- ४) खालीलपैकी कशाचा थेट परकीय गुंतवणुकीत समावेश केला जाऊ शकते ?
 अ) परकीय चलन परिवर्तनीय रोखे
 ब) काही अटींसह विदेशी संस्थात्मक गुंतवणूक
 क) जागतिक डिपॉझिटरी पावत्या
 ड) अनिवासी भारतीयांच्या बाह्य ठेवी

पर्यायी उत्तरे :

१) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (अ), (क) आणि (ड) ४) (अ), (ब), (क) (ड)

- 4) Which of the following can be included in Foreign Direct Investments?

- a) Foreign currency convertible bonds
 b) Foreign institutional investment with certain conditions
 c) Global depository receipts
 d) Non-resident external deposits

Answer Options :

1) (a) and (b) only 2) (a), (b) and (c) 3) (a), (c) and (d) 4) (a), (b), (c), (d)

- ५) खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?

- अ) यूएस फेडरल रिझर्व्हचे कडक आर्थिक धोरण भांडवल उड्डाणास (capital flight) कारणीभूत ठरू शकते.
 ब) भांडवली उड्डाण हे विद्यमान बाह्य व्यावसायिक कर्ज (ECBs) असलेल्या कंपन्यांच्या व्याज खर्चात वाढ करू शकते.
 क) देशांतर्गत चलनाचे अवमूल्यन हे ECBs शी संबंधित चलन जोखीम कमी करते.

पर्यायी उत्तरे :

१) (अ) आणि (ब) फक्त २) (ब) आणि (क) फक्त ३) (अ) आणि (क) फक्त ४) (अ), (ब) आणि (क)

- 5) Which of the statements given below are correct?

- a) Tight monetary policy of US Federal Reserve could lead to capital flight.
 b) Capital flight may increase the interest cost of firms with existing External Commercial Borrowings (ECBs).
 c) Devaluation of domestic currency decreases the currency risk associated with ECBs.

Answer Options :

1) (a) and (b) only 2) (b) and (c) only 3) (a) and (c) only 4) (a), (b) and (c)

- ६) भारताच्या संदर्भात प्रसारमाध्यमांमध्ये बोलले गेलेले "अप्रत्यक्ष हस्तांतरण" खालीलपैकी कोणती परिस्थिती उत्तम प्रकारे प्रतिबिंबित करते ?

- १) भारतीय कंपनी परदेशी उद्योगात गुंतवणूक करते आणि तिच्या गुंतवणुकीतून होणाऱ्या नफ्यावर परदेशी देशात कर भरते.
 २) विदेशी कंपनी भारतात गुंतवणूक करते आणि तिच्या गुंतवणुकीतून होणाऱ्या नफ्यावर तिच्या मूल देशात कर भरते.
 ३) एक भारतीय कंपनी परदेशात मूर्त मालमत्ता खरेदी करते आणि अशा मालमत्तांचे मूल्य वाढल्यानंतर त्यांची विक्री करते आणि ती रक्कम भारतात हस्तांतरित करते.
 ४) परदेशी कंपनी शेअर्स ट्रान्सफर करते आणि अशा शेअर्सचे वाढीव मूल्य (substantial value) हे त्यांच्या भारतातील मालमत्तेमुळे प्राप्त होते

- 6) Which one of the following situations best reflects "Indirect Transfers" often talked about in media recently with reference to India?

- 1) An Indian company investing in a foreign enterprise and paying taxes to the foreign country on the profits arising out of its investment
 2) A foreign company investing in India and paying taxes to the country of its base on the profits arising out of its investment
 3) An Indian company purchases tangible assets in a foreign country and sells such assets after their value increases and transfers the proceeds to India

4) A foreign company transfers shares and such shares derive their substantial value from assets located in India

७) 'IFC मसाला बाँड्स' च्या संदर्भात, काहीवेळा बातम्यांमध्ये पाहिले जाते, खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/ आहेत ?

अ) आंतरराष्ट्रीय वित्त निगम, जे हे रोखे ऑफर करते, ही जागतिक बँकेची एक शाखा आहे.

ब) ते रुपया-मूल्यांकित बाँड्स आहेत आणि सार्वजनिक आणि खाजगी क्षेत्रासाठी कर्ज वित्तपुरवठा करण्याचे स्रोत आहेत.

पर्यायी उत्तरे :

१) (अ) फक्त २) (ब) फक्त ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही

7) With reference to 'IFC Masala Bonds', sometimes seen in the news, which of the statements given below is/are correct?

a) The International Finance Corporation, which offers these bonds, is an arm of the World Bank.

b) They are the rupee-denominated bonds and are a source of debt financing for the public and private sector.

Answer Options :

1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)

८) नोंदणीकृत विदेशी पोर्टफोलिओ गुंतवणूकदारांनी थेट नोंदणी न करता भारतीय शेअर बाजाराचा भाग होऊ इच्छिणाऱ्या परदेशी गुंतवणूकदारांना खालीलपैकी कोणते जारी केले जाते ?

१) ठेव प्रमाणपत्र २) कमर्शियल पेपर ३) प्रॉमिसरी नोट ४) सहभाग नोंद

8) Which of the following is issued by registered foreign portfolio investors to overseas investors who want to be part of the Indian stock market without registering themselves directly?

1) Certificate of Deposit 2) Commercial Paper
3) Promissory Note 4) Participatory Note

६) बहुआंतरराष्ट्रीय भांडवल पुरविणाऱ्या संस्था - आयएमएफ, जागतिक बँक, क्रेडीट रेटिंग

१) अलीकडे, खालीलपैकी कोणते चलन IMF च्या SDR च्या बास्केटमध्ये समाविष्ट करण्याचा प्रस्ताव आहे ?

१) रूबल २) रँड ३) भारतीय रुपया ४) रँग्मिन्बी

1) Recently, which one of the following currencies has been proposed to be added to the basket of IMF's SDR?

1) Rouble 2) Rand 3) Indian Rupee 4) Renminbi

२) गोल्ड ट्रँचे (रिझर्व्ह ट्रँचे) संदर्भित

१) जागतिक बँकेची कर्ज प्रणाली

२) मध्यवर्ती बँकेच्या कार्यापैकी एक

३) WTO ने तिच्या सदस्यांना दिलेली क्रेडिट सिस्टीम

४) IMF द्वारे त्याच्या सदस्यांना दिलेली क्रेडिट प्रणाली

2) "Gold Tranche" (Reserve Tranche) refers to

1) A loan system of the World bank

2) One of the operations of a central bank

3) A credit system granted by WTO to its members

4) A credit system granted by IMF to its members

- ३) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीबाबत, खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे ?
- १) ती कोणत्याही देशाला कर्ज देऊ शकते २) ती केवळ विकसित देशांनाच कर्ज देऊ शकते
३) ती फक्त सदस्य देशांना कर्ज देते ४) ती देशाच्या मध्यवर्ती बँकेला कर्ज देऊ शकते
- 3) Regarding the International Monetary Fund, which one of the following statements is correct?
- 1) It can grant loans to any country
2) It can grant loans to only developed countries
3) It grants loans to only member countries
4) It can grant loans to the central bank of a country
- ४) रॅपिड फायनान्सिंग इन्स्ट्रुमेंट आणि रॅपिड क्रेडिट फॅसिलिटी खालीलपैकी कोणत्या संस्थेद्वारे कर्ज देण्याच्या तरतुदींशी संबंधित आहेत ?
- १) आशियाई विकास बँक
२) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी
३) युनायटेड नेशन्स एन्व्हायर्नमेंट प्रोग्राम फायनान्स इनिशिएटिव्ह
४) जागतिक बँक
- 4) “Rapid Financing Instrument” and “Rapid Credit Facility” are related to the provisions of lending by which one of the following?
- 1) Asian Development Bank
2) International Monetary Fund
3) United Nations Environment Programme Finance Initiative
4) World Bank
- ५) इंटरनॅशनल मॉनेटरी अँड फायनान्शियल कमिटी (IMFC) च्या संदर्भात, खालील विधाने विचारात घ्या :
- अ) IMFC जागतिक अर्थव्यवस्थेवर परिणाम करणार्या चिंतेच्या बाबींवर चर्चा करते आणि आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी (खचक्र) ला त्यांच्या कार्याच्या दिशेने सल्ला देते.
ब) जागतिक बँक खचक्र च्या बैठकांमध्ये निरीक्षक म्हणून भाग घेते.
वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही
- 5) With reference to the International Monetary and Financial Committee (IMFC), consider the following statements :
- a) IMFC discusses matters of concern affecting the global economy, and advises the International Monetary Fund (IMF) on the direction of its work.
b) The World Bank participates as observer in IMFC’s meetings.
Which of the statements given above is/are correct?
- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)
- ६) ‘बेस इरोशन आणि प्रॉफिट शिफ्टिंग’ हा शब्द काहीवेळा बातम्यांमध्ये या संदर्भात पाहिला जातो.
- १) संसाधनांनी समृद्ध परंतु मागासलेल्या भागात बहुराष्ट्रीय कंपन्यांद्वारे खाणकाम
२) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांच्या करचुकवेगिरीला आळा घालणे
३) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांद्वारे देशाच्या अनुवांशिक संसाधनांचे शोषण
४) विकासात्मक प्रकल्पांचे नियोजन आणि अंमलबजावणी करताना पर्यावरणीय खर्चाचा विचार न करणे

- 6) The term 'Base Erosion and Profit Shifting' is sometimes seen in the news in the context of
- 1) mining operation by multinational companies in resource-rich but backward areas
 - 2) curbing of the tax evasion by multinational companies
 - 3) exploitation of genetic resources of a country by multinational companies
 - 4) lack of consideration of environmental costs in the planning and implementation of developmental projects

१३) बँकिंग – क्रेडिट आणि मॉनिटरी पॉलिसी

- १) मध्यवर्ती बँक- रिझर्व्ह बँक
- २) मौद्रिक धोरण व पतनियंत्रणाची साधने - चलन पुरवठा
- ३) बँकांचे राष्ट्रीयीकरण
- ४) कर्ज/पतपुरवठ्याची रचना, बँकिंग क्षेत्रातील सुधारणा
- ५) भांडवलबाजार, सेबी व विमाक्षेत्र

१) मध्यवर्ती बँक- रिझर्व्ह बँक

- १) भारतीय रिझर्व्ह बँक च्या बाबतीत व्यावसायिक बँकांचे नियमन करते.
अ) मालमत्तेची तरलता	ब) शाखा विस्तार
क) बँकांचे विलीनीकरण	ड) बँका बंद करणे
- खालील कोड वापरून योग्य उत्तर निवडा.
- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) फक्त ३) (ब), (क) आणि (ड) ४) (अ), (ब), (क), (ड)

- 1) The Reserve Bank of India regulates the commercial banks in matters of
a) liquidity of assets	b) branch expansion
c) merger of banks	d) winding-up of banks

Select the correct answer using the codes given below.

- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) only 3) (b), (c) and (d) 4) (a), (b), (c), (d)

- २) भारतीय रिझर्व्ह बँक (RBI) बँकर्स बँक म्हणून काम करते. याचा अर्थ खालीलपैकी कोणता असेल?
- अ) इतर बँका त्यांच्या ठेवी आरबीआयकडे ठेवतात.
 - ब) आरबीआय गरजेच्या वेळी व्यावसायिक बँकांना कर्ज देते.
 - क) RBI व्यापारी बँकांना आर्थिक बाबींवर सल्ला देते.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (ब) आणि (क) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (क) फक्त ४) (अ) आणि (क)

- 2) The Reserve Bank of India (RBI) acts as a bankers' bank. This would imply which of the following?
- a) Other banks retain their deposits with the RBI.
 - b) The RBI lends funds to the commercial banks in times of need.
 - c) The RBI advises the commercial banks on monetary matters.

Answer Options :

- 1) (b) and (c) only 2) (a), (b) and (c) 3) (c) only 4) (a) and (c)

- ३) 'Bitcoins' च्या संदर्भात, कधीकधी बातम्यांमध्ये पाहिले जाते, खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत?
- अ) देशांच्या मध्यवर्ती बँकांद्वारे बिटकॉइन्सचा मागोवा घेतला जातो.
- ब) Bitcoin पत्ता असलेला कोणीही Bitcoin पत्ता असलेल्या इतर कोणाकडून Bitcoins पाठवू आणि प्राप्त करू शकतो.
- क) ऑनलाइन पेमेंट्स दोन्ही बाजूंना दुसऱ्याची ओळख न कळता पाठवता येतात.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) फक्त २) (अ) आणि (ब) फक्त ३) (अ), (ब) आणि (क) ४) (ब) आणि (क) फक्त
- ३) With reference to 'Bitcoins', sometimes seen in the news, which of the following statements is/are correct?
- a) Bitcoins are tracked by the Central Banks of the countries.
- b) Anyone with a Bitcoin address can send and receive Bitcoins from anyone else with a Bitcoin address.
- c) Online payments can be sent without either side knowing the identity of the other.

Answer Options :

- 1) (a) only 2) (a) and (b) only 3) (a), (b) and (c) 4) (b) and (c) only
- ४) खालील विधाने विचारात घ्या :
- अ) नॅशनल पेमेंट्स कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया (NPCI) देशातील आर्थिक समावेशनाला चालना देण्यासाठी मदत करते.
- ब) NPCI ने रुपये ही कार्ड पेमेंट योजना सुरू केली आहे.
- वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत?
- १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही
- ४) Consider the following statements:
- a) National Payments Corporation of India (NPCI) helps in promoting financial inclusion in the country.
- b) NPCI has launched RuPay, a card payment scheme.
- Which of the statements given above is/are correct?
- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)
- ५) खालीलपैकी कोणते विधान कायदेशीर निविदा पैशाच्या अर्थाचे अचूक वर्णन करते?
- १) कायदेशीर खटल्यांचे शुल्क चुकवण्यासाठी न्यायालयांमध्ये दिलेला पैसा
- २) धनकोला त्याच्या दाव्यांचा निपटारा करण्यासाठी स्वीकारण्याची सक्ती आहे
- ३) चेक, ड्राफ्ट, बिल ऑफ एक्सचेंज इ.
- ४) देशात चलनात असलेला धातूचा पैसा
- ५) Which one of the following statements correctly describes the meaning of legal tender money?
- 1) The money which is tendered in courts of law to defray the fee of legal cases
- 2) The money which a creditor is under compulsion to accept in settlement of his claims
- 3) The bank money in the form of cheques, drafts, bills of exchange, etc.
- 4) The metallic money in circulation in a country
- ६) खालीलपैकी कोणता भारतातील सर्व ATMs ला जोडतो?
- १) इंडियन बँक्स असोसिएशन २) नॅशनल सिक्युरिटीज डिपॉझिटरी मर्यादा
- ३) नॅशनल पेमेंट कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया ४) भारतीय रिझर्व्ह बँक

9) In India, the central bank's function as the 'lender of last resort' usually refers to which of the following?

- a) Lending to trade and industry bodies when they fail to borrow from other sources.
- b) Providing liquidity to the banks having a temporary crisis.
- c) Lending to governments to finance budgetary deficits.

Answer Options :

- 1) (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

१०) खालीलपैकी कोणते विधान/ने बरोबर आहे/आहेत ?

- अ) भारतीय रिझर्व्ह बँकेच्या (RBI) गव्हर्नरची नियुक्ती केंद्र सरकार करते.
- ब) सार्वजनिक हितासाठी, भारतीय राज्यघटनेतील काही तरतुदी या RBI ला, केंद्र सरकारला निर्देश जारी करण्याचा अधिकार देतात.
- क) आरबीआय गव्हर्नरना आरबीआय कायद्याद्वारे त्यांचे अधिकार मिळतात.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)

10) Which of the statements given below is/are correct ?

- a) The Governor of the Reserve Bank of India (RBI) is appointed by the Central Government.
- b) Certain provisions in the Constitution of India give the Central Government the right to issue directions to the RBI in public interest.
- c) The Governor of the RBI draws his power from the RBI Act.

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

११) 'बँक्स बोर्ड ब्युरो' (BBB) च्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?

- अ) RBI चे गव्हर्नर BBB चे अध्यक्ष आहेत.
- ब) BBB सार्वजनिक क्षेत्रातील बँकांसाठी प्रमुखांच्या निवडीसाठी शिफारस करते.
- क) BBB सार्वजनिक क्षेत्रातील बँकांना धोरणे आणि भांडवल उभारणी योजना विकसित करण्यात मदत करते.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (ब) आणि (क) फक्त ३) (अ) आणि (क) फक्त ४) (अ), (ब) आणि (क)

11) With reference to the 'Banks Board Bureau (BBB)', which of the following statements are correct?

- a) The Governor of RBI is the Chairman of BBB.
- b) BBB recommends for the selection of heads for Public Sector Banks.
- c) BBB helps the Public Sector Banks in developing strategies and capital raising plans.

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (b) and (c) only 3) (a) and (c) only 4) (a), (b) and (c)

१२) परिवर्तनीय रोख्यांच्या संदर्भात, खालील विधाने विचारात घ्या:

- अ) इक्विटीसाठी बाँडची देवाणघेवाण करण्याचा पर्याय असल्याने परिवर्तनीय बाँड्स कमी दराने व्याज देतात.
- ब) इक्विटीमध्ये रूपांतरित करण्याचा पर्याय बाँडधारकाला वाढत्या ग्राहकांच्या किमतीनुसार अनुक्रमणिका प्रदान करतो.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त
३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही

- 12) With reference to Convertible Bonds, consider the following statements :
- As there is an option to exchange the bond for equity, Convertible Bonds pay a lower rate of interest.
 - The option to convert to equity affords the bondholder a degree of indexation to rising consumer prices.

Answer Options :

- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)

- १३) भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या संदर्भात, इन्फ्लेशन-इंडेक्स्ड बॉन्ड्स (IIBs) चे फायदे काय आहेत ?

- IIB च्या माध्यमातून कर्ज घेण्यासंदर्भात सरकार कूपन दर कमी करू शकते.
- आयआयबी गुंतवणूकदारांना महागाईच्या अनिश्चिततेपासून संरक्षण देतात.
- IIB वर मिळणारे व्याज तसेच भांडवली नफा करपात्र नाही.

वरीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (ब) आणि (क) फक्त ३) (अ) आणि (क) फक्त ४) (अ), (ब) आणि (क)

- 13) With reference to the India economy, what are the advantages of “Inflation-Indexed Bonds (IIBs)”?

- Government can reduce the coupon rates on its borrowing by way of IIBs.
- IIBs provide protection to the investors from uncertainty regarding inflation.
- The interest received as well as capital gains on IIBs are not taxable.

Which of the statements given above are correct?

- 1) (a) and (b) only 2) (b) and (c) only 3) (a) and (c) only 4) (a), (b) and (c)

२) मौद्रिक धोरण व पतनियंत्रणाची साधने – चलन पुरवठा

- १) भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या संदर्भात, खालील गोष्टींचा विचार करा:

अ) बँक दर	ब) ओपन मार्केट ऑपरेशन्स
क) सार्वजनिक कर्ज	ड) सार्वजनिक महसूल

वरीलपैकी कोणते मौद्रिक धोरणाचे घटक/घटक आहेत/आहेत ?

- १) अ, ब, क, ड २) अ, ब, क फक्त ३) अ, क फक्त ४) ब, क, ड फक्त

- 1) With reference to India economy, consider the following :

a) Bank rate	b) Open market operations
c) Public debt	d) Public revenue

Which of the above is/are component/components of Monetary Policy?

Answer options :

- 1) a, b, c, d 2) a, b, c, only 3) a, b only 4) b, c, d

- २) चलनविषयक धोरण समिती (MPC) बाबत खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत/आहेत ?

- ते RBI चे बँचमार्क व्याजदर ठरवते.
- ही RBI च्या गव्हर्नरसह १२ सदस्यीय संस्था आहे आणि प्रत्येक वेळी त्याची पुनर्रचना केली जाते
- हे केंद्रीय अर्थमंत्र्यांच्या अध्यक्षतेखाली काम करते.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (क) फक्त ४) (अ) आणि (क)

2) Which of the following statements is/are correct regarding the Monetary Policy Committee (MPC)?

- a) It decides the RBI's benchmark interest rates.
- b) It is a 12-member body including the Governor of RBI and is reconstituted every
- c) It functions under the chairmanship of the Union Finance Minister.

Answer Options :

- 1) (a) only 2) (a), (b) and (c) 3) (c) only 4) (a) and (c)

3) बँक रेटमध्ये वाढ साधारणपणे असे सूचित करते की

- १) बाजारातील व्याजदर घसरण्याची शक्यता आहे
- २) सेंट्रल बँक आता व्यावसायिक बँकांना कर्ज देत नाही
- ३) सेंट्रल बँक इझी मनी पॉलिसी पाळत आहे
- ४) सेंट्रल बँक कठोर पैशाचे धोरण अवलंबत आहे

3) An increase in the Bank Rate generally indicates that the

- 1) market rate of interest is likely to fall
- 2) Central Bank is no longer making loans to commercial banks
- 3) Central Bank is following an easy money policy
- 4) Central Bank is following a tight money policy

४) भारतीय रिझर्व्ह बँकेने बँक रेट कमी केल्यामुळे

- १) बाजारात अधिक तरलता निर्माण होते
- २) बाजारात कमी तरलता निर्माण होते
- ३) बाजारातील तरलतेमध्ये कोणताही बदल होत नाही
- ४) व्यावसायिक बँकांकडून अधिक ठेवी जमा केल्या जातात

4) The lowering of Bank Rate by the Reserve Bank of India leads to

- 1) More liquidity in the market
- 2) Less liquidity in the market
- 3) No change in the liquidity in the market
- 4) Mobilization of more deposits by commercial banks

५) भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या संदर्भात, 'वैधानिक राखीव आवश्यकता' चे उद्देश/उद्देश खालीलपैकी कोणते/आहेत ?

- अ) सेंट्रल बँकेला बँका तयार करू शकणार्या आगाऊ रकमेवर नियंत्रण ठेवण्यास सक्षम करणे.
- ब) बँकांमधील लोकांच्या ठेवी सुरक्षित आणि तरल करणे.
- क) व्यापारी बँकांना अवाजवी नफा मिळवण्यापासून रोखणे.
- ड) बँकांना त्यांच्या दैनंदिन गरजा पूर्ण करण्यासाठी पुरेशी तिजोरी रोख ठेवण्यास भाग पाडणे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) फक्त ३) (ब), (क) आणि (ड) ४) (अ), (ब), (क), (ड)

5) In the context of Indian economy, which of the following is/are the purpose/purposes of 'Statutory Reserve Requirements'?

- a) To enable the Central Bank to control the amount of advances the banks can create.
- b) To make the people's deposits with banks safe and liquid.
- c) To prevent the commercial banks from making excessive profits.
- d) To force the banks to have sufficient vault cash to meet their day-to-day requirement.

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) only 3) (b), (c) and (d) 4) (a), (b), (c), (d)

- ६) भारतीय रिझर्व्ह बँक जेव्हा वैधानिक तरलता ५० आधार पॉइंट्सने कमी करते, तेव्हा खालीलपैकी कोणते होण्याची शक्यता असते ?
- १) भारताचा जीडीपी वाढीचा दर प्रचंड वाढतो
२) विदेशी संस्थागत गुंतवणूकदार आपल्या देशात अधिक भांडवल आणू शकतात
३) अनुसूचित व्यावसायिक बँका त्यांच्या कर्जदरात कपात करू शकतात
४) यामुळे बँकिंग प्रणालीतील तरलता मोठ्या प्रमाणात कमी होऊ शकते.
- 6) When the Reserve Bank of India reduces the Statutory Liquidity by 50 basis points, which of the following is likely to happen?
- 1) India's GDP growth rate increases drastically
2) Foreign Institutional Investors may bring more capital into our country
3) Scheduled Commercial Banks may cut their lending rates
4) It may drastically reduce the liquidity to the banking system.
- ७) 'मार्जिनल स्टँडिंग फॅसिलिटी रेट' आणि 'नेट डिमांड आणि टाइम लायबिलिटीज' हे शब्द काहीवेळा बातम्यांमध्ये दिसणारे, च्या संदर्भात वापरले जातात.
- १) बँकिंग ऑपरेशन्स २) कम्युनिकेशन नेटवर्किंग
३) लष्करी धोरणे ४) कृषी उत्पादनांचा पुरवठा आणि मागणी.
- 7) The terms 'Marginal Standing Facility Rate' and 'Net Demand and Time Liabilities,' sometimes appearing in news, are used in relation to
- 1) banking operations 2) communication networking
3) military strategies 4) supply and demand of agricultural products.
- ८) RBI ने जाहीर केलेल्या 'मार्जिनल कॉस्ट ऑफ फंड्स बेस्ड लेंडिंग रेट (MCLR)' चा उद्देश/उद्देश काय आहेत ?
- अ) ही मार्गदर्शक तत्त्वे बँकांद्वारे अॅडव्हान्सवरील व्याजदर निश्चित करण्याच्या पद्धतीमध्ये पारदर्शकता सुधारण्यास मदत होते.
ब) ही मार्गदर्शक तत्त्वे कर्जदारांना तसेच बँकांसाठी योग्य असलेल्या व्याजदरावर बँक क्रेडिटची उपलब्धता सुनिश्चित करण्यात मदत करतात.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त
३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही
- 8) What is/are the purpose/purposes of the 'Marginal Cost of Funds based Lending Rate (MCLR)' announced by RBI?
- a) These guidelines help improve the transparency in the methodology followed by banks for determining the interest rates on advances.
b) These guidelines help ensure availability of bank credit at interest rates which are fair to the borrowers as well as the banks.

Answer Options :

- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)

- ९) RBI ने विस्तारवादी चलनविषयक धोरण स्वीकारण्याचे ठरवले तर खालीलपैकी कोणते करणार नाही ?
 अ) वैधानिक तरलता प्रमाण कट आणि ऑप्टिमाइझ करा
 ब) सीमांत स्थायी सुविधा दर वाढवा
 क) बँक रेट आणि रेपो रेट कमी करा
 खालील कोड वापरून योग्य उत्तर निवडा:
 १) फक्त अ आणि ब २) फक्त ब ३) अ आणि क फक्त ४) अ, ब आणि क
- 9) If the RBI decides to adopt an expansionist monetary policy, which of the following would it not do ?
 a) Cut and optimize the Statutory Liquidity Ratio
 b) Increase the Marginal Standing Facility Rate
 c) Cut the Bank Rate and Repo Rate
 Select the correct answer using the code given below :
 1) a and b only 2) b only 3) a and c only 4) a, b and c
- १०) खालीलपैकी कोणत्या उपाययोजनांमुळे अर्थव्यवस्थेतील चलन पुरवठ्यात वाढ होईल ?
 अ) सेंट्रल बँकेद्वारे लोकांकडून सरकारी रोख्यांची खरेदी
 ब) लोकांकडून व्यापारी बँकांमध्ये चलन जमा करणे
 क) केंद्रीय बँकेकडून सरकारकडून कर्ज घेणे
 ड) सेंट्रल बँकेद्वारे सरकारी रोख्यांची जनतेला विक्री
पर्यायी उत्तरे :
 १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) फक्त ३) (ब), (क) आणि (ड) ४) (अ), (ब), (क), (ड)
- 10) Which of the following measures would result in an increase in the money supply in the economy?
 a) Purchase of government securities from the public by the Central Bank
 b) Deposit of currency in commercial banks by the public
 c) Borrowing by the government from the Central Bank
 d) Sale of government securities to the public by the Central Bank
Answer Options :
 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) only 3) (b), (c) and (d) 4) (a), (b), (c), (d)
- ११) खालील द्रव मालमत्तेचा विचार करा :
 अ) बँकांकडे मागणी ठेवी ब) बँकांमध्ये वेळेच्या ठेवी
 क) बँकामधील बचत ठेवी ड) चलन
 तरलतेच्या घटत्या क्रमाने या मालमत्तेचा योग्य क्रम आहे
 १) ब - क - ड - अ २) ड - अ - क - ब ३) ब - क - अ - ड ४) ड - ब - क - अ
- 11) Consider the following liquid assets:
 a) Demand deposits with the banks b) Time deposits with the banks
 c) Savings deposits with the banks d) Currency
 The correct sequence of these assets in the decreasing order of liquidity is
 1) b - c - d - a 2) d - a - c - b 3) b - c - a - d 4) d - b - c - a

३) भारतातील बँकांचे प्रकार, कर्ज/पतपुरवठ्याची रचना

- १) सार्वजनिक क्षेत्रातील बँकांच्या अध्यक्षी निवड द्वारे केली जाते.
- १) बँक्स बोर्ड ब्युरो
२) रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया
३) केंद्रीय अर्थ मंत्रालय
४) संबंधित बँकेचे व्यवस्थापन
- 1) The Chairmen of public sector banks are selected by the
- 1) Banks Board Bureau
2) Reserve Bank of India
3) Union Ministry of Finance
4) Management of concerned bank
- २) भारतातील सार्वजनिक क्षेत्रातील बँकिंगच्या प्रशासनाच्या संदर्भात, खालील विधाने विचारात घ्या :
- अ) भारत सरकारकडून सार्वजनिक क्षेत्रातील बँकांमध्ये भांडवल ओतण्याचे प्रमाण गेल्या दशकात सातत्याने वाढले आहे.
ब) सार्वजनिक क्षेत्रातील बँकांना व्यवस्थित ठेवण्यासाठी, मूळ स्टेट बँक ऑफ इंडियामध्ये सहयोगी बँकांचे विलीनीकरण प्रभावित झाले आहे.
- वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- १) (अ) फक्त
२) (ब) फक्त
३) (अ) आणि (ब) दोन्ही
४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही
- 2) With reference to the governance of 'public sector banking in India, consider the following statements :
- a) Capital infusion into public sector banks by the Government of India has steadily increased in the last decade.
b) To put the public sector banks in order, the merger of associate banks with the parent State Bank of India has been affected.
- Which of the statements given above is/are correct?
- 1) (a) only
2) (b) only
3) Both (a) and (b)
4) Neither (a) nor (b)
- ३) शाखाविरहित भागात लाभार्थ्यांना बिझनेस करस्पॉन्डंट (बँक साथी) च्या सेवांमधून काय सुविधा/सुविधा मिळू शकतात ?
- अ) हे लाभार्थ्यांना त्यांचे अनुदान आणि सामाजिक सुरक्षा लाभ त्यांच्या व्हिएलमध्ये काढण्यास सक्षम करते
ब) हे ग्रामीण भागातील लाभार्थ्यांना ठेवी आणि पैसे काढण्यास सक्षम करते.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (अ) फक्त
२) (ब) फक्त
३) दोन्ही (अ) आणि (ब)
४) दोन्हीही (अ) किंवा (ब) नाही
- 3) What is/are the facility/facilities the beneficiaries can get from the services of Business Correspondent (Bank Saathi) in branchless areas?
- a) It enables the beneficiaries to draw their subsidies and social security benefits in their villages.
b) It enables the beneficiaries in the rural areas to make deposits and withdrawals.
- Answer Options :**
- 1) (a) only
2) (b) only
3) Both (a) and (b)
4) Neither (a) nor (b)
- ४) च्या कार्यक्षेत्रात सेवा क्षेत्र दृष्टीकोन कार्यान्वित करण्यात आला
- १) एकात्मिक ग्रामीण कार्यक्रम
२) लीड बँक योजना
३) महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना
४) राष्ट्रीय कौशल्य विकास अभियान

- 4) The Service Area Approach was implemented under the purview of
 1) Integrated Rural Programme
 2) Lead Bank Scheme
 3) Mahatma Gandhi National Rural Employment Guarantee Scheme
 4) National Skill Development Mission
- ५) भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या संदर्भात, गैर-आर्थिक कर्जांमध्ये खालीलपैकी कोणता समावेश आहे?
 अ) कुटुंबांकडून गृहनिर्माण कर्ज
 ब) क्रेडिट कार्डावरील थकबाकीची रक्कम
 क) ट्रेझरी हिल्स
 खालील कोड वापरून योग्य उत्तर निवडा:
 १) फक्त अ २) अ आणि ब फक्त ३) क फक्त ४) अ, ब आणि क
- 5) In the context of the Indian economy, non-financial debt includes which of the following ?
 a) Housing loans owed by households
 b) Amounts outstanding on credit cards
 c) Treasury bills
 Select the correct answer using the code given below :
 1) a only 2) a and b only 3) c only 4) a, b and c
- ६) भारतातील 'नागरी सहकारी बँका' संदर्भात, खालीलपैकी कोणते विधान/ने बरोबर आहे/आहेत ?
 अ) राज्य सरकारांनी स्थापन केलेल्या स्थानिक मंडळांद्वारे त्यांचे पर्यवेक्षण आणि नियमन केले जाते.
 ब) ते इक्विटी शेअर्स आणि प्रेफरन्स शेअर्स जारी करू शकतात.
 क) त्यांना १९६६ मध्ये सुधारणा करून बँकिंग नियमन कायदा, १९४९ च्या कक्षेत आणण्यात आले.
पर्यायी उत्तरे :
 १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)
- 6) With reference to 'Urban Cooperative Banks' in India, which of the following statements is/are correct?
 a) They are supervised and regulated by local boards set up by the State Governments.
 b) They can issue equity shares and preference shares.
 c) They were brought under the purview of the Banking Regulation Act, 1949 through an Amendment in 1966.
Answer Options :
 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)
- ७) खालीलपैकी कोणता भारतातील व्यावसायिक बँकेच्या मालमत्तेत समाविष्ट नाही ?
 १) आगाऊ २) ठेवी ३) गुंतवणूक ४) कॉलवर पैसे आणि अल्प सूचना
- 7) Which of the following is not included in the assets of a commercial bank in India?
 1) Advances 2) Deposits
 3) Investments 4) Money at call and short notice

४) बँकिंग क्षेत्रातील सुधारणा

१) खालील विधाने विचारात घ्या :

अ) कॅपिटल अॅडव्हॅन्सी रेशो (CAR) ही रक्कम आहे जी बँकांना त्यांच्या स्वतःच्या निधीच्या रूपात राखावी लागते जेणेकरून खातेदारांनी थकबाकीची परतफेड केली नाही तर बँकांना होणारे नुकसान भरून काढावे.

ब) प्रत्येक वैयक्तिक बँक CAR ठरवते.

वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?

१) (अ) फक्त २) (ब) फक्त ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही

1) Consider the following statements:

a) Capital Adequacy Ratio (CAR) is the amount that banks have to maintain in the form of their own funds to offset any loss that banks incur if the account-holders fail to repay dues.

b) CAR is decided by each individual bank.

Which of the statements given above is/are correct?

1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)

२) 'बेसेल III एकाॅर्ड' किंवा फक्त 'बेसेल खखख', जे अनेकदा बातम्यांमध्ये पाहिले जाते, ते शोधतात

१) जैविक विविधतेचे संवर्धन आणि शाश्वत वापर यासाठी राष्ट्रीय धोरणे विकसित करणे

२) बँकिंग क्षेत्राची आर्थिक आणि आर्थिक ताण सहन करण्याची क्षमता सुधारणे आणि जोखीम व्यवस्थापन सुधारणे

३) हरितगृह वायूंचे उत्सर्जन कमी करते परंतु विकसित देशांवर जास्त भार टाकते

४) विकसित देशांकडून गरीब देशांमध्ये तंत्रज्ञान हस्तांतरित करणे जेणेकरून ते क्लोरोफ्लोरोकार्बन्सचा वापर रेफ्रिजरेशनमध्ये निरुपद्रवी रसायनांसह बदलू शकतील.

2) 'Basel III Accord' or simply 'Basel III', often seen in the news, seeks to

1) develop national strategies for the conservation and sustainable use of biological diversity

2) improve banking sector's ability to deal with financial and economic stress and improve risk management

3) reduce the greenhouse gas emissions but places a heavier burden on developed countries

4) transfer technology from developed Countries to poor countries to enable them to replace the use of chlorofluorocarbons in refrigeration with harmless chemicals

३) 'कोअर बँकिंग सोल्युशन्स' हा शब्द काहीवेळा बातम्यांमध्ये दिसतो. खालीलपैकी कोणते विधान या संज्ञेचे उत्तम वर्णन/वर्णन करते ?

अ) हे बँकेच्या शाखांचे नेटवर्किंग आहे जे ग्राहकांना त्यांचे खाते कोठे उघडत असले तरीही त्यांच्या नेटवर्कवरील बँकेच्या कोणत्याही शाखेतून त्यांचे खाते ऑपरेट करण्यास सक्षम करते.

ब) संगणकीकरणद्वारे व्यावसायिक बँकांवर RBI चे नियंत्रण वाढवण्याचा हा प्रयत्न आहे.

क) ही एक तपशीलवार प्रक्रिया आहे ज्याद्वारे मोठी गैर-कार्यक्षम मालमत्ता असलेली बँक दुसऱ्या बँकेद्वारे ताब्यात घेतली जाते.

पर्यायी उत्तरे :

१) (अ) फक्त २) (अ) आणि (ब) फक्त ३) (अ), (ब) आणि (क) ४) (ब) आणि (क) फक्त

3) The term 'Core Banking Solutions' is sometimes seen in the news. Which of the following statements best describes/describe this term?

a) It is a networking of a bank's branches which enables customers to operate their accounts from any branch of the bank on its network regardless of where they open their accounts.

b) It is an effort to increase RBI's control over commercial banks through computerization.

c) It is a detailed procedure by which a bank with huge non-performing assets is taken over by another bank.

Answer Options :

1) (a) only 2) (a) and (b) only 3) (a), (b) and (c) 4) (b) and (c) only

- ४) खालीलपैकी कोणते व्यापारी सवलत दर या शब्दाचे वर्णन कधी कधी बातम्यांमध्ये दिसते ?
- १) एखाद्या व्यापाऱ्याला त्या बँकेशी संबंधित डेबिट कार्डद्वारे पेमेंट स्वीकारण्यासाठी बँकेने दिलेले प्रोत्साहन.
 - २) बँकांनी त्यांच्या ग्राहकांना वस्तू किंवा सेवा खरेदीसाठी आर्थिक व्यवहारांसाठी डेबिट कार्ड वापरताना दिलेली रक्कम.
 - ३) एखाद्या व्यापाऱ्याला त्याच्या ग्राहकांकडून बँकेच्या डेबिट कार्डद्वारे पेमेंट स्वीकारण्यासाठी बँकेकडून आकारले जाणारे शुल्क.
 - ४) पॉइंट ऑफ सेल (झेड) मशीन आणि डेबिट कार्डद्वारे त्यांच्या ग्राहकांद्वारे डिजिटल पेमेंटला प्रोत्साहन देण्यासाठी सरकारने व्यापाऱ्यांना दिलेले प्रोत्साहन.
- 4) Which of the following best describes the term “Merchant Discount Rate” sometimes seen in news?
- 1) The incentive given by a bank to a merchant for accepting payments through debit cards pertaining to that bank.
 - 2) The amount paid back by banks to their customers when they use debit cards for financial transactions for purchasing goods or services.
 - 3) The charge to a merchant by a bank for accepting payments from his customers through the bank’s debit cards.
 - 4) The incentive given by the Government to merchants for promoting digital payments by their customers through Point of Sale (PoS) machine and debit cards.
- ५) अलीकडेच भारतीय बँका आणि वित्तीय संस्थांनी स्वाक्षरी केलेल्या आंतर-क्रेडिट कराराचा उद्देश काय होता ?
- १) भारत सरकारचा वित्तीय तूट आणि चालू खात्यातील तूट यांचा बारमाही भार कमी करण्यासाठी
 - २) केंद्र आणि राज्य सरकारच्या पायाभूत सुविधा प्रकल्पांना मदत करणे
 - ३) रु.च्या कर्जासाठी अर्जाच्या बाबतीत स्वतंत्र नियामक म्हणून काम करणे. ५० कोटी किंवा अधिक
 - ४) रु.च्या तणावग्रस्त मालमत्तेचे जलद निराकरण करण्याचे उद्दिष्ट. ५० कोटी किंवा त्याहून अधिक जे कंसोर्टियम कर्जाच्या अंतर्गत आहेत
- 5) What was the purpose of Inter-Creditor Agreement signed by Indian banks and financial institutions recently?
- 1) To lessen the Government of India’s perennial burden of fiscal deficit and current account deficit
 - 2) To support the infrastructure projects of Central and State Governments
 - 3) To act as independent regulator in case of applications for loans of Rs. 50 crore or more
 - 4) To aim at faster resolution of stressed assets of Rs. 50 crore or more which are-under consortium lending

५) भांडवलबाजार, सेबी व विमाक्षेत्र

- १) भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या संदर्भात, खालील विधाने विचारात घ्या:
- अ) 'कमर्शियल पेपर' ही अल्पकालीन असुरक्षित प्रॉमिसरी नोट आहे.
- ब) 'सर्टिफिकेट ऑफ डिपॉझिट' हे भारतीय रिझर्व्ह बँकेने कॉर्पोरेशनला जारी केलेले दीर्घकालीन साधन आहे.
- क) 'कॉल मनी' हा आंतरबँक व्यवहारांसाठी वापरला जाणारा अल्पकालीन वित्त आहे.
- ड) 'झिरो-कूपन बॉण्ड्स' हे अनुसूचित व्यावसायिक बँकांद्वारे कॉर्पोरेशनला जारी केलेले व्याज असणारे अल्प-मुदतीचे रोखे आहेत.

वरीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत/आहेत

- १) फक्त अ आणि ब २) फक्त ड ३) अ आणि क फक्त ४) ब, क आणि ड फक्त

- 1) With reference to the Indian economy, consider the following statements :
- a) 'Commercial Paper' is a short-term unsecured promissory note.
- b) 'Certificate of Deposit' is a long-term instrument issued by the Reserve Bank of India to a corporation.
- c) 'Call Money' is a short-term finance used for interbank transactions.
- d) 'Zero-Coupon Bonds' are the interest bearing short-term bonds issued by the Scheduled Commercial Banks to corporations.
- Which of the statements given above is/are correct
- 1) a and b only 2) d only 3) a and c only 4) b, c and d only

- २) भारतीय सरकारी बाँड उत्पन्नावर खालीलपैकी कशाचा प्रभाव पडतो ?
- अ) युनायटेड स्टेट्स फेडरल रिझर्व्हच्या कृती
- ब) भारतीय रिझर्व्ह बँकेच्या कृती
- क) महागाई आणि अल्पकालीन व्याजदर
- पर्यायी उत्तरे :
- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)

- 2) Indian Government Bond Yields are influenced by which of the following?
- a) Actions of the United States Federal Reserve
- b) Actions of the Reserve Bank of India
- c) Inflation and short-term interest rates

Select the correct answer using the code given below:

- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

- ३) भारताच्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणते विधान/ने बरोबर आहे/आहेत ?
- अ) डिमॅट खात्याद्वारे किरकोळ गुंतवणूकदार प्राथमिक बाजारात 'ट्रेझरी बिल्स' आणि 'भारत सरकार डेट बॉण्ड्स' मध्ये गुंतवणूक करू शकतात.
- ब) 'निगोशिएटेड डीलिंग सिस्टम ऑर्डर मॅचिंग' हा रिझर्व्ह बँकेचा सरकारी सिव्युरिटीज ट्रेडिंग प्लॅटफॉर्म आहे.
- क) 'सेंट्रल डिपॉझिटरी सर्व्हिसेस लि.' ही कंपनी रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया आणि बॉम्बे स्टॉक एक्सचेंज यांनी संयुक्तपणे प्रमोट वेल्ली आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)

- 3) With reference to India, consider the following statements:
- Retail investors through demat account can invest in 'Treasury Bills' and 'Government of India Debt Bonds' in primary market.
 - The 'Negotiated Dealing System Order Matching' is a government securities trading platform of the Reserve Bank of India.
 - The 'Central Depository Services Ltd.' Is jointly promoted by the Reserve Bank of India and the Bombay Stock Exchange.

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

- ४) खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत/आहेत ?
- भारतीय रिझर्व्ह बँक भारत सरकारच्या सिक्युरिटीजचे व्यवस्थापन आणि सेवा करते परंतु कोणत्याही राज्य सरकारच्या सिक्युरिटीज नाही.
 - ट्रेझरी बिले भारत सरकारद्वारे जारी केली जातात आणि राज्य सरकारांद्वारे कोणतीही ट्रेझरी बिले जारी केली जात नाहीत.
 - ट्रेझरी बिल ऑफर सममूल्याच्या सवलतीवर जारी केली जाते.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) फक्त २) (अ) आणि (ब) फक्त ३) (अ), (ब) आणि (क) ४) (ब) आणि (क) फक्त

- 4) Which of the following statements is/are correct?
- The Reserve Bank of India manages and services Government of India Securities but not any State Government Securities.
 - Treasury bills are issued by the Government of India and there are no treasury bills issued by the State Governments.
 - Treasury bills offer are issued at a discount from the par value.

Answer Options :

- 1) (a) only 2) (a) and (b) only 3) (a), (b) and (c) 4) (b) and (c) only

- ५) बातम्यांमध्ये दिसलेल्या 'स्कीम फॉर सस्टेनेबल स्ट्रक्चरिंग ऑफ स्ट्रेसड असेट्स (S4A)' या शब्दाचे खालीलपैकी कोणते विधान उत्तम प्रकारे वर्णन करते ?

- सरकारने तयार केलेल्या विकास योजनांच्या पर्यावरणीय खर्चाचा विचार करण्याची ही एक प्रक्रिया आहे.
- खऱ्या अडचणींचा सामना करणाऱ्या मोठ्या कॉर्पोरेट संस्थांच्या आर्थिक संरचनेची पुनर्रचना करण्यासाठी ही RBI ची योजना आहे.
- ही केंद्रीय सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रमांबाबत सरकारची निर्गुतवणूक योजना आहे.
- सरकारने अलीकडेच लागू केलेल्या 'दिवाळखोरी आणि दिवाळखोरी संहिता' मध्ये ही एक महत्त्वाची तरतूद आहे.

- 5) Which of the following statements best describes the term 'Scheme for Sustainable Structuring of Stressed Assets (S4A)', recently seen in the news?

- It is a procedure for considering ecological costs of developmental schemes formulated by the Government.
- It is a scheme of RBI for reworking the financial structure of big corporate entities facing genuine difficulties.
- It is a disinvestment plan of the Government regarding Central Public Sector Undertakings.
- It is an important provision in 'The Insolvency and Bankruptcy Code' recently implemented by the Government.

- ६) भारतातील फर्मच्या इंटरेस्ट कव्हरेज रेशो या शब्दाचे महत्त्व काय आहे ?
अ) बँक ज्या फर्मला कर्ज देणार आहे त्या कंपनीची सध्याची जोखीम समजून घेण्यास हे मदत करते.
ब) बँक ज्या फर्मला कर्ज देणार आहे त्याच्या उदयोन्मुख जोखमीचे मूल्यमापन करण्यात मदत करते.
क) कर्ज घेणार्या फर्मचा व्याज कव्हरेज रेशोचा स्तर जितका जास्त असेल तितकी तिची कर्जाची सेवा करण्याची क्षमता अधिक वाईट आहे.

खालील कोड वापरून योग्य उत्तर निवडा:

- १) फक्त अ आणि ब २) फक्त ब ३) अ आणि क फक्त ४) अ, ब आणि क

- 6) What is the importance of the term “Interest Coverage Ratio” of a firm in India?
a) It helps in understanding the present risk of a firm that a bank is going to give a loan to.
b) It helps in evaluating the emerging risk of a firm that a bank is going to give a loan to.
c) The higher a borrowing firm’s level of Interest Coverage Ratio, the worse is its ability to service its debt.

Select the correct answer using the code given below:

- 1) a and b only 2) b only 3) a and c only 4) a, b and c

- ७) खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत
अ) भारतात, क्रेडिट रेटिंग एजन्सीज या रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाद्वारे नियंत्रित केल्या जातात.
ब) ICRA म्हणून प्रसिद्ध असलेली रेटिंग एजन्सी ही पब्लिक लिमिटेड कंपनी आहे.
क) ब्रिकवर्क रेटिंग ही भारतीय क्रेडिट रेटिंग एजन्सी आहे.

उत्तर पर्याय:

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (ब) आणि (क) फक्त ३) (अ) आणि (क) फक्त ४) (अ), (ब) आणि (क)

- 7) Which of the statements given below are correct?
a) In India, credit rating agencies are regulated by Reserve Bank of India.
b) The rating agency popularly known as ICRA is a public limited company.
c) Brickwork Ratings is an Indian credit rating agency.

Which of the statements given above are correct?

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (b) and (c) only 3) (a) and (c) only 4) (a), (b) and (c)

१४) भारतीय उद्योग, पायाभूत सुविधा आणि सेवा क्षेत्र

- १) भारतीय उद्योग – जड व मोठे उद्योग, सार्वजनिक उपक्रम
- २) एमएसएमई –सूक्ष्म, लघुउद्योग, औद्योगिक समूह विकास (क्लस्टर), उद्योजकता विकास व रोजगार निर्मिती
- ३) औद्योगिक धोरण – भारतातील औद्योगिक धोरण, महाराष्ट्राचे औद्योगिक धोरण, खाजगी-सार्वजनिक क्षेत्रातील भागीदारी
- ४) उद्योगांसाठीचे वित्तीय सहाय्य व धोरण, लघु उद्योगांसाठीचे वित्तीय धोरण, विविध महामंडळे, उद्योगांचे पुनर्वसन धोरण
- ५) पायाभूत सुविधा आणि सेवा क्षेत्राचा विकास –वाहतूक, ऊर्जा, पाणीपुरवठा व मलनिस्सारण, दळणवळण, इंटरनेट. इन्फ्रास्ट्रक्चरचे खाजगीकरण – सामाजिक व आर्थिक पायाभूत सुविधांचा विकास आणि वाढ

१) भारतीय उद्योग – जड व मोठे उद्योग, सार्वजनिक उपक्रम

- १) भारत सरकार सेंट्रल पब्लिक सेक्टर एंटरप्रायझेस (CPSEs) मधून आपली इक्विटी का निर्गुतवत आहे?
अ) निर्गुतवणुकीतून मिळालेला महसूल प्रामुख्याने बाह्य कर्ज फेडण्यासाठी वापरण्याचा सरकारचा मानस आहे.
ब) सरकार यापुढे (CPSEs) चे व्यवस्थापन नियंत्रण स्वतःकडे ठेवू इच्छित नाही.
पर्यायी उत्तरे :
१) (अ) फक्त
२) (ब) फक्त
३) (अ) आणि (ब) दोन्ही
४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही
- 1) Why is the Government of India disinvesting its equity in the Central Public Sector Enterprises (CPSEs) ?
a) The Government intends to use the revenue earned from the disinvestment mainly to pay back the external debt.
b) The Government no longer intends to retain the management control of the CPSEs.
Answer Options :
1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)
- २) खालील विधाने विचारात घ्या :
अ) पेट्रोलियम आणि नैसर्गिक वायू नियामक मंडळ (PNGRB) ही भारत सरकारने स्थापन केलेली पहिली नियामक संस्था आहे.
ब) PNGRB चे एक कार्य आहे, गॅससाठी स्पर्धात्मक बाजारपेठ सुनिश्चित करणे.
क) पीएनजीआरबीच्या निर्णयांविरुद्ध अपील विद्युत अपीलीय न्यायाधिकरणासमोर जातात.
वरीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?
१) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)
- 2) Consider the following statements:
a) Petroleum and Natural Gas Regulatory Board (PNGRB) is the first regulatory body set up by the Government of India.
b) One of the tasks of PNGRB is to, ensure competitive markets for gas.
c) Appeals against the decisions of PNGRB go before the Appellate Tribunals for Electricity.
Which of the statements given above are correct?
1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

- ३) खालीलपैकी कोणता उद्योग भारतात पाण्याचा सर्वाधिक वापर करतो ?
 १) अभियांत्रिकी २) कागद आणि लगदा ३) कापड ४) थर्मल पॉवर
- 3) Which one among the following industries is the maximum consumer of water in India?
 1) Engineering 2) Paper and pulp 3) Textiles 4) Thermal power
- ४) 'घरगुती सामग्रीची आवश्यकता' हा शब्द काहीवेळा बातम्यांमध्ये संदर्भात पाहिला जातो
 १) आपल्या देशात सौर ऊर्जा उत्पादन विकसित करणे
 २) आपल्या देशातील परदेशी द्रव. चॅनेलना परवाने देणे
 ३) आमची अन्न उत्पादने इतर देशांमध्ये निर्यात करणे
 ४) परदेशी शैक्षणिक संस्थांना आपल्या देशात त्यांचे कॅम्पस स्थापन करण्यास परवानगी देणे
- 4) The term 'Domestic Content Requirement' is sometimes seen in the news with reference to
 1) Developing solar power production in our country
 2) Granting licences to foreign T.V. channels in our country
 3) Exporting our food products to other countries
 4) Permitting foreign educational institutions to set up their campuses in our country

२) एमएसएमई - सूक्ष्म, लघुउद्योग, औद्योगिक समूह विकास, उद्योजकता विकास व रोजगार

- १) प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेचे उद्दिष्ट आहे
- १) लघु उद्योजकांना औपचारिक आर्थिक व्यवस्थेत आणणे
 २) गरीब शेतकऱ्यांना विशिष्ट पिकांच्या लागवडीसाठी कर्ज उपलब्ध करून देणे
 ३) वृद्ध आणि निराधार व्यक्तींना पेन्शन देणे
 ४) कौशल्य विकास आणि रोजगार निर्मितीला प्रोत्साहन देणाऱ्या स्वयंसेवी संस्थांना निधी देणे
- 1) Pradhan Mantri MUDRA Yojana is aimed at
- 1) bringing the small entrepreneurs into formal financial system
 2) providing loans to poor farmers for cultivating particular crops
 3) providing pensions to old and destitute persons
 4) funding the voluntary organizations involved in the promotion of skill development and employment generation
- २) खालील जोड्यांमधून योग्य निवडा :
प्रदेशाचा क्राफ्ट	हेरिटेज
अ) पुथुक्कुली शाल	- तामिळनाडू
ब) सुजनी भरतकाम	- महाराष्ट्र
क) उप्पडा जामदानी साडी	- कर्नाटक निवडा
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (अ) फक्त २) (ब) आणि (क) ३) (अ) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)
- 2) Select the correct one from the following pairs:
Craft Heritage of	Region
a) Puthukkuli shawls	- Tamil Nadu
b) Sujni embroidery	- Maharashtra
c) Uppada Jamdani saris	- Karnataka
- Select the

Answer Options :

- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)

- २) भारतातील गौण खनिजांच्या व्यवस्थापनाच्या संदर्भात, खालील विधाने विचारात घ्या :
- अ) देशातील प्रचलित कायदानुसार वाळू हे 'गौण खनिज' आहे.
ब) राज्य सरकारांना गौण खनिजांच्या खाणपट्टे मंजूर करण्याचा अधिकार आहे, परंतु गौण खनिजांच्या अनुदानाशी संबंधित नियम तयार करण्याचे अधिकार केंद्र सरकारकडे आहेत.
क) राज्य सरकारांना गौण खनिजांचे अवैध उत्खनन रोखण्यासाठी नियम तयार करण्याचे अधिकार आहेत.
वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- १) (अ) आणि (क) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (क) फक्त ४) (अ) आणि (ब) फक्त
- 2) With reference to the management of minor minerals in India, consider the following statements:
a) Sand is a 'minor mineral' according to the prevailing law in the country.
b) State Governments have the power to grant mining leases of minor minerals, but the powers regarding the formation of rules related to the grant of minor minerals lie with the Central Government.
c) State Governments have the power to frame rules to prevent illegal mining of minor minerals.
Which of the statements given above is / are correct?
- 1) (a) and (c) only 2) (a), (b) and (c) 3) (c) only 4) (a) and (b) only
- ३) भारतात, 'विस्तारित उत्पादक जबाबदारी' हे खालीलपैकी कोणत्यामध्ये महत्त्वाचे वैशिष्ट्य म्हणून सादर केले गेले ?
- १) जैव-वैद्यकीय कचरा (व्यवस्थापन आणि हाताळणी) नियम, १९९८
२) पुनर्नवीनीकरण केलेले प्लास्टिक (उत्पादन आणि वापर) नियम, १९९९
३) ई-कचरा (व्यवस्थापन आणि हाताळणी) नियम, २०११
४) अन्न सुरक्षा आणि मानक नियम, २०११
- 3) In India, 'extended producer responsibility' was introduced as an important feature in which of the following?
- 1) The Bio-medical Waste (Management and Handling) Rules, 1998
2) The Recycled plastic (Manufacturing and Usage) Rules, 1999
3) The e-Waste (Management and Handling) Rules, 2011
4) The Food Safety and Standard Regulations, 2011
- ४) भारतात, औद्योगिक उत्पादनाच्या एकूण निर्देशांकात, आठ प्रमुख उद्योगांच्या निर्देशांकांचे एकत्रित वजन ३७-९०% आहे. त्या आठ प्रमुख उद्योगांपैकी खालीलपैकी कोणते उद्योग आहेत ?
- अ) सिमेंट ब) खते क) नैसर्गिक वायू
ड) रिफायनरी उत्पादने इ) कापड
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) अ, ब, क, ड आणि इ २) अ, ब, ड आणि इ फक्त ३) ब, क आणि ड फक्त ४) ब, ड आणि इ फक्त
- 4) In India, in the overall Index of Industrial Production, the Indices of Eight Core Industries have a combined weight of 37-90%. Which of the following are among those Eight Core Industries?
- a) Cement b) Fertilizers c) Natural gas
d) Refinery products e) Textiles
- Answer options :**
- 1) a, b, c, d and e 2) a, b, d and e only 3) b, c and d only 4) b, d and e only

- ५) आठ प्रमुख उद्योगांच्या निर्देशांकात खालीलपैकी कोणत्याला सर्वात जास्त वजन दिले जाते ?
 १) कोळसा उत्पादन २) वीज निर्मिती
 ३) खत निर्मिती ४) पोलाद उत्पादन
- 5) In the Index of Eight Core Industries, which one of the following is given the highest weight?
 1) Coal Production 2) Electricity generation
 3) Fertilizer Production 4) Steel Production
- ६) 'इज ऑफ डुइंग बिझनेस इंडेक्स' मध्ये भारताचे रँकिंग कधीकधी बातम्यांमध्ये दिसते. खालीलपैकी कोणाद्वारे हे रँकिंग घोषित केले जाते ?
 १) आर्थिक सहकार्य आणि विकास संघटना (OECD) २) वर्ल्ड इकॉनॉमिक फोरम
 ३) जागतिक बँक ४) जागतिक व्यापार संघटना (WTO)
- 6) India's ranking in the 'Ease of Doing Business Index' is sometimes seen in the news. Which of the following has declared that ranking?
 1) Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)
 2) World Economic Forum
 3) World Bank
 4) World Trade Organization (WTO)
- ७) खालीलपैकी कोणता जागतिक बँकेच्या 'इज ऑफ डुइंग बिझनेस इंडेक्स'चा उप-निर्देशांक नाही ?
 १) कायदा व सुव्यवस्था राखणे २) कर भरणे
 ३) मालमत्तेची नोंदणी करणे ४) बांधकाम परवानग्या हाताळणे
- 7) Which one of the following is not a sub-index of the World Bank's 'Ease of Doing Business Index' ?
 1) Maintenance of law and order 2) Paying taxes
 3) Registering property 4) Dealing with construction permits
- ८) 'क्वालिटी कौन्सिल ऑफ इंडिया (QCI)' च्या संदर्भात, खालील विधाने विचारात घ्या:
 अ) QCI ची स्थापना भारत सरकार आणि भारतीय उद्योग यांनी संयुक्तपणे केली होती.
 ब) QCI च्या अध्यक्षाची नियुक्ती पंतप्रधानांद्वारे सरकारला उद्योगाच्या शिफारशींवर केली जाते.
 वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
 १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही
- 8) With reference to 'Quality Council of India (QCI)', consider the following statements:
 a) QCI was set up jointly by the Government of India and the Indian Industry.
 b) Chairman of QCI is appointed by the Prime Minister on the recommendations of the industry to the Government.
 Which of the above statements is/are correct?
 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)
- ९) खालील विधाने विचारात घ्या :
 अ) ऑटोमोटिव्ह टायर आणि ट्यूबसाठी भारतीय मानक ब्यूरो (BIS) चे मानक चिन्ह अनिवार्य आहे.
 ब) AGMARK हे अन्न आणि कृषी संघटना (FAO) द्वारे जारी केलेले गुणवत्ता प्रमाणन चिन्ह आहे.
 वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
 १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही

- 9) Consider the following statements :
- a) The Standard Mark of Bureau of Indian Standards (BIS) is mandatory for automotive tyres and tubes.
- b) AGMARK is a quality Certification Mark issued by the Food and Agriculture Organisation (FAO).
- Which of the statements given above is/are correct?
- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)

४) उद्योगांसाठीचे वित्तीय सहाय्य व धोरण, महामंडळे, उद्योगांचे पुनर्वसन धोरण

- १) 'राष्ट्रीय गुंतवणूक आणि पायाभूत सुविधा निधी' च्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- अ) हा नीती आयोगाचा एक अवयव आहे.
- ब) यात रु. सध्या ४,००,००० कोटी.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही
- 1) With reference to 'National Investment and Infrastructure Fund', which of the following statements is/are correct?
- a) It is an organ of NITI Aayog. b) It has a corpus of Rs. 4, 00,000 crore at present.
- Answer Options :**
- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)
- २) एखाद्या संस्थेने किंवा कंपनीने केलेल्या खर्चाच्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- अ) नवीन तंत्रज्ञान आत्मसात करणे म्हणजे भांडवली खर्च.
- ब) कर्ज वित्तपुरवठा हा भांडवली खर्च मानला जातो, तर इक्विटी वित्तपुरवठा हा महसूल खर्च मानला जातो.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही
- 2) With reference to the expenditure made by an organization or a company, which of the following statements is/are correct?
- a) Acquiring new technology is capital expenditure.
- b) Debt financing is considered capital expenditure, while equity financing is considered revenue expenditure.
- Select the correct answer using the code given below :
- Answer Options :**
- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)
- ३) भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या संदर्भात, 'ओपन मार्केट ऑपरेशन्स' म्हणजे
- १) RBI कडून शेड्युल्ड बँकांकडून कर्ज घेणे २) व्यापारी बँकांकडून उद्योग आणि व्यापारासाठी कर्ज देणे
- ३) व्हख द्वारे सरकारी रोख्यांची खरेदी आणि विक्री ४) वरीलपैकी काहीही नाही
- 3) In the context of Indian Economy, 'Open Market Operations' refers to
- 1) borrowing by scheduled banks from the RBI
- 2) lending by commercial banks to industry and trade
- 3) purchase and sale of government securities by the RBI
- 4) None of the above

- ४) उद्यम भांडवल म्हणजे काय ?
- १) उद्योगांना दिले जाणारे अल्पकालीन भांडवल.
 - २) नवीन उद्योजकांना दीर्घकालीन स्टार्ट-अप भांडवल प्रदान केले जाते.
 - ३) उद्योगांना नुकसानीच्या वेळी दिलेला निधी.
 - ४) उद्योगांच्या पुनर्स्थापनेसाठी आणि नूतनीकरणासाठी निधीची तरतूद.
- 4) What does venture capital mean?
- 1) A short-term capital provided to industries.
 - 2) A long-term start-up capital provided to new entrepreneurs.
 - 3) Funds provided to industries at times of incurring losses.
 - 4) Funds provided for replacement and renovation of industries.
- ५) खालीलपैकी कोणत्या परिस्थितीत 'भांडवली नफा' होऊ शकतो ?
- अ) जेव्हा उत्पादनाच्या विक्रीत वाढ होते
 - ब) जेव्हा मालकीच्या मालमत्तेच्या मूल्यात नैसर्गिक वाढ होते
 - क) जेव्हा तुम्ही एखादे पेंटिंग खरेदी करता आणि तिची लोकप्रियता वाढल्यामुळे त्याच्या मूल्यात वाढ होते
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (ब) फक्त
 - २) (अ) आणि (क)
 - ३) (ब) आणि (क)
 - ४) (अ), (ब) आणि (क)
- 5) Under which of the following circumstances may 'capital gains' arise?
- a) When there is an increase in the sales of a product
 - b) When there is a natural increase in the value of the property owned
 - c) When you purchase a painting and there is a growth in its value due to increase in its popularity
- Answer Options :**
- 1) (b) only
 - 2) (a) and (c)
 - 3) (b) and (c)
 - 4) (a), (b) and (c)

५) पायाभूत सुविधा आणि सेवा क्षेत्राचा विकास

- * वाहतूक, ऊर्जा, पाणीपुरवठा व मलनिस्सारण, दळणवळण, इंटरनेट.
 - * इन्फ्रास्ट्रक्चरचे खाजगीकरण - सामाजिक व आर्थिक पायाभूत सुविधांचा विकास आणि वाढ
- १) इंडियन रिन्यूएबल एनर्जी डेव्हलपमेंट एजन्सी लिमिटेड (IREDA) च्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- अ) ही पब्लिक लिमिटेड सरकारी कंपनी आहे.
 - ब) ही एक नॉन-बँकिंग वित्तीय कंपनी आहे.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (अ) फक्त
 - २) (ब) फक्त
 - ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही
 - ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही
- 1) With reference to the Indian Renewable Energy Development Agency Limited (IREDA), which of the following statements is/are correct?
- a) It is a Public Limited Government Company.
 - b) It is a Non – Banking Financial Company.
- Answer Options :**
- 1) (a) only
 - 2) (b) only
 - 3) Both (a) and (b)
 - 4) Neither (a) nor (b)

- २) एशियन इन्फ्रास्ट्रक्चर इन्व्हेस्टमेंट बँक (AIIB) च्या संदर्भात, खालील विधाने विचारात घ्या
- अ) AIIB चे ८० पेक्षा जास्त सदस्य राष्ट्रे आहेत.
 ब) भारत हा AIIB मधील सर्वात मोठा भागधारक आहे.
 क) AIIB मध्ये आशिया बाहेरील सदस्य नाहीत.
 वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- १) (ब) आणि (क) फक्त २) (अ), (ब) आणि (क) ३) (अ) फक्त ४) (अ) आणि (क)
- 2) With reference to Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB), consider the following statements
- a) AIIB has more than 80 member nations.
 b) India is the largest shareholder in AIIB.
 c) AIIB does not have any members from outside Asia.
 Which of the statements given above is / are correct?
- 1) (b) and (c) only 2) (a), (b) and (c) 3) (a) only 4) (a) and (c)
- ३) जागतिक पायाभूत सुविधा ही आहे
- १) आशियातील पायाभूत सुविधांमध्ये सुधारणा करण्यासाठी ASEAN पुढाकार आणि आशियाई विकास बँकेच्या कर्जाद्वारे वित्तपुरवठा.
 २) जागतिक बँकेचे सहकार्य जे खाजगी क्षेत्र आणि संस्थात्मक गुंतवणूकदार भांडवलाची जमवाजमव सक्षम करण्यासाठी जटिल पायाभूत सुविधा सार्वजनिक-खाजगी भागीदारी (PPPs) तयार करणे आणि संरचना तयार करणे सुलभ करते.
 ३) OECD सोबत काम करणाऱ्या जगातील प्रमुख बँकांमधील सहयोग आणि खाजगी गुंतवणूक एकत्रित करण्याची क्षमता असलेल्या पायाभूत सुविधा प्रकल्पांच्या संचाचा विस्तार करण्यावर लक्ष केंद्रित केले.
 ४) UNCT-D अनुदानित उपक्रम जो जगात पायाभूत सुविधांच्या विकासासाठी वित्तपुरवठा आणि सुलभ करण्याचा प्रयत्न करतो.
- 3) The Global Infrastructure Facility is a/an
- 1) ASEAN initiative to upgrade infrastructure in Asia and financed by credit from the Asian Development Bank.
 2) World Bank collaboration that facilitates the preparation and structuring of complex infrastructure Public-Private Partnerships (PPPs) to enable mobilization of private sector and institutional investor capital.
 3) Collaboration among the major banks of the world working with the OECD and focused on expanding the set of infrastructure projects that have the potential to mobilize private investment.
 4) UNCTAD funded initiative that seeks to finance and facilitate infrastructure development in the world.

१५) कृषी आणि ग्रामीण विकास – सहकार क्षेत्र

- १) कृषी संलग्न क्षेत्राशी संबंधित अर्थव्यवस्था
- २) कृषी उत्पादन व उत्पादकता
- ३) कृषी क्षेत्राला वित्त पुरवठा
- ४) कृषी प्रक्रिया उद्योग
- ५) कृषी व्यापार, बाजारपेठा, किमती, विपणन
- ६) सहकार व ग्रामीण विकास

१) कृषी संलग्न क्षेत्राशी संबंधित अर्थव्यवस्था

- १) NSSO च्या ७० व्या फेरीनुसार शेती घरातील परिस्थितीचे मूल्यांकन सर्वेक्षण, खालील विधानांचा विचार करा :
 - अ) राजस्थानच्या ग्रामीण कुटुंबांमध्ये कृषी कुटुंबाचा सर्वाधिक टक्के वाटा आहे.
 - ब) देशातील एकूण कृषी कुटुंबांपैकी ६० टक्क्यांहून अधिक लोक ओबीसींचे आहेत.
 - क) केरळमध्ये, ६० टक्क्यांहून अधिक कृषी कुटुंबांनी कृषी क्रियाकलापांव्यतिरिक्त इतर स्रोतांकडून जास्तीत जास्त उत्पन्न मिळवल्याचे नोंदवले आहे.वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
 - १) (अ) फक्त
 - २) (अ) आणि (ब) फक्त
 - ३) (अ), (ब) आणि (क)
 - ४) (ब) आणि (क) फक्त
- 1) As per the NSSO 70th Round “Situation Assessment Survey of Agriculture Household”, consider the following statements:
 - a) Rajasthan has the highest percentage share of agricultural household among its rural household.
 - b) Out of the total agricultural household in the country, a little over 60 percent belong to OBCs.
 - c) In Kerala, a little over 60 percent of agricultural household reported to have received maximum income from sources other than agricultural activities.Which of the statements given above is/are correct?
 - 1) (a) only
 - 2) (a) and (b) only
 - 3) (a), (b) and (c)
 - 4) (a) and (c) only
- २) भारतातील सेंट्रिय शेतीच्या संदर्भात खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत/आहेत ?
 - अ) राष्ट्रीय सेंट्रिय उत्पादन कार्यक्रम’ (NPOP) केंद्रीय ग्रामीण विकास मंत्रालयाच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार आणि निर्देशानुसार चालवला जातो.
 - ब) ‘कृषी आणि प्रक्रिया केलेले अन्न उत्पादने निर्यात विकास प्राधिकरण’ (APEDA), NPOP च्या अंमलबजावणीसाठी सचिवालयाचे कार्य करते.
 - क) सिक्कीम हे भारतातील पहिले पूर्णपणे सेंट्रिय राज्य बनले आहे.पर्यायी उत्तरे :
 - १) (अ) आणि (ब) फक्त
 - २) (अ) आणि (क)
 - ३) (ब) आणि (क)
 - ४) (अ), (ब) आणि (क)
- 2) Which of the statements given below is/are correct with references to organic farming in India ?
 - a) The National Programme for Organic Production’ (NPOP) is operated under the guidelines and directions of the Union ministry of Rural Development.
 - b) ‘The Agricultural and Processed Food Products Export Development Authority’ (APEDA), functions the Secretariat for the implementation of NPOP.
 - c) Sikkim has become India’s first fully organic State.

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

३) खालीलपैकी कोणते क्रियाकलाप अर्थव्यवस्थेतील वास्तविक क्षेत्र बनवतात ?

- अ) शेतकरी त्यांची पिके घेत आहेत
ब) कापड गिरण्या कच्च्या कापूसचे फॅब्रिक्समध्ये रूपांतर करतात
क) व्यापारी कंपनीला कर्ज देणारी वाणिज्यिक बँक
ड) परदेशात रुपी डिनोमिनेटेड बॉन्ड जारी करणारी कॉर्पोरेट संस्था

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (ब), (क) आणि (ड) फक्त
३) (अ), (क) आणि (ड) फक्त ४) (अ), (ब), (क) आणि (ड)

3) Which of the following activities constitute real sector in the economy?

- a) Farmers harvesting their crops
b) Textile mills converting raw cotton into fabrics
c) A commercial bank lending money to a trading company
d) A corporate body issuing Rupee Denominated Bonds overseas

Select the correct answer using the code given below :

- 1) (a) and (b) only 2) (b), (c) and (d) only
3) (a), (c) and (d) only 4) (a), (b), (c) and (d)

४) 'प्रधानमंत्री फसल विमा योजना' संदर्भात खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?

- अ) या योजनेतर्गत, शेतकऱ्यांना वर्षातील कोणत्याही हंगामात त्यांनी लागवड केलेल्या कोणत्याही पिकासाठी दोन टक्के एकसमान प्रीमियम भरावा लागेल.
ब) ही योजना चक्रीवादळ आणि अवकाळी पावसामुळे उद्भवलेल्या कापणीनंतरचे नुकसान कव्हर करते.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) फक्त २) (ब) फक्त ३) (अ) आणि (ब) दोन्ही ४) (अ) किंवा (ब) दोन्हीही नाही

4) Which of the following statement is/are correct with reference to 'Pradhan Mantri Fasal Bima Yojana' ?

- a) Under this scheme, farmers will have to pay a uniform premium of two percent for any crop they cultivate in any season of the year.
b) This scheme covers post-harvest losses arising out of cyclones and unseasonal rains.

Answer Options :

- 1) (a) only 2) (b) only 3) Both (a) and (b) 4) Neither (a) nor (b)

२) कृषी उत्पादन, उत्पादकता

१) भारताने अनेकदा सतत आणि उच्च अन्न महागाईचा अनुभव घेतला आहे. त्याची काय कारणे असू शकतात ?

- अ) वाणिज्यिक पिकांच्या लागवडीकडे कल वाढल्यामुळे, अन्नधान्य लागवडीखालील क्षेत्रात गेल्या पाच वर्षांत सुमारे ३०% ने सातत्याने घट झाली आहे.
ब) वाढत्या उत्पन्नाचा परिणाम म्हणून, लोकांच्या उपभोग पद्धतीत लक्षणीय बदल झाला आहे.
क) अन्न पुरवठा साखळीमध्ये संरचनात्मक मर्यादा आहेत.

पर्यायी उत्तरे :

१) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)

- 1) India has experienced persistent and high food inflation in the recent past. What could be the reasons ?
- a) Due to a gradual switchover to the cultivation of commercial crops, the area under the cultivation of food grains has steadily decreased in the last five years by about 30%
- b) As a consequence of increasing incomes, the consumption patterns of the people have undergone a significant change.
- c) The food supply chain has structural constraints.

Answer Options :

1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

- २) खालील विधाने विचारात घ्या
- अ) सर्व तृणधान्ये, कडधान्ये आणि तेल-बियांच्या बाबतीत, भारतातील कोणत्याही राज्य/केंद्रशासित प्रदेशात किमान आधारभूत किंमत (MSP) ची खरेदी अमर्यादित आहे.
- ब) तृणधान्ये आणि कडधान्यांच्या बाबतीत, कोणत्याही राज्य/केंद्रशासित प्रदेशात बाजारभाव कधीही वाढणार नाही अशा पातळीवर चडझ निश्चित केला जातो.
- वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- १) फक्त अ २) फक्त ब ३) अ आणि ब दोन्ही ४) अ किंवा ब नाही
- 2) Consider the following statements
- a) In the case of all cereals, pulses and oil-seeds, the procurement at Minimum Support Price (MSP) is unlimited in any State/UT of India.
- b) In the case of cereals and pulses, the MSP is fixed in any State/UT at a level to which the market price will never rise.
- Which of the statements given above is/are correct?
- 1) a only 2) b only 3) Both a and b 4) Neither a nor b
- ३) भारतातील रासायनिक खतांच्या संदर्भात, खालील विधाने विचारात घ्या:
- अ) सध्या, रासायनिक खतांची किरकोळ किंमत ही बाजारावर आधारित आहे आणि सरकारद्वारे प्रशासित नाही.
- ब) अमोनिया, जो युरियाचा इनपुट आहे, नैसर्गिक वायूपासून तयार होतो.
- क) फॉस्फोरिक ऍसिड खतासाठी कच्चा माल असलेले सल्फर हे तेल शुद्धीकरण कारखान्यांचे उप-उत्पादन आहे.
- वरीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/आहेत ?
- १) फक्त अ २) ब आणि क फक्त ३) ब फक्त ४) अ, ब आणि क
- 3) With reference to chemical fertilizers in India, consider the following statements :
- a) At present, the retail price of chemical fertilizers is market-driven and not administered by the Government.
- b) Ammonia, which is an input of urea, is produced from natural gas.
- c) Sulphur, which is a raw material for phosphoric acid fertilizer is by-product of oil refineries.
- Which of the statements given above is/are correct?
- 1) a only 2) b and c only 3) b only 4) a, b und c

- ४) वॉटर क्रेडिट' च्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणते विधान/ने बरोबर आहे/आहेत ?
 अ) ते पाणी आणि स्वच्छता क्षेत्रात काम करण्यासाठी मायक्रोफायनान्स उपलब्ध करते.
 ब) हा जागतिक आरोग्य संघटना आणि जागतिक बँकेच्या नेतृत्वाखाली सुरु झालेला एक जागतिक उपक्रम आहे.
 क) अनुदानावर अवलंबून न राहता गरीब लोकांना त्यांच्या पाण्याच्या गरजा पूर्ण करण्यास सक्षम करणे हे त्याचे उद्दिष्ट आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)
- 4) With reference to 'Water Credit', consider the following statements:
 a) It puts microfinance tools to work in the water and sanitation sector.
 b) It is a global initiative launched under the aegis of the World Health Organization and the World Bank.
 c) It aims to enable the poor people to meet their water needs without depending on subsidies.

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)
- ५) भारतात, खालीलपैकी कोणती शेतीमध्ये सार्वजनिक गुंतवणूक मानली जाऊ शकते ?
 अ) सर्व पिकांच्या कृषी उत्पादनासाठी किमान आधारभूत किंमत निश्चित करणे
 ब) प्राथमिक कृषी पतसंस्थांचे संगणकीकरण
 क) सामाजिक भांडवल विकास
 ड) शेतकऱ्यांचा मोफत वीजपुरवठा
 इ) बँकिंग प्रणालीद्वारे कृषी कर्ज माफ
 फ) सरकारांद्वारे शीतगृहांची सुविधा उभारणे
 खालील कोड वापरून योग्य उत्तर निवडा:
 १) फक्त अ, ब आणि इ २) फक्त अ, क, ड आणि इ
 ३) ब, क आणि फ फक्त ४) अ, ब, क, ड, इ आणि फ
- 5) In India, which of the following can be considered as public investment in agriculture?
 a) Fixing Minimum Support Price for agriculture produce of all crops
 b) Computerization of Primary Agriculture Credit Societies
 c) Social Capital development
 d) Free electricity supply of farmers
 e) Waiver of agriculture loans by the banking system
 f) Setting up of cold storage facilities by the governments
 Select the correct answer using the code given below:
 1) a, b and e only 2) a, c, d and e only 3) b, c and f only 4) a, b, c, d, e and f

३) कृषी क्षेत्राला वित्त पुरवठा

- १) भारतात, खालीलपैकी कोणाचा कृषी आणि संलग्न क्रियाकलापांना कर्ज वितरणात सर्वाधिक वाटा आहे ?
 १) व्यापारी बँका २) सहकारी बँका ३) प्रादेशिक ग्रामीण बँका ४) मायक्रोफायनान्स संस्था
- 1) In India, which of the following have the highest share in the disbursement of credit to agriculture and allied activities ?
 1) Commercial Banks 2) Cooperative Banks
 3) Regional Rural Banks 4) Microfinance Institutions

- २) खालील विधाने विचारात घ्या:
- अ) कृषी क्षेत्राला अल्पकालीन कर्ज वितरणाच्या बाबतीत, जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँका (DCCBs) अनुसूचित व्यावसायिक बँका आणि प्रादेशिक ग्रामीण यांच्या तुलनेत अधिक कर्ज वितरीत करतात.
- ब) DCCB चे सर्वात महत्वाचे कार्य आहे. प्राथमिक कृषी पतसंस्थांना निधी द्या. वरीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत/आहेत ?
- १) फक्त अ २) फक्त ब ३) अ आणि ब दोन्ही ४) अ किंवा ब नाही
- 2) Consider the following statements :
- a) In terms of short-term credit delivery to the agriculture sector, District Central Cooperative Banks (DCCBs) deliver more credit in comparison to Scheduled Commercial Banks and Regional Rural Banks
- b) One of the most important functions of DCCBs is to . provide funds to the Primary Agricultural Credit Societies.
- Which of the statements given above is/are correct ?
- 1) a only 2) b only 3) Both a and b 4) Neither a nor b

४) कृषी प्रक्रिया उद्योग

- १) भारतातील पहिला 'राष्ट्रीय गुंतवणूक आणि उत्पादन क्षेत्र' स्थापन करण्याचा प्रस्ताव आहे.
- १) आंध्र प्रदेश २) गुजरात ३) महाराष्ट्र ४) उत्तर प्रदेश
- 1) Recently, India's first 'National Investment and Manufacturing Zone' was proposed to be set up in
- 1) Andhra Pradesh 2) Gujarat 3) Maharashtra 4) Uttar Pradesh
- २) भारत सरकार कोणत्या उद्देशाने "मेगा फूड पार्क " या संकल्पनेला चालना देत आहे ?
- अ) अन्न प्रक्रिया उद्योगासाठी चांगल्या पायाभूत सुविधा उपलब्ध करून देणे.
- ब) नाशवंत वस्तूंची प्रक्रिया वाढवणे आणि अपव्यय कमी करणे.
- क) उद्योजकांना उद्योगोन्मुख आणि पर्यावरणास अनुकूल अन्न प्रक्रिया तंत्रज्ञान प्रदान करणे.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (अ) आणि (ब) फक्त २) (अ) आणि (क) ३) (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (क)
- 2) With what purpose is the Government of India promoting the concept of "Mega Food Parks"?
- a) To provide good infrastructure facilities for the food processing industry.
- b) To increase the processing of perishable items and reduce wastage.
- c) To provide emerging and eco-friendly food processing technologies to entrepreneurs.
- Answer Options :**
- 1) (a) and (b) only 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)

५) कृषी व्यापार, बाजारपेठा, किमती, विपणन

- १) भारतात, कृषी उत्पादनांच्या बाजारपेठांचे नियमन नियमनाखाली केले जाते
- १) जीवनावश्यक वस्तू कायदा, १९५५
 - २) राज्यांनी लागू केलेला कृषी उत्पन्न बाजार समिती कायदा
 - ३) कृषी उत्पादन (प्रतवारी आणि चिन्हांकन) अधिनियम, १९३७
 - ४) फूड प्रॉडक्ट्स ऑर्डर, १९५६ आणि मीट आणि फूड प्रॉडक्ट्स ऑर्डर, १९७३
- 1) In India, markets in agricultural products are regulated under the
- 1) Essential Commodities Act, 1955
 - 2) Agricultural Produce Market Committee Act enacted by States
 - 3) Agricultural Produce (Grading and Marking) Act, 1937
 - 4) Food Products Order, 1956 and Meat and Food Products Order, 1973
- २) भारताने दायित्वांचे पालन करण्यासाठी वस्तूंचे भौगोलिक संकेत (नोंदणी आणि संरक्षण) कायदा, १९९९ लागू केला.
- 1) ILO
 - 2) IMF
 - 3) UNCTAD
 - 4) WTO
- 2) India enacted The Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999 in order to comply with the obligations
- 1) ILO
 - 2) IMF
 - 3) UNCTAD
 - 4) WTO
- ३) खालीलपैकी कोणत्या संदर्भात तुम्हाला बातम्यांमध्ये 'अंबर बॉक्स, ब्लू बॉक्स आणि ग्रीन बॉक्स' हे शब्द कधी कधी आढळतात ?
- १) WTO च्या घडामोडी
 - २) सार्क घडामोडी
 - ३) UNFCCC घडामोडी
 - ४) FTA वर भारत-EU वाटाघाटी
- 3) In the context of which of the following do you sometimes find the terms 'amber box, blue box and green box' in the news?
- 1) WTO affairs
 - 2) SAARC affairs
 - 3) UNFCCC affairs
 - 4) India-EU negotiations on FTA
- ४) 'कृषीवरील करार', 'अॅग्रीमेंट ऑन द अॅप्लिकेशन ऑफ सॅनिटरी अँड फायटोसॅनिटरी मेझर्स' आणि पीस क्लॉज' या अटी खालील गोष्टींच्या संदर्भात बातम्यांमध्ये वारंवार येतात:
- १) अन्न आणि कृषी संस्था
 - २) हवामान बदलावरील संयुक्त राष्ट्रांची फ्रेमवर्क परिषद
 - ३) जागतिक व्यापार संघटना
 - ४) संयुक्त राष्ट्र पर्यावरण कार्यक्रम
- 4) The terms 'Agreement on Agriculture', 'Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures' and Peace Clause' appear in the news frequently in the context of the affairs of the:
- 1) Food and Agriculture Organization
 - 2) United Nations Framework Conference on Climate Change
 - 3) World Trade Organization
 - 4) United Nations Environment Programme
- ५) 'राष्ट्रीय कृषी बाजार' योजना राबविण्याचे फायदे/फायदे काय आहेत/आहेत ?
- अ) हे कृषी मालासाठी संपूर्ण भारतातील इलेक्ट्रॉनिक ट्रेडिंग पोर्टल आहे.
- ब) हे शेतकऱ्यांना त्यांच्या उत्पादनाच्या गुणवत्तेशी सुसंगत असलेल्या किमतीसह देशव्यापी बाजारपेठेत प्रवेश प्रदान करते.

पर्यायी उत्तरे :

१) (अ) फक्त

२) (अ) आणि (ब) फक्त

३) (अ), (ब) आणि (क)

४) (ब) आणि (क) फक्त

- 5) What is/are the advantage/advantages of implementing the 'National Agriculture Market' scheme?
- a) It is a pan-India electronic trading portal for agricultural commodities.
- b) It provides the farmers access to nationwide market, with prices commensurate with the quality of their produce.

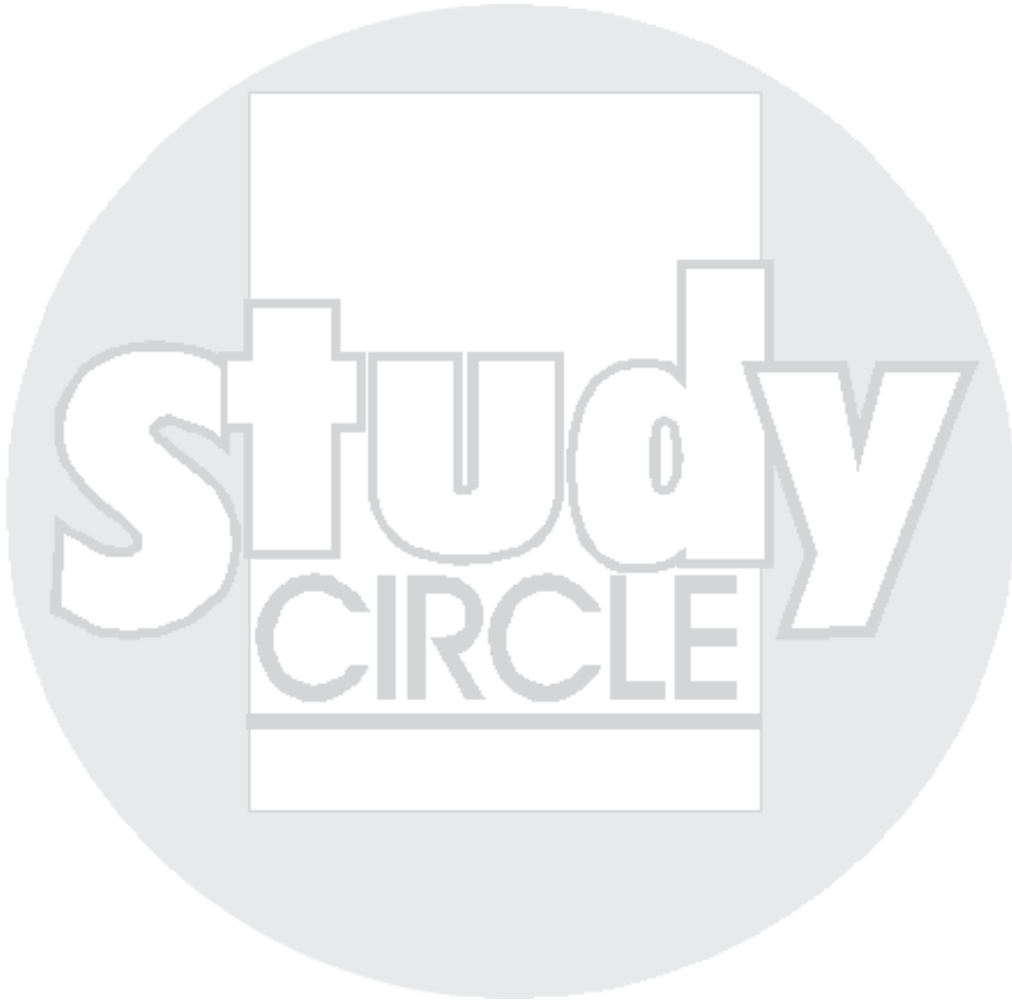
Answer Options :

1) (a) only

2) (a) and (b) only

3) (a), (b) and (c)

4) (b) and (c) only

उत्तरे : एमजीसीएस पूर्वपरीक्षा
आर्थिक आणि सामाजिक विकास

(१) वाढ आणि विकास, नियोजन
- शाश्वत विकास, एसडीजी,
एमडीजी

१) वाढ आणि विकास, शाश्वत विकास

१-३ २-४ ३-२ ४-४ ५-४ ६-३

२) एसडीजी, एमडीजी

१-२ २-२ ३-४ ४-२ ५-२ ६-१

३) नियोजन - विकास आणि पंचवार्षिक
योजना

१-४ २-३ ३-३ ४-४

(२) आर्थिक सुधारणा, राष्ट्रीय उत्पन्न

१) भारतीय अर्थव्यवस्था, राष्ट्रीय उत्पन्न

१-१ २-१ ३-४ ४-४ ५-२

२) भारतातील आर्थिक सुधारणा

१-१ २-२ ३-२

३) खाजगीकरण, उदारीकरण व
जागतिकीकरण

१-३ २- ३- ४-३

(३) गरिबीची संकल्पना, मोजमाप
आणि अंदाज, गरिबी निर्मूलन
कार्यक्रम

१) गरिबीची संकल्पना व कारणे

२) मानवी विकास अहवाल व दारिद्र्य निर्देशांक

१-४

३) दारिद्र्यरेषा, दारिद्र्याचे मोजमाप व अंदाज

१-२

४) गरिबी निर्मूलन कार्यक्रम

(४) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम,
बेकारीचे प्रकार व स्वरूप

१) बेकारीचे प्रकार व स्वरूप

१-४ २-३ ३-४

२) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम

१-४

३) कौशल्य विकास व उद्योजकता

१-१

(५) विविध वंचित गटांच्या संदर्भात
सर्वसमावेशकता

१) सर्वसमावेशकतेची संकल्पना

१-२ २-३ ३-१

२) वित्तीय समावेशन

१-३ २-४

३) प्राधान्यक्रम क्षेत्राचे सबलीकरण -
शेतकरी, लघुउद्योजक, बचत गट

१-४ २-४ ३-२ ४-२ ५-४ ६-३ ७-१

(६) महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक
यांच्या संदर्भातील कार्यक्रम

१) महिला सबलीकरण व बालविकास

१-१ २-२ ३-२

२) ज्येष्ठ नागरिक, दिव्यांग, कामगार यांच्या
संदर्भातील कार्यक्रम

१-१

(८) लोकसंख्या चक्र, लोकसंख्या
धोरण

१) लोकसंख्या चक्र

१-३

२) लोकसंख्या धोरण

१-२

३) नागरीकरण व स्थलांतर

(९) शिक्षण, आरोग्य, सामाजिक

सुरक्षा क्षेत्रातील वृद्धी

१) शिक्षण क्षेत्रातील उपक्रम

१-४ २-२ ३-४ ४-२ ५-१ ६-३

७-३ ८-१

२) आरोग्य क्षेत्रातील उपक्रम

३) सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रातील उपक्रम

१-४ २-४ ३-४ ४-३ ५-२

(७) लोकसंख्येची संख्यात्मक आणि
गुणात्मक वैशिष्ट्ये

१) लोकसंख्या जनगणना

२) लोकसंख्येची संख्यात्मक वैशिष्ट्ये

३) लोकसंख्येची गुणात्मक वैशिष्ट्ये

१-४

(१०) महागाई - कारणे, परिणाम,

नियंत्रण, उपाय

१) महागाई - स्वरूप, निर्देशांक, पैशाची
मागणी, पैशाचा गुणक

१-३ २-१ ३-३ ४-२ ५-३ ६-३ ७-२
८-२

२) महागाई – कारणे, परिणाम

१-४ २-१ ३-२ ४-१ ५-४ ६-३ ७-३
८-१

३) महागाई – नियंत्रण, उपाय

१-४ २-२ ३-१ ४-३ ५-३

११) सार्वजनिक वित्त आणि वित्तीय

संस्था – कर, बजेट, वित्तीय धोरणे

१) वित्तीय धोरण – वित्त आयोग, करप्रणाली,

करसुधारणा समित्या

१-२ २-१ ३-४ ४-३ ५-१ ६-४ ७-४
८-४

२) अर्थसंकल्प – प्रकार, कामावर आधारित,

शून्याधारित अर्थसंकल्प, सार्वजनिक खर्च

१-२ २-१ ३-२ ४-४

३) राजकोषीय सुधारणा, राजकोषीय तूट, तुटीचे

नियंत्रण, केंद्र व रिझर्व्ह बँकेचे उपक्रम

१-२ २-१

४) भारतातील केंद्र व राज्यातील सार्वजनिक

ऋण – रचना आणि भार

१-४ २-३

५) लेखा आणि लेखापरीक्षण

१२) विदेशी व्यापार आणि

आंतरराष्ट्रीय भांडवल चळवळ

१) विदेशी व्यापार – संकल्पना, व्यवहारतोल,

व्यापारशेष व विदेशी चलन साठा

१-१ २-४ ३-४ ४-२ ५- ६-२ ७-२
८-३ ९-३

२) जागतिक व्यापार संघटना – तरतुदी,

भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील परिणाम

१-१ २-

३) भारताच्या आंतरराष्ट्रीय व्यापाराची दिशा,

आकारमान व रचना

१-१ २-२ ३-२ ४-३ ५- ६-४

४) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे धोरण, निर्यात

वाढ, प्रादेशिक आर्थिक सहकार्य संघटना

१-२ २-१ ३-२ ४-२ ५-१ ६-३

५) परकीय गुंतवणूक – आंतरराष्ट्रीय व्यापार

विदेशी भांडवलाचा अंतःप्रवाह, रचना व वाढ

१-२ २-१ ३-२ ४-२ ५-१ ६-४ ७-३
८-४

६) बहुआंतरराष्ट्रीय भांडवल पुरविणाऱ्या संस्था

– आयएमएफ, जागतिक बँक, क्रेडीट रेटिंग

१-४ २-४ ३-३ ४-२ ५-३ ६-२

१३) बँकिंग - क्रेडिट आणि मॉनिटरी पॉलिसी

१) मध्यवर्ती बँक- रिझर्व्ह बँक

१-४ २-२ ३-४ ४-३ ५-२ ६-३ ७-१
८- ९-१ १०-२ ११-२ १२-३ १३-१

२) मौद्रिक धोरण व पतनियंत्रणाची साधने -

चलन पुरवठा

१-३ २-१ ३-४ ४-१ ५-४ ६-२ ७-१
८-३ ९-२ १०-२ ११-२

३) भारतातील बँकांचे प्रकार, कर्ज

पतपुरवठ्याची रचना

१-१ २-२ ३-३ ४-२ ५- ६-३ ७-२

४) बँकिंग क्षेत्रातील सुधारणा

१-१ २-२ ३-१ ४-३ ५-४

५) भांडवलबाजार, सेबी व विमाक्षेत्र

१-३ २-४ ३-१ ४-४ ५-२ ६-१ ७-२

१४) भारतीय उद्योग, पायाभूत सुविधा आणि सेवा क्षेत्र

१) भारतीय उद्योग - जड व मोठे उद्योग, सार्वजनिक उपक्रम

१-४ २-३ ३-४ ४-१

२) एमएसएमई - सूक्ष्म, लघुउद्योग, औद्योगिक समूह विकास, उद्योजकता विकास व रोजगार

१-१ २-१ ३-३ ४-२

३) औद्योगिक धोरण, औद्योगिक उत्पादन निर्देशांक, खाजगी-सार्वजनिक भागीदारी

१-३ २-१ ३-३ ४-३ ५-२ ६-३ ७-१
८-३ ९-१

४) उद्योगांसाठीचे वित्तीय सहाय्य व धोरण, महामंडळे, उद्योगांचे पुनर्वसन धोरण

१-४ २-१ ३-२ ४-४ ५-१

५) पायाभूत सुविधा आणि सेवा क्षेत्राचा विकास

१-३ २-३ ३-२

१५) कृषी आणि ग्रामीण विकास - सहकार क्षेत्र

१) कृषी संलग्न क्षेत्राशी संबंधित अर्थव्यवस्था

१-४ २-३ ३-१ ४-२

२) कृषी उत्पादन, उत्पादकता

१-३ २-४ ३-२ ४-२ ५-३

३) कृषी क्षेत्राला वित्त पुरवठा

१-१ २-

४) कृषी प्रक्रिया उद्योग

१-१ २-१

५) कृषी व्यापार, बाजारपेठा, किमती, विपणन

१-२ २-४ ३-१ ४-३ ५-३